

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

САЛЕНКО АНДРІЙ СЕРГІЙОВИЧ

УДК 338.36(477)

ДИСЕРТАЦІЯ

**ФОРМУВАННЯ НАПРЯМІВ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ
ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОГО КОРПОРАТИВНОГО
ПІДПРИЄМНИЦТВА**

08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень, Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання та відповідне джерело

_____ А. С. Саленко

Науковий керівник – Сазонець Ігор Леонідович, доктор економічних наук,
професор

Запоріжжя – 2020

АННОТАЦІЯ

Саленко А. С. Формування напрямів лібералізації
високотехнологічного корпоративного підприємництва – Кваліфікаційна
наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності). – Класичний приватний університет,
Запоріжжя, Класичний приватний університет, Запоріжжя, 2020.

Проведено дослідження теоретичних основи інституційного
забезпечення лібералізації економіки та підприємницької діяльності, яке
дозволило надати авторське визначення лібералізації підприємницької
діяльності, яке більш повно та суттєво зможе характеризувати цю економічну
категорію. «Лібералізація підприємницької діяльності – процес розширення
свободи економічної діяльності всіх суб'єктів господарювання будь-якої
форми власності, зняття або зменшення політичних, юридичних і
адміністративних обмежень приватної ініціативи в межах створених
державою інституційних умов».

Надано визначення основ державного регулювання та підтримки
лібералізації підприємницької діяльності. Зроблено висновки, що серед
органів державного управління, що останнім часом активно працювали над
питаннями підтримки малого та середнього бізнесу та приймали відповідні
документи необхідно виділити наступні: Міністерство аграрної політики та
продовольства України; Державна служба зайнятості; Державне агентство з
енергоефективності та енергозбереження України; Антимонопольний комітет
України (державна допомога суб'єктам господарювання, портал державної
допомоги).

Розкрито сутність та напрями трансформації підприємницької діяльності
в корпоративну високотехнологічну форму. Встановлено, що епоха

постіндустріального переходу потребує активної діяльності на ринку великих високотехнологічних корпорацій, які мають фінансові можливості для придбання стартапів, міжнародної конкуренції на ринку високих технологій, конкуренції за державні космічні, військові замовлення з іншими корпораціями.

Проведено порівняльний аналіз науково-методичних підходів до розвитку підприємництва та визначення високих технологій. Визначено, що європейська структура галузей, в яких присутні високі технології відрізняється від структури галузей країн ОЕСР. В багатьох напрямках країни ОЕСР (в першу чергу США) та Європейські країни є економічними конкурентами. Це відноситься до аерокосмічної галузі, літакобудування, інформації та комунікацій, що проявляється іноді в значних торгівельних війнах. Саме тому перелік високотехнологічних галузей в Європі відрізняється від переліку ОЕСР.

Проаналізовано організаційно-економічні чинники лібералізації високотехнологічного підприємництва. Чинники лібералізації високотехнологічного підприємництва поділяються на категорії за змістом та охопленням економічної сфери. До першої категорії необхідно віднести традиційні важелі ринкової економіки, які було теоретично обґрунтовано А. Смітом. До другої категорії чинників слід віднести засоби державного регулювання економіки. До третьої категорії чинників відноситься інтернаціоналізація економічного життя, процеси економічної глобалізації. До четвертої категорії чинників необхідно віднести комерціалізацію науки і освіти. До п'ятої категорії чинників лібералізації високотехнологічного підприємництва відноситься нові організаційно-правові форми співпраці університетів і підприємницьких структур.

Проведено дослідження головних проблем розвитку високотехнологічного підприємництва та його лібералізації в Україні. Визначено, що перспективи розвитку високотехнологічного бізнесу в Україні більшою мірою або з модернізацією системи управління та функціонування старих державних високотехнологічних підприємств, в яких вже досягнуто

відповідний рівень концентрації кадрів та технологій, або зі створенням принципово нових високотехнологічних підприємницьких структур – особливо в сфері ІТ-технологій. Нові для нашої економічної дійсності «гібридні» форми підприємницької діяльності в сфері високих технологій підтримують недостатню кількість експертів. Експерти доволі високо оцінювали всі запропоновані позиції, але обирали відповіді, що пов'язані із внутрішніми можливостями економіки розвивати високотехнологічне підприємництво. Питання на які експерти відповідали не так позитивно спрямовані більше на коопераційні заходи, в тому числі з іноземними партнерами.

Визначено напрями розвитку високотехнологічного підприємництва на основі впровадження Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року. Розроблена та затверджена Стратегія дасть можливість збільшити кількість науковців, які безпосередньо працюватимуть із комерційними структурами в сфері високотехнологічного підприємництва, підвищить відсоток прикладних наукових тематик в університетах та тематик, які розробляються на основі укладання договорів з корпораціями. Стратегією передбачено формування інституційних умов та організаційних механізмів здійснення та розвитку високотехнологічного бізнесу за рахунок імплементації кращих іноземних практик, зокрема функціонування системи відбору кращих ідей на конкурсах стартапів, діяльності інжинірингових шкіл, бізнес-інкубаторів та регіональних механізмів активізації інноваційної творчості на основі створення ІТ-кластерів та інших інноваційних видів кластерів, формування наукових парків та інших інноваційних структур. Проведене співставлення основних положень Стратегії та ціле установчих тез найбільш потужних високотехнологічних корпорацій світу доводить тотожність цих положень, однак слід зазначити, що в тезах діяльності провідних корпорацій світу чіткіше проявляються наміри інтеграції наукових досліджень в глобальному вимірі, спрямованості їх діяльності на потреби людства, необхідність запровадження кращого міжнародного досвіду та сукупного світового інтелекту.

Надано рекомендації щодо формування нових підходів до менеджменту в управлінських структурах високотехнологічного бізнесу. Рекомендації містять в собі наступні положення: найбільша необхідність підтримки корпорацією випуску високотехнологічної продукції виникає на початкових етапах її створення, але в умовах науково-творчої групи яка вже склалася. Високотехнологічні підприємницькі структури і запрошують на конкурси стартапів вже готові групи зі складів кафедр, лабораторій, інжинірингових шкіл де на конкурсних умовах, прозоро вирішують питання про доцільність фінансування. Створення таких ініціативних творчих груп – спільна задача університетів та підприємців. Виявлені експертами специфічні напрями вдосконалення управлінської діяльності у високотехнологічних структурах спираються на особливості швидкоплинності часу та застаріння технологій у високотехнологічних галузях, пріоритетної ролі науки в розвитку цього бізнесу та постійної плинності та необхідності підприємницьких структур у висококваліфікованих кадрах. Напрями, які експерти не визначили як вкрай актуальні стосуються економічної безпеки, лояльності клієнтів та кооперації з іноземними партнерами.

Виявлено тенденції розвитку високотехнологічних підприємницьких структур сфери ІТ-технологій на основі вільного доступу в інформаційні мережі. Доведено, що види інформаційних технологій, які застосовує ІТ-корпорація впливають на форму його організації. Крім того, велике значення для процесу розвитку підприємницьких високотехнологічних структур мають такі фактори як розповсюдження Інтернету. Без наявності Інтернету неможливо уявити функціонування ІТ-корпорації, або любого виду ІТ бізнесу в даній місцевості. Крім того, сьогодні по всій території України розповсюджується рухомий мобільний зв'язок, який також є важливою умовою розповсюдження Інтернету.

Ключові слова: лібералізація, високотехнологічне, підприємництво, інституалізація, конкурс, стартапи, інжинірингові школи, експерти, напрями, стратегія.

SUMMARY

Salenko A. S. Formation of stream of liberalization of high-tech corporate entrepreneurship. – Qualified scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Economics, specialty 08.00.04 – Economics and Management of Enterprises (by type of economic activity). – Classic Private University, Zaporizhzhia, Classic Private University, Zaporizhzhia, 2020.

The theoretical foundations of the institutional support for the liberalization of the economy and entrepreneurship have been investigated, which allowed to provide the author's definition of the liberalization of entrepreneurial activity, which will be able to characterize this economic category more fully and significantly. «Business liberalization is the process of extending the freedom of economic activity of all economic entities of any form of ownership, removing or reducing political, legal and administrative restrictions on private initiative within the framework of state-created institutional arrangements».

The basics of state regulation and support of business liberalization are given. It is concluded that among the public administration, which have been actively working on issues of support to small and medium-sized businesses recently and adopted the relevant documents, the following should be noted: Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine; State Employment Service; State Agency for Energy Efficiency and Energy Saving of Ukraine; Antimonopoly Committee of Ukraine (State Aid to Entities, State Aid Portal).

The essence and directions of transformation of business activity into corporate high-tech form are revealed. It is established that the era of post-industrial transition requires active activity in the market of large high-tech corporations that have the financial capacity to acquire start-ups, international competition in the high-tech market, competition for state space, military orders with other corporations.

A comparative analysis of scientific and methodological approaches to the development of entrepreneurship and determination of high technologies is conducted. It is determined that the European structure of industries in which high technologies are present differs from the structure of industries of OECD countries. In many areas, OECD countries (primarily the United States) and European countries are economic competitors. This applies to the aerospace, aircraft, information and communications industries, which is sometimes manifested in major trade wars. That is why the list of high-tech industries in Europe is different from the OECD.

Organizational-economic factors of liberalization of high-tech entrepreneurship are analyzed. The factors of liberalization of high-tech entrepreneurship are divided into categories by content and economic coverage. The first category should include the traditional levers of a market economy, which was theoretically substantiated by A. Smith. The second category of factors include the means of state regulation of the economy. The third category of factors is the internationalization of economic life, the processes of economic globalization. The fourth category of factors is the commercialization of science and education. The fifth category of factors for the liberalization of high-tech entrepreneurship is the new organizational and legal forms of cooperation between universities and business structures.

The main problems of development of high-tech entrepreneurship and its liberalization in Ukraine have been investigated. It is determined that the prospects for the development of high-tech business in Ukraine to a greater extent or with the modernization of the management and functioning of old state high-tech enterprises, which have already reached the appropriate level of concentration of personnel and technology, or with the creation of fundamentally new high-tech entrepreneurial structures – especially in the field of IT technologies. New for our economic reality «hybrid» forms of entrepreneurial activity in the field of high technology support insufficient number of experts. The experts appreciated all the proposed positions, but chose the answers related to the internal capabilities of the

economy to develop high-tech entrepreneurship. The questions that the experts answered were not so positively focused on cooperative activities, including with foreign partners.

The directions of development of high-tech entrepreneurship are determined on the basis of implementation of the Strategy of development of sphere of innovative activity for the period till 2030. Developed and approved by the Strategy will increase the number of scientists who will work directly with commercial structures in the field of high-tech entrepreneurship, increase the percentage of applied scientific subjects in universities and topics that are developed on the basis of contracting with corporations. The strategy envisages the formation of institutional conditions and organizational mechanisms for implementing and developing high-tech business through the implementation of best foreign practices, in particular the functioning of the system of selection of best ideas at competitions of start-ups, activities of engineering schools, business incubators and regional mechanisms for the activation of innovative creativity and cluster creation. other innovative types of clusters, the formation of science parks and other innovative structures. Comparison of the main provisions of the Strategy and the whole of the founding theses of the most powerful high-tech corporations of the world proves the identity of these provisions, but it should be noted that the theses of the leading corporations of the world more clearly manifested the intention to integrate research in the global dimension, their focus on the need for humanity and the need for human development. international experience and global intelligence.

Recommendations are given on the formation of new approaches to management in the management structures of high-tech business. The recommendations include the following provisions: the greatest need for the corporation to support the production of high-tech products arises in the initial stages of its creation, but in the conditions of a scientific and creative group that has already formed. High-tech entrepreneurial structures and already invite ready-made groups from departments, departments, laboratories, engineering schools

where competitive conditions are being solved, transparently decide on the feasibility of financing. Creating such creative initiative groups is a common task of universities and entrepreneurs. The specific directions of improvement of managerial activity in high-tech structures revealed by the experts are based on the features of rapidity of time and obsolescence of technologies in high-tech industries, the priority role of science in the development of this business, and the constant fluidity and necessity of entrepreneurial structures in highly qualified personnel. Areas that experts have not identified as extremely relevant are economic security, customer loyalty and cooperation with foreign partners.

The tendencies of development of high-tech business structures of the sphere of IT technologies on the basis of free access to information networks are revealed. It is proved that the types of information technologies used by an IT corporation affect the form of its organization. In addition, factors such as the proliferation of the Internet are of great importance for the process of developing high-tech enterprise structures. Without the Internet, it is impossible to imagine the functioning of an IT corporation, or any type of IT business in the area. In addition, mobile telecommunication is widespread throughout Ukraine, which is also an important condition for Internet distribution.

Keywords: liberalization, high-tech, entrepreneurship, institutionalization, competition, start-ups, engineering schools, experts, directions, strategy.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Монографія

1. Сазонець І. Л., Саленко А. С. Детермінанти лібералізації високотехнологічного підприємництва в умовах постіндустріального переходу : монографія. Рівне : Волинські обереги, 2019. 184 с. *Внесок здобувача: обґрунтовано теоретичні основи лібералізації високотехнологічного підприємництва та проведено аналіз результатів опитування експертів. (10,23 д. а.)*

Статті в наукових фахових виданнях України

2. Сазонець І. Л., Саленко А. С. Постіндустріальний перехід та еволюція корпоративного високотехнологічного підприємництва. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. Рівне, 2018. № 2(82). С. 212–221. *Внесок здобувача: розроблено нові підходи до класифікації традиційного, корпоративного та високотехнологічного підприємництва. (0,8 д. а.)*

3. Сазонець І. Л., Саленко А. С. Сутність та трансформація основних форм підприємницької діяльності. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. Рівне, 2018. № 3 (83). С. 197–205. *Внесок здобувача: розроблено теоретичні підходи до виявлення чинників процесу лібералізації підприємницької діяльності. (0,8 д. а.)*

4. Сазонець І. Л., Саленко А. С. Інституційні основи державної підтримки лібералізації підприємницької діяльності. *Економіка та держава*. 2019. № 1. С. 23–26. *Внесок здобувача: розроблено нові підходи до створення інституційних основ державної підтримки лібералізації підприємницької. (0,8 д. а.)*

5. Саленко А. С. Напрями розвитку високотехнологічного корпоративного підприємництва в Україні. *Вісник Національного*

університету водного господарства та природокористування. *Економічні науки*. Рівне, 2019. № 2(86). С. 127–140. (0,7 д. а.)

6. Саленко А. С. Організаційно-економічні чинники лібералізації високотехнологічного корпоративного підприємництва. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. Рівне, 2019. № 3(87). С. 199–206. (0,7 д. а.)

Стаття в іноземному виданні

7. Саленко А. С. Аналіз організаційно-економічних чинників лібералізації високотехнологічного корпоративного підприємництва. *Nauka i studia*. 2020. № 1 (203). С. 4–22. (0,7 д. а.)

Статті в інших виданнях

8. Саленко А. С. Регуляторний вплив держави та інституційне забезпечення лібералізації економіки та підприємницької діяльності. *Стратегія і тактика державного управління*. Рівне, 2018. № 1–2. С. 41–53. (0,7 д. а.)

9. Саленко А. С. Вдосконалення системи державного управління в контексті лібералізації підприємницької діяльності. *Стратегія і тактика державного управління*. Рівне, 2017. № 1–2. С. 21–25. (0,7 д. а.)

10. Саленко А. С. Науково-методичні підходи до визначення виробництв як високотехнологічних країнами світу та міжнародними організаціями. *Стратегія і тактика державного управління*. Рівне, 2019. № 1–2. С. 26–31. (0,7 д. а.)

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

11. Саленко А. С. Форми та заходи державної підтримки розвитку підприємництва. *Децентралізація влади, проведення реформ в Україні. Сучасний стан та проблеми підготовки кадрів для об'єднаних територіальних громад* : тези доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Рівне, 14 груд. 2018 р.). Рівне, 2018. С. 173–174. (0,3 д. а.)

12. Сазонець І. Л., Саленко А. С. Напрямки наукових досліджень чинників економічної безпеки підприємницької діяльності. *Теорія та практика менеджменту безпеки*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 14 трав. 2019 р.). Луцьк, 2019. С. 80–82. *Внесок здобувача: запропоновано інтеграційні підходи у процесі забезпечення економічної безпеки. (0,4 д. а.)*

13. Сазонець І. Л., Саленко А. С. Розвиток інжинірингових ІТ-шкіл університетів України в умовах економіки постіндустріального переходу. *Інноваційні технології в освіті*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Івано-Франківськ, 9–11 трав. 2019 р.). Івано-Франківськ, 2019. С. 213–214. *Внесок здобувача: визначено роль інжинірингових шкіл на інноваційні технології в освіті. (0,4 д. а.)*

14. Сазонець І. Л., Саленко А. С. Основні завдання інжинірингових шкіл у підготовці кадрів для ІТ-бізнесу. *Університет і школа: перспективи співпраці*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Рівне, 11–12 квіт. 2019 р.). Рівне, 2019. С. 49–51. *Внесок здобувача: визначено функції та завдання інжинірингових шкіл у підготовці ІТ-фахівців. (0,4 д. а.)*

15. Сазонець І. Л., Саленко А. С. Система та проблеми розвитку підприємництва в Україні. *Економіка і менеджмент 2019: перспективи інтеграції та інноваційного розвитку*: зб. наук. пр. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 18–19 квітня 2019 р.). Дніпро, 2019. Т. 2. С. 81–83. *Внесок здобувача: розкрито сутність підприємницької діяльності. (0,4 д. а.)*

16. Сазонець І. Л., Саленко А. С. Інжинірингові школи у системі професійної освіти фахівців ІТ-бізнесу. *Сучасні тенденції розвитку лінгвістики та лінгводидактики*: матеріали II Міжвуз. наук.-практ. конф. (м. Рівне, 15 трав. 2019 р.). Рівне, 2019. С. 127–130. *Внесок здобувача: розкрито сутність інтеграції інжинірингових шкіл у систему професійної освіти. (0,4 д. а.)*

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	15
ВСТУП	17
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	25
1.1. Теоретичні основи інституційного забезпечення лібералізації економіки та підприємницької діяльності	25
1.2. Основи державного регулювання та підтримки лібералізації підприємницької діяльності	44
1.3. Сутність та трансформація підприємницької діяльності в корпоративну високотехнологічну форму	58
Висновки до першого розділу	73
РОЗДІЛ 2. ДЕТЕРМІНАНТИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ВИСОКИХ ТЕХНОЛОГІЙ В КОРПОРАТИВНОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВІ ТА НАПРЯМИ ЙОГО ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ	77
2.1. Порівняльний аналіз науково-методичних підходів до розвитку підприємництва та визначення високих технологій	77
2.2. Аналіз організаційно-економічних чинників лібералізації високотехнологічного корпоративного підприємництва	92
2.3. Визначення проблем розвитку високотехнологічного підприємництва в Україні	108
Висновки до другого розділу	123
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ У ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНИХ КОРПОРАТИВНИХ СТРУКТУРАХ	127
3.1. Трансформація системи управління високотехнологічними корпораціями на основі впровадження Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року	127

3.2. Формування нових підходів до системи управління структурах високотехнологічного бізнесу.....	140
3.3. Тенденції розвитку високотехнологічних підприємницьких структур сфери ІТ-технологій	159
Висновки до третього розділу	170
ВИСНОВКИ	174
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	179
ДОДАТКИ	194

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ОПЕК – Організація країн – експортерів нафти (англ. The Organization of the Petroleum Exporting Countries; скорочено ОПЕК, англ. OPEC) – міжнародна міжурядова організація, створена нафтовидобувними країнами з метою контролю квот видобутку на нафту. Часто розглядається як картель;

COT – Світова організація торгівлі (англ. World Trade Organization, WTO) – міжнародна організація, яка вступила в силу 1 січня 1995 року з метою лібералізації міжнародної торгівлі та регулювання торгово-політичних відносин країн-членів;

СНД – Співдружність Незалежних Держав – регіональна міжнародна організація, до якої входять деякі пострадянські країни;

ЄАВТ – Європейська асоціація вільної торгівлі (англ. European Free Trade Association, EFTA) – зона вільної торгівлі, яка об'єднує митні території чотирьох європейських країн, які не вступили до Європейського Союзу, зокрема, Республіки Ісландія, Князівства Ліхтенштейн, Королівства Норвегії та Швейцарської Конфедерації;

ЕврАзЕС – Євразійське економічне співтовариство (2001–2014) – міжнародна економічна організація низки колишніх республік СРСР. Скасована в зв'язку зі створенням Євразійського економічного союзу;

ЕКОВАЗ – Економічне співтовариство країн Західної Африки (фр. Communauté Économique des États de l'Afrique de l'Ouest (CEDEAO); англ. The Economic Community of West African States (ECOWAS)) – регіональний союз країн Західної Африки. Блок має власні колективні збройні сили ECOMOG. Штаб-квартира ЕКОВАС розташована в Абуджі (Нігерія);

МЕРКОСУР – (англ. Mercosur) – економічний союз держав у Південній Америці, за темпами розвитку переважає всі інші подібні об'єднання. До нього входять Аргентина, Бразилія, Парагвай, Уругвай та Венесуела, як асоційовані члени – Чилі, Болівія, Перу, Колумбія та Еквадор;

NGO – Міжнародні неурядові організації (МНПО; англ. Non-governmental organizations) – різновид міжнародних організацій, які представляють собою нетериторіальні освіти, що відповідають трьом критеріям: по-перше, їм притаманний міжнародний характер складу і цілей; по-друге, приватний характер засновництва; і, по-третє, добровільний характер діяльності;

EU4Business – спрямування допомоги ЄС на підтримку МСП Ініціатива Європейського Союзу «EU4Business» є загальною ініціативою, що охоплює всю діяльність ЄС, спрямовану на підтримку МСП в країнах Східного партнерства;

COSME (англ. Competitiveness of Enterprises and Small and Medium-sized Enterprises) – «Конкурентоспроможність підприємств малого і середнього бізнесу (2014–2020)» – програма Європейського Союзу. 23 лютого 2017 Верховна Рада ратифікувала Угоду між Урядом України і Європейським Союзом про участь України в цій програмі;

НДДКР – Науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (акронім НДДКР) (рос. НИОКР) – сукупність робіт, спрямованих на отримання нових знань та їх практичне застосування при створенні нового виробу або технології;

Код SIC – код стандартної промислової класифікації. Чотиризначний цифровий код, встановлений урядом США для позначення різних галузей промисловості відповідно до їх функцій та продукцією;

ОЄСР – Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), (англ. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)) – міжнародна організація, що об'єднує 34 країни світу, більшість з яких є країнами з високим доходом громадян та високим ІРЛП і розглядаються як розвинені;

SITC-класифікація – стандартна міжнародна торгова класифікація (SITC / СМТК) використовується для статистичних цілей. Розробник: Статистична комісія ООН.

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Розвиток підприємницьких структур у нашій країні зумовлений новою якістю процесів формування постіндустріального суспільства. Незважаючи на складну суспільно-економічну й політичну ситуацію в країні, окремі галузі високотехнологічного виробництва та послуг є пріоритетними. Стрімко розвиваються космічна галузь, ІТ-бізнес, літакобудування, технології, що пов'язані з енергетикою, хімічна промисловість, органічне виробництво сільськогосподарської продукції.

Загалом стан економіки, освіти, науки та високих технологій в Україні не надає змоги говорити про її належність до країн постіндустріальної економіки, водночас високий потенціал окремих галузей та освітньо-науковий потенціал дають підстави віднести її до країн постіндустріального переходу.

Однією з визначальних характеристик розвитку високотехнологічного підприємництва є його лібералізація, що традиційно в цій сфері виявляється шляхом стимулювання підприємницької ініціативи на рівні законодавчих актів до застосування різних фінансових механізмів господарювання, механізмів сумлінної конкуренції, співпраці з іноземними партнерами та виходу на світові ринки тощо. У сфері високотехнологічного підприємництва лібералізація виявляється в додаткових аспектах, які зумовлені необхідністю більш повної реалізації творчого потенціалу працівників, надання їм можливостей для наукових досліджень. Саме це приводить до появи нових форм роботи в ІТ-корпораціях, які відрізняються можливістю віддаленого доступу до робочого місця й менеджменту корпорацій працювати ненормований робочий час, вводити практику home-office, суміщувати роботу в компаніях та університетах, наукових установах.

Питання розвитку підприємництва в Україні досліджено в працях таких учених, як: Л. І. Безтелесна, Т. В. Гринько, О. В. Коваленко, М. В. Мальчик,

Н. О. Мамонтова, Н. Г. Метеленко, І. І. Павленко, С. Е. Сардак, В. І. Саричев, К. С. Салига, Н. М. Шмиголь. Вони детально проаналізували сутність та основні напрями розвитку підприємництва в нашій країні, трансформацію його видів, маркетингові стратегії підприємницьких структур, соціальне забезпечення працівників та функціонування соціальної системи країни в цілому.

Сферу високотехнологічного підприємництва розглядали такі вчені-економісти, як: В. І. Білозубенко, З. В. Валіулліна, О. І. Даций, О. К. Єлісеєва, Н. П. Мешко, О. В. Покатаєва, М. В. Поляков, О. М. Сазонець, О. І. Трохимець, І. Г. Ханін. Вони запропонували шляхи інноваційного розвитку економіки України, інтеграції економіки знань у практичну економічну діяльність, застосування інформаційних технологій, інтеграції інноваційної моделі розвитку країни в світову інноваційну систему.

Разом з тим, потребують уваги науковців тенденції та перспективи розвитку безпосередньо високотехнологічних структур, трансформація їх форм, нові методи управління високотехнологічними корпоративними структурами, механізм взаємодії підприємницьких структур і наукових установ недостатньо. Усе це зумовило вибір теми дисертації, її мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в межах науково-дослідної роботи Класичного приватного університету «Формування механізмів стабілізації функціонування промислових підприємств на засадах антикризового управління» (номер державної реєстрації 0116U000799), де автором розроблено рекомендації щодо зростання високотехнологічного підприємництва на прикладі корпорацій ІТ-сектору економіки.

Мета і задачі дослідження. *Мета дослідження* полягає в розробці науково-теоретичних засад і практичних рекомендацій щодо системи лібералізації діяльності у сфері високотехнологічного підприємства.

Для реалізації цієї мети поставлено такі *завдання*:

- дослідити теоретичні основи інституційного забезпечення лібералізації економіки та підприємницької діяльності;
- визначити основи державного регулювання та підтримки лібералізації підприємницької діяльності;
- розкрити сутність та напрями трансформації підприємницької діяльності в корпоративну високотехнологічну форму;
- зробити порівняльний аналіз науково-методичних підходів до розвитку підприємництва та визначення високих технологій;
- провести аналіз організаційно-економічних чинників лібералізації високотехнологічного підприємництва;
- дослідити головні проблеми розвитку високотехнологічного підприємництва та його лібералізації в Україні;
- визначити напрями розвитку високотехнологічного підприємництва на основі впровадження Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 р.;
- надати рекомендації щодо формування нових підходів до менеджменту в управлінських структурах високотехнологічного бізнесу;
- виявити тенденції розвитку високотехнологічних підприємницьких структур сфери ІТ-технологій на основі вільного доступу в інформаційні мережі.

Об'єктом дослідження є процес лібералізації системи високотехнологічного корпоративного підприємництва в Україні.

Предметом дослідження є основні тенденції та форми здійснення лібералізації високотехнологічного корпоративного підприємництва.

Методи дослідження. Методологічна основа дослідження побудована на теоріях, концепціях та моделях лібералізації економічних систем, організації підприємницької діяльності, законах діалектичної логіки, що викладені в працях провідних зарубіжних та вітчизняних учених, які

розкривають особливості організації сфери високих технологій під впливом міжнародних і глобалізаційних процесів.

У ході дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи й підходи, а саме: *наукового узагальнення* – для теоретичного узагальнення основ лібералізації підприємницької діяльності; *комплексного економічного та статистичного аналізу* – для порівняння показників розвитку нових форм підприємницької діяльності у секторі високих технологій; *системний підхід* – для систематизації основних світових стандартів галузей економіки як високотехнологічних; *класифікаційно-аналітичний метод* – для проведення класифікації підприємницької діяльності; *методи статистичної обробки інформації, метод парного та множинного кореляційно-регресійного аналізу* – для виявлення тенденцій розвитку високотехнологічних підприємницьких структур сфери ІТ-технологій на основі вільного доступу в інформаційні мережі) тощо.

Інформаційну основу дослідження становлять Конституція України, закони України, укази Президента України, нормативні документи органів виконавчої влади України щодо вдосконалення підприємницької діяльності, офіційні дані Державної служби статистики України, ЄС, ОЕСР, Світового банку, інших міжнародних організацій та установ, результати власних досліджень автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретико-методологічному вдосконаленні, методичному обґрунтуванні та практичному вирішенні завдання лібералізації високотехнологічного підприємництва. Найважливішими результатами, які розкривають новизну роботи, є такі:

удосконалено:

– науково-методичні підходи до класифікації підприємництва на основі порівняльної характеристики традиційного, корпоративного та високотехнологічного підприємництва, що надало змогу визначити сучасний розвиток економічної системи України як постіндустріальний перехід;

– методи наукової інтерпретації високотехнологічних галузей відповідно до підходів різних науковців та міжнародних організацій, які, на відміну від існуючих, надали змогу виявити, що перелік високих технологій постійно змінюється у зв'язку з появою нових сфер економіки, нових видів товарів та послуг і змінами в наукомісткості окремих товарів та послуг;

– класифікацію чинників високотехнологічного корпоративного підприємництва, до яких, на відміну від існуючих, віднесено традиційні важелі ринкової економіки, засоби державного регулювання економіки, інтернаціоналізацію економічного життя, комерціалізацію науки й освіти, нові організаційно-правові форми співпраці університетів і підприємницьких структур, що надало змогу запропонувати ефективні організаційні механізми розвитку високотехнологічного підприємництва;

– практичний інструментарій розвитку високотехнологічного корпоративного підприємництва на основі критичного аналізу Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 р., яку, на відміну від існуючих підходів, ідентифіковано порівняно зі стратегічними компонентами в ієрархії управлінських пріоритетів сучасних високотехнологічних компаній;

набули подальшого розвитку:

– понятійно-категоріальний апарат економічної науки шляхом уточнення дефініції поняття «лібералізація підприємницької діяльності» як процесу розширення свободи економічної діяльності всіх суб'єктів господарювання будь-якої форми власності, зняття або зменшення політичних, юридичних і адміністративних обмежень приватної ініціативи в межах створених державою інституційних умов, що надає змогу розширити наукові можливості дослідження цієї наукової категорії;

– наукові підходи до розвитку процесу підтримки лібералізації підприємницької діяльності, які, на відміну від існуючих, базуються на виявленні передумов створення інституційних основ державної підтримки лібералізації підприємницької діяльності, що надає змогу впорядкувати діяльність органів державної влади в цьому процесі;

– наукові положення щодо аналізу та виявлення напрямів розвитку високотехнологічного підприємництва, які сформульовано на основі стандартизованого інтерв'ю, у ході якого визначено, що перспективи розвитку високотехнологічного бізнесу в Україні пов'язані більшою мірою або з модернізацією системи управління та функціонуванням старих державних високотехнологічних підприємств, у яких уже досягнуто відповідний рівень концентрації кадрів та технологій, або зі створенням принципово нових високотехнологічних підприємницьких структур, особливо у сфері ІТ-технологій;

– визначення потенціалу розвитку високотехнологічних підприємницьких структур сфери ІТ-технологій в Україні на основі розрахунку кореляційних залежностей між кількістю суб'єктів господарювання у сфері інформації та телекомунікації й такими змінними, як рухомий (мобільний) зв'язок, супутниковий зв'язок, інтернет-послуги в Україні, що доводить пріоритетність розвитку інформатизації як основи високотехнологічного розвитку.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретико-методичні положення, висновки та практичні рекомендації дисертаційної роботи можуть бути використані на державному, регіональному рівнях і рівні окремих компаній та установ.

Основні результати дисертаційної роботи доведено до рівня конкретних механізмів, заходів і пропозицій та використано в практиці державного регулювання.

Практичні рекомендації, які стосуються вдосконалення механізму регулювання високотехнологічного підприємництва, використано в практичній діяльності Головного управління державної податкової служби України у м. Києві (довідка № 11338/9/26-15-42-01-26 від 06.12.2019). Результати дослідження впливу системи державного регулювання високотехнологічного підприємництва на бізнес-процеси корпорації

запроваджено в практичну діяльність ТОВ «Нова сталь» (довідка № 27-09-12/6 від 09.12.2019). У практичну діяльність УА ТОВ «Євромікс» II» впроваджено узагальнення теоретичних засад управління високотехнологічними підприємствами. Розробки щодо визначення проблем розвитку високотехнологічного підприємництва та його лібералізації в Україні застосовують управлінські підрозділи компанії під час визначення пріоритетів розвитку й стратегії просування високотехнологічної продукції на ринках, запровадження інвестиційних програм (довідка № 2537/13/0912 від 09.12.2019). Окремі теоретичні узагальнення та результати досліджень ефективності діяльності інжинірингових шкіл упроваджено в практичну діяльність ГО «АСОЦІАЦІЯ НООСФЕРА» (довідка № 50-03-17 від 24.09.2019).

Результати дисертації використовують у навчальному процесі Класичного приватного університету під час викладання дисциплін «Економіка підприємства», «Інноваційний розвиток підприємства», «Економічна ефективність інноваційних процесів» (довідка № 25/19 від 25.11.2019).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею, в якій висвітлено наукові ідеї автора. Основні положення, висновки та пропозиції розроблені автором самостійно. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертаційній роботі використано лише ті ідеї й положення, що належать автору. Особистий внесок здобувача в праці, опубліковані у співавторстві, конкретизовано в списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні й прикладні результати дослідження доповідалися й отримали схвалення на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях і семінарах: «Децентралізація влади, проведення реформ в Україні. Сучасний стан проблеми підготовки кадрів для об'єднаних територіальних громад» (м. Рівне, 2018 р.); «Теорія і практика менеджменту безпеки» (м. Луцьк, 2019 р.); «Інноваційні технології в освіті» (м. Івано-Франківськ, 2019 р.);

«Університет і школа: перспективи співпраці» (м. Рівне, 2019 р.); «Економіка і менеджмент 2019: перспективи інтеграції та інноваційного розвитку» (м. Дніпро, 2019 р.); «Сучасні тенденції розвитку лінгвістики та лінгводидактики» (м. Рівне, 2019 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 16 наукових праць, з них: 1 – монографія у співавторстві, 5 – статті в наукових фахових виданнях, 1 – стаття в іноземному виданні, 3 – статті в інших виданнях, матеріали конференцій – 6. Загальний обсяг – 19,13 д. а., з яких особисто автору належать 11,8 д. а.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, чотирьох додатків. Загальний обсяг роботи становить 220 сторінок. Робота містить 28 таблиць, 22 рисунки. Список використаних джерел включає 161 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

1.1. Теоретичні основи інституційного забезпечення лібералізації економіки та підприємницької діяльності

Теоретичні основи лібералізації економіки та підприємницької діяльності розглядалися відомими науковцями України та іноземними вченими. Актуальність наукового доробку цієї тематики не викликає сумнівів. Функціонування довгий час національної економіки в командно-адміністративній, плановій економіці довело низьку ефективність таких методів управління. Новий шлях формування національної економічної системи базується на принципах лібералізації. Це підтверджується обраним курсом країни – курсом на інтеграцію з Європейським Союзом.

Не дивлячись на досить плідне вивчення питань лібералізації економіки, коло наукових пошуків по цей час не звужується. На теперішній час найбільш відомими вітчизняними науковцями, що розробляють питання лібералізації економічної сфери є такі як: Башнянин Г. І., Гладченко А. Ю., Даций О. І., Єднак В. Ю., Королевська Н. Ю., Куряча Н. В., Ляпін Д. В., Осецький В. Л., Сазонець І. Л. та ін.

Дослідження лібералізації підприємницької діяльності на теперішній час неможливо уявити без дослідження інституційного середовища, що зумовлює форми організації підприємництва. Сучасне підприємництво та економіка в цілому функціонує в умова регуляторного впливу інституцій. Державний тиск як метод управління економікою змінився на регуляторний вплив. Найбільш впливовими інститутами, які приймають участь у

формуванні лібералізації економіки є міжнародні регіональні угруповання. Приєднуючись до ЄС – одного з головних регіональних угруповань світу України імплементує його норми та стандарти, в тому числі і в сфері лібералізації управління економічними процесами. Більш конкретно інституційний вплив ЄС та інших регіональних політичних та економічних блоків впливає на діяльність підприємців України через проголошення різних Актів світового масштабу, в яких Україна є головним фігурантом. Процеси приєднання до регіональних економічних блоків та підписання важливих міжнародних угод базуються на прийнятті внутрішніх Законів та інших нормативних актів, які наближають вітчизняне законодавство до світового.

Важливу роль в закладенні основ лібералізації економіки та підприємницької діяльності мають міжнародні організації, які різними інструментами допомагають вітчизняним представникам економіки та бізнесу започаткувати та розвивати власну справу у відповідності до європейських норм.

Найбільш нерозвинутим інституційним аспектом лібералізації підприємницької діяльності на нашу думку залишаються на теперішній час неформальні інститути управління бізнес-середовищем. Вітчизняні підприємці ще не повною мірою засвоїли європейські підходи до формування та реалізації соціальних програм та заходів, нарахування та форм виплат винагороди за працю, взаємовідносин з бізнес-партнерами та з бюджетом.

Поєднання в цьому дослідженні комплексної системи інституційного впливу на лібералізацію економіки та підприємницької діяльності, визначення сутності категорії «лібералізація підприємницької діяльності» на нашу думку дозволить доповнити сучасні наукові концепції дослідження цього питання новими інституційним підходами на основі імплементації кращих європейських практик. Починати аналіз теоретичних підходів до цього питання на нашу думку доцільно з визначення принципів лібералізації економіки та інструментів лібералізації регуляторного впливу держави, які зображено на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Принципи економічного лібералізму та інструменти регуляторного впливу

Визначаючи зміст процесу лібералізації та інституційне забезпечення цього процесу є доцільним порівняти підходи різних науковців до визначення цього поняття. З точки зору макроекономічних підходів трактує процес лібералізації Башнянин Г. І.

«За його трактуванням “лібералізація в її економічній частині може бути зведена до процесу часткового або повного зниження адміністративного (адміністративно-економічного) тиску з боку держави на суб’єктів певної економічної діяльності”» [1, с. 3–11].

Автори роботи під його керівництвом «Лібералізація економічних систем у контексті економічної безпеки» підходять до трактування економічної частини лібералізації лишаючи поза дослідженням лібералізацію суспільства, соціальних відносин, зовнішньоекономічної та міжнародної діяльності, культурно-комунікативні аспекти лібералізації.

З позицій мікроекономічних положень наукових теорій та нагальних завдань, що стоять перед національною економікою процес лібералізації економіки характеризує Н. Сіпайло. В монографії «Організаційно-економічні засади лібералізації інноваційного підприємництва» вона висловлює думку, що «лібералізація економіки являє собою процес ослаблення обмежень на здійснення ринкової діяльності і операцій. Він зачіпає, перш за все вето на здійснення господарських операцій та ціноутворення. «До завдань лібералізації економіки можна віднести також скорочення трансакційних витрат, посилення господарської підприємницької мотивації та легалізацію “тіньової” діяльності» [2, с. 17].

Економічні, політичні, юридичні, управлінські аспекти синтезує у своєму визначенні лібералізації Д. Ляпін. «Автор зазначає, що “лібералізація економіки – це питання розширення економічної свободи, свободи економічної діяльності всіх суб’єктів господарювання будь-якої форми власності, зняття або зменшення політичних, юридичних і адміністративних обмежень приватної ініціативи”» [3, с. 66–74].

Шляхом регуляторного впливу держави на механізми управління лібералізацією визначає цей процес Н. Ю. Королевська. В роботі «Напрями розвитку та лібералізації підприємницької діяльності в Україні» авторка стверджує, що «процес лібералізації економіки дає більші можливості для використання механізмів ринкового регулювання, зменшення втручання

держави у сферу підприємницької діяльності у різних формах адміністративного та прямого державного регулювання. Основною функцією держави стає створення та збереження конкурентного середовища, сприяння розвитку МСП» [4, с. 41–47]. Як можна зрозуміти з трактування авторки, за її думкою сприяння розвитку малого та середнього бізнесу, які є традиційними, типовими представниками підприємництва, є головною задачею держави.

З точки зору розвитку підприємництва, Сіпайло Н. А. визначає безпосередньо лібералізацію підприємницької діяльності наступним чином: «лібералізацію підприємницької діяльності можна трактувати як процес зниження регуляторного тиску держави на бізнес шляхом спрощення процедур, зменшення впливу контролюючих органів та частоти перевірок, скасування зайвих дозволів та ліцензій» [2, с. 19]. Таке визначення характеризує тільки адміністративну складову впливу держави на свободу підприємництва. В ньому відсутні фінансові, економічні підходи, вплив зовнішнього середовища на ці процеси.

На основі проведеного огляду підходів науковців до сутності лібералізації, можемо надати своє визначення лібералізації підприємницької діяльності, яке більш повно та суттєво зможе характеризувати цю економічну категорію. «Лібералізація підприємницької діяльності – процес розширення свободи економічної діяльності всіх суб'єктів господарювання будь-якої форми власності, зняття або зменшення політичних, юридичних і адміністративних обмежень приватної ініціативи в межах створених державою інституційних умов». Таке визначення має свої переваги перед традиційними визначеннями, що застосовуються в науковій та навчальній літературі. По-перше, воно має широку сферу застосування – для всіх форм власності та всіх суб'єктів господарювання, по-друге враховує політичні, юридичні, управлінські впливи, по-третє, не базується на сентенціях, які мають на меті визначати, обмеження, тиск, надмірне регулювання, надмірне адміністрування, по-четверте, вся законодавча, адміністративна сфера, вплив

зовнішнього середовища, вплив суспільства сконцентровано в цьому визначенні та подано як створення інституційних умов.

З метою розвитку методологічних підходів до проведення процесу лібералізації, деталізації сутності лібералізації в конкретних умовах проведення певної державної політики, необхідно сформулювати основні сфери здійснення лібералізації за функціональними сферами розвитку підприємницької діяльності. За думкою В. І. Башнянина до таких сфер відносяться наступні:

- 1) виробничо-технологічна лібералізація, яка полягає у зниженні адміністративного тиску на виробничо-технологічну сферу економіки;
- 2) соціально-економічна лібералізація, за якої знижується адміністративний тиск на соціально-економічну сферу економічної діяльності;
- 3) цінова лібералізація, яка полягає в лібералізації цін на ресурсному і продуктовому ринках;
- 4) грошова лібералізація, яка, відповідно, проявляється на грошовому ринку, особливо в сфері формування державної політики щодо грошової пропозиції і регулювання нею;
- 5) фінансова лібералізація, коли держава створює відповідні ліберальні умови для функціонування та розвитку фінансового і фондового ринку;
- 6) споживча лібералізація, що найбільше проявляється на споживчому ринку (чи в споживчій сфері економіки).

«Визначення таких сфер створює можливості для розробки конкретних механізмів забезпечення лібералізації» [1, с. 3–11].

З точки зору методів державного регулювання національного середовища підприємницької діяльності підходить до цих питань Н. Ю. Королевська. «За її думкою, лібералізація господарського життя (дерегулювання) означає зменшення ролі держави в господарському житті. Для цього вирішуються такі завдання:

- усувається тотальне директивне державне планування, різко скорочується сфера його застосування;

– державне регулювання економіки здійснюється переважно економічними заходами, особливо фінансовими, насамперед через податки та бюджетні витрати, дисконтну ставку і валютний курс;

– долається монополія держави в більшості сфер і галузей економіки. У країнах радикального переходу ця монополія ліквідується в переважній більшості галузей і сфер, у країнах еволюційного переходу – зберігається державна монополія в багатьох галузях важкої промисловості, кредитній і зовнішньоекономічній сферах;

– скасовується або різко обмежується набір регульованих державою цін;

– проводиться політика демонополізації і заохочення конкуренції, у тому числі через регулювання природних монополій, заохочення малого бізнесу, поступове зняття обмежень для іноземних компаній» [4, с. 41–47].

При формуванні наукового підґрунтя розробки конкретних механізмів запровадження лібералізації в розбудову економічних систем, необхідно визначати і рівні в межах яких буде реалізовуватися цей процес. базуючись на більш класичних теоретичних підходах класифікації суб'єктів економічного розвитку Башнянин Г. І. пропонує також класифікувати лібералізацію з точки зору рівнів економіки. За його думкою лібералізацію можна визначити як:

«1) мікроекономічна, в умовах якої створюються відповідні сприятливі умови на основі зниження адміністративно-економічного тиску з боку держави для фінансування та розвитку мікроекономічних систем (фірм, концернів, комбінатів, консорціумів і т. д.) того чи іншого галузевого типу, посилення рівня їх безпеки;

2) мезоекономічна лібералізація, за якої окремі галузі національної економіки «звільняються» від адміністративно-економічного тиску з боку держави, чим створюються умови для їх «вільного» розвитку;

3) макроекономічна лібералізація, яка має відношення вже до національної економіки загалом і полягає в загальному зниженні адміністративно-економічного тиску на неї з боку політичних і економічних структур держави» [1, с. 3–11].

Якщо розглядати вплив теоретичних розробок на практичні шляхи щодо запровадження лібералізованого механізму управління економікою в нашій країні, необхідно виокремити значний вплив зовнішнього середовища на цей процес. В міжнародному контексті спрямування України до лібералізації економіки та підприємництва необхідно виділити наступні основні етапи (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1

Заходи міжнародних інституцій щодо визнання лібералізації економіки України [розроблено автором на основі 3]

№ з.п.	Інституція	Дата	Зміст
1	Рада Міністрів ЄС	21 грудня 2005 р.	офіційно визнала Україну країною з ринковою економікою
2	Міністерство торгівлі США	17 лютого 2006 р.	визнало ринковий статус економіки України
3	СОТ	21 березня 2014 р.	приєднання України до світової організації торгівлі
4	Верховна Рада України	10 квітня 2008 р.	ухвалила Закон «Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі»
5	проект ЄС	7 травня 2009 р.	«Східне партнерство», учасником якого стала Україна»
6	ЄС	21 березня 2014 р.	підписано політичний блок Угоди про Асоціацію Україна-ЄС
7	Верховна Рада України Європарламент	16 вересня 2014 р.	Синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС
8	Європарламент	17 квітня 2014 р.	резолуція по Україні, згідно якої Україна може подавати заявку на членство в ЕС

Аналізуючи матеріали поданої таблиці, ми можемо побачити, що процес лібералізації економіки та підприємництва щільно пов'язаний з економічною інтеграцією. Україна, як держава, обрала за зразок європейські підходи до побудови основ економічної системи і планомірно реалізує конкретні заходи щодо досягнення цієї мети. В свою чергу міжнародні інституції, в першу чергу європейські, відзначають певні вагомні здобутки нашої держави в цьому напрямі шляхом прийняття важливих нормотворчих актів, Угод, проектів. На практиці це призводить до посилення впливу економічної інтеграції на економіку України та розвиток підприємницьких

структур. Економічна інтеграція – об’єктивний процес розвитку глибоких, стійких взаємозв’язків та поділу праці між національними господарствами, створення міжнародних господарських комплексів у межах держави. Економічна інтеграція – форма інтернаціоналізації господарської діяльності (виробництва), зближення та поглиблення взаємодії національних економік. «Вона зумовлена зростом продуктивних сил, підвищенням рівня усупільнення виробництва та науково-технічною революцією. Економічна інтеграція виявляється у державних формах об’єднання країн. Наприклад, Європейський Союз, ОПЕК, Всесвітня торгова організація, Європейська асоціація вільної торгівлі тощо» [5].

Найбільш потужним інтеграційним угрупованням світу, яке має вплив на процеси лібералізації економіки України є ЄС. Як ми побачили (в табл. 1.1) 21 березня 2014 р. було підписано Угоду про асоціацію України та ЄС. 16 вересня 2014 р. Європарламент та Верховна Рада України синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. Підписана між Україною та ЄС Угода про Асоціацію є найбільш великою за впливом міжнародною Угодою, яка будь коли була укладена Україною. З іншого боку і для ЄС ця Угода мала дуже великий вплив. «В контексті формування простору лібералізації підприємницької діяльності, угода з асоціації сприяє:

- підтримці українських експортерів щодо виходу на новий ринок, зміцненню двостороннього торговельно-економічного співробітництва;
- зниженню операційних витрат для суб’єктів господарювання;
- виробничій кооперації;
- доступу до участі у державних закупівлях країни партнера;
- поглибленню стратегічного партнерства;
- інтеграції у глобальні ланцюги доданої вартості» [6].

Великий вплив на формування ліберального поля підприємницької діяльності мають договори про створення зони вільної торгівлі. Зона вільної торгівлі (ЗВТ) – тип міжнародної інтеграції, при якій в країнах-учасниках скасовуються митні збори і податки, а також кількісні обмеження

у взаємній торгівлі згідно з міжнародним договором. Це більш глибокий тип інтеграції, ніж преференційні угоди. «За кожною країною-учасницею зберігається право на самостійне і незалежне визначення режиму торгівлі по відношенню до третіх країн. У більшості випадків умови зони вільної торгівлі поширюються на всі товари крім продуктів сільського господарства. Зона вільної торгівлі може координуватися невеликим міждержавним секретаріатом, розташованим в одній із країн-членів, але зазвичай обходяться без нього, а основні параметри свого розвитку країни погоджують на періодичних нарадах керівників відповідних відомств. Між країнами-учасницями зберігаються митні кордони і пости, які контролюють походження товарів, які перетинають їхні державні кордони» [7]. В таблиці 1.2. ми можемо кількість Зон вільної торгівлі до яких сьогодні входить Україна і по формуванню яких проводиться організаційна діяльність. Найбільш потужною Зоною вільної торгівлі була «Поглиблена та всеосяжна зона вільної торгівлі DCFTA», яка стала наслідком підписання Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС.

Можна вважати, що саме європейське інституційне середовище функціонування економіки створює умови для реалізації вільного підприємництва. «В монографії «Інституційне забезпечення діяльності корпорацій в процесі формування глобальної рівноваги» А. Ю. Гладченко визначає чотири теоретичні підходи до формування регіональних інтеграційних угруповань: неолібералістичний, корпоративістський, неофункціоналістичний та інституційний. За його думкою до неолібералістичного підходи в створенні регіонального угруповання відносяться такі угруповання як: ЄС, МЕРКОСУР, ЕврАзЕС, ЕКОВАЗ. Такий підхід за думкою автора характеризується створення єдиного ринкового простору в масштабі декількох країн, функціонування якого здійснюється на основі дії стихійних ринкових сил і вільної конкуренції незалежно від економічної політики держав і існуючих національних і міжнародних правових актів» [8, с. 143].

Угоди України про вільну торгівлю [6]

Угода	учасники Угоди	рік підписання, ратифікації, набуття чинності
Двостороння УВТ	Туркменістан	ратифікована 05.11.1994
Двостороння УВТ	Узбекистан	ратифікована 04.11.1995
Двостороння УВТ	Азербайджан	ратифікована 12.07.1996
Режим ВТ	Грузія	набрала чинності 04.06.1996 р.
Угода про ВТ	Македонія	ратифікована ЗУ № 2599-III від 05.07.2001 р.
Двостороння УВТ	Таджикистан	ратифікована 06.07.2001
Угода про ВТ між Україною та державами ЄАВТ	Швейцарія, Норвегія, Ісландія та Ліхтенштейн	підписана 24.06.2010 р., ратифікована ЗУ від 07.12.2011 р. № 4091-VI та набрала чинності 01.06.2012 р.
Договір про зону вільної торгівлі СНД	країни СНД	підписаний 18.10.2011 р., ратифікований в Україні 13.07.2012 р. РФ призупинила дію Договору про ЗВТ з винятком щодо мита при експорті газу – грудень 2015 р.
Угода про ВТ	Чорногорія	підписана 18.11.2011 р. ратифікована ЗУ від 16.10.2012 р., набрала чинності 01.01.2013 р.
Поглиблена та всеосяжна зона вільної торгівлі DCFTA	Європейський Союз (ЄС)	підписана політична частина Угоди про Асоціацію України та ЄС – березень 2014 р., економічна складова – червень 2014 р., ратифікація – вересень 2014 р.; початок функціонування DCFTA – 1 січня 2016 р.
Угода про зону вільної торгівлі CUFTA	Канада	підписання у липні 2016 р., ратифіковано у березні 2017 р.
Угода про вільну торгівлю	Ізраїль	тривають переговорні процеси
Угода про вільну торгівлю	Туреччина	тривають переговорні процеси

Більш детальний аналіз науковців підписаної Угоди про асоціацію з ЄС дозволяє об'єктивно оцінити переваги та недоліки. Зокрема Єднак В. Ю. свого часу спробував звести усі позитивні та негативні моменти дії Угоди про Зону вільної торгівлі з ЄС в одну таблицю (табл. 1.3).

Переваги та недоліки асоціації з ЄС [9]

Сфера народного господарства	Переваги митно-тарифного регулювання	Недоліки митно-тарифного регулювання
1	2	3
Сільське господарство	Середньозважене ввізне мито ЄС скоротиться з 23,8% до 0,3% одразу після набуття чинності	Зростання конкуренції на внутрішньому ринку за рахунок зниження середньозваженого ввізного мита на с/г продукцію з 4,2% в середньому до 0,9% протягом 10 років
	Запровадження тарифних квот з нульовою ставкою в межах квоти для експорту в ЄС продукції тваринництва, зернових культур	
	Скасування експортних субсидій на с/г товари ЄС, що призначені для продажу в Україні	
	Скасування експортного мита	Витрати на перехід / дотримання стандартів ЄС
	Гармонізація стандартів з ЄС	
	Встановлення механізму визнання еквівалентності СФЗ	
	Ширші можливості для обміну досвідом та технологіями	
Харчова промисловість	Скорочення ввізного мита ЄС одразу після набуття чинності: середня ставка знизиться з 23,2% до 0,7%, середньозважена ставка – з 5,3% до 0,5%	Зростання конкуренції на внутрішньому ринку за рахунок зниження середньозваженого ввізного мита на харчову продукцію з 10,3% до 3,6% протягом 10 років
	Запровадження тарифних квот з нульовою ставкою в межах квоти для експорту в ЄС окремих видів харчових товарів	Виробництво соняшникової олії: зростання цін на сировину внаслідок скасування експортних мит
	Гармонізація стандартів з ЄС	Витрати на перехід / дотримання стандартів
	Встановлення механізму визнання еквівалентності СФЗ	Зміна назв внаслідок реалізації зобов'язань щодо дотримання географічних зазначень
	Можливість компенсації зростання цін на сировину внаслідок скасування вивізних мит за рахунок застосування додаткового збору	
Легка промисловість	Встановлення нульових ввізних мит в ЄС протягом 1–2 років після набуття чинності Угодою. Поточна середньозважена ставка –11,2% для текстильних виробів та одягу, 5,9% для шкіри і виробів з неї	Зростання конкуренції на внутрішньому ринку за рахунок зниження середньозваженого ввізного мита на текстильну продукцію та одяг з 5,1% до 0,0%, на вироби зі шкіри з 7,3% до 0,0% протягом 3 років

Продовження табл. 1.3

1	2	3
	Можливість компенсувати зростання цін на сировину внаслідок скасування експортних мит за рахунок застосування додаткового збору	Виробництво виробів зі шкіри: зростання цін на сировину внаслідок скасування експортних мит
Металургія	Скасування ввізних мит в ЄС. Середня ставка знизиться з 2,1% до 0,0%, середньозважена ставка – з 0,5% до 0,0%	Деяке зростання конкуренції на внутрішньому ринку за рахунок зниження ввізного мита з 2,1% в середньому до нуля
	Можливість компенсувати зростання цін на сировину внаслідок скасування експортних мит за рахунок застосування додаткового збору	
	Обмін інформацією та найкращими практиками щодо типових ситуацій, перспектив розвитку, питань сталого розвитку тощо	Зростання цін на сировину внаслідок скасування експортних мит
Хімічна промисловість	Скасування ввізних мит в ЄС. Середня ставка ввізного мита скорочується з 4,2% до 0,0% за 1–5 років, середньозважена – з 3,7% до 0,0%	Деяке зростання конкуренції на внутрішньому ринку за рахунок зниження середньозваженого ввізного мита з 1,8% до 0,0%
	Гармонізація системи технічного регулювання з відповідними нормами І правила СС	Витрати, пов'язані дотриманням вимог технічного регулювання
Машино-будування	Скасування ввізних мит в ЄС за 1–6 років. Середньозважена ставка ввізного мита на електричне устаткування скорочується з 3,5% до нуля, на автотранспортні засоби – з 1,9% до нуля	Зростання конкуренції на внутрішньому ринку за рахунок зниження середньозваженого ввізного мита з 2,3% в середньому до 0,0% на електричне устаткування, з 8,0% до 3,0% на автотранспортні засоби тощо
	Гармонізація системи технічного регулювання з відповідними нормами І правила СС	Витрати, пов'язані дотриманням вимог технічного регулювання
	Можливість укладення Угод про оцінку відповідності і прийнятності промислових товарів (АСАА)	Поступове зникнення ринку продукції, яка не відповідає стандартам ЄС у секторах, де технічне регулювання гармонізоване з нормами ЄС
	Захисні заходи для легкових автомобілів тривалістю до 15 років	

Проаналізував матеріали таблиці, можна побачити численні переваги підписаної Угоди в безпосередньо поточних економічних питаннях, які

переважають недоліки. Головною ж перевагою асоціації з ЄС є створення європейського лібералізованого простору підприємницької діяльності на території України. Зокрема під час узгодження основних положень Угоди вирішувались питання гармонізації законодавства у сфері доступу товарів на національні ринки, засоби захисту торгівлі, технічні бар'єри в торгівлі, санітарні та фіто санітарні зони. Безпосередньо в сфері лібералізації підприємницької діяльності було врегульовано процедури щодо митних питань та спрощення правил торгівлі, державних закупівель, інтелектуальної власності, конкуренції, торговельних відносин в енергетичній сфері, прозорості, торгівлі та сталого розвитку, врегулювання спорів, механізмів посередництва.

«Ще одним впливовим інститутом, який формує ліберальні підходи до управління підприємницькою діяльністю є недержавні організації. Н. Сіпайло класифікує недержавні організації, які працюють в економічній сфері наступним чином:

недержавні (англ. non-government organizations, NGO) – це поняття, яке вважають найпоширенішим. Воно засвідчує, що організації створювані і керовані громадянами без жодного формального втручання держави. Синонімічним є поняття неурядові організації, оскільки в побутовому словнику держава асоціюється із виконавчою системою влади;

неприбуткові організації (англ. not for profit, non-profit organizations, NPO) – термін (популярний у США), який передбачає, що організація проводить діяльність, не маючи на меті отримання комерційного прибутку за підсумками цієї діяльності;

приватні волонтерські організації (англ. private voluntary organization, PVO) – це такі, які діють завдяки волонтерській або добровільній праці (термін поширений у Великій Британії)» [10, с. 10–24].

Діяльність таких організацій спрямована на підтримку підприємницьких структур за рахунок фінансових програм, навчання, стажування, організації спільної діяльності та ін. Економічні переваги

діяльності таких організацій є наочними вже в практиці формування ринкової економічної системи України. «Головними завданнями діяльності неурядових організацій в системі регулювання в масштабі діяльності міжнародних ринків, є такі:

- використання переваг економії масштабу завдяки розширенню обсягів ринку, зменшенню трансакційних витрат та використанню інших переваг на основі теорії економії масштабу;

- вирішення завдань торгової політики: регіональні угруповання надають змогу створити більш стабільне і передбачуване середовище для взаємної торгівлі, зміцнити переговорні позиції країн в рамках багатосторонніх торгових переговорів у СОТ;

- сприяння структурній перебудові економіки завдяки використанню досвіду провідних економічно розвинених країн, що є членами об'єднання;

- підтримка молодих галузей виробництва за рахунок виходу місцевих виробників на більш широкий регіональний ринок;

- створення сприятливого зовнішньополітичного середовища: забезпечення економічної і політичної консолідації та міжнародної воєнної безпеки;

- можливість регулювання соціально-економічних процесів на регіональному рівні: усунення перешкод на шляху взаємного обміну і взаємодії національних економік, забезпечення сприятливих умов господарювання на мікрорівні, стимулювання конкуренції та міжнародного туризму» [10, с. 10–24].

Важливим інституційним інструментом забезпечення лібералізації підприємницької діяльності є формування системи інститутів-норм в країні. Формування законодавчої бази створення лібералізованого інституційного середовища підприємницької діяльності в Україні проходило де кілька етапів:

Указ Президента України «Про лібералізацію підприємницької діяльності та державну підтримку підприємництва» від 12 травня 2005 р. № 779/2005, відповідно до якого ініційовано процеси створення більш

сприятливих умов для розвитку підприємництва в Україні на засадах непорушності права приватної власності, дотримання добросовісної конкуренції та обмеження монополізму;

Закон України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» від 6 вересня 2005 р. № 2806-IV, норми якого визначили не лише основні терміни, положення і принципи державної політики у дозвільній сфері, а й порядок проходження дозвільних процедур, видачі дозволів, відповідальність посадових осіб;

Закон України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення» від 11 січня 2007 р. № 577-V, яким встановлено адміністративну відповідальність посадових осіб, що здійснюють державну реєстрацію, видачу ліцензій та дозволів, за порушення прав підприємців;

Указ Президента України «Про стратегію національної безпеки України» від 12 лютого 2007 р. № 105/2007, згідно з яким визнається, що забезпечення прийнятного рівня економічної безпеки держави є неможливим без здійснення структурної перебудови і підвищення конкурентоспроможності національної економіки;

Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 5 квітня 2007 р. № 877-V, який концептуально змінив принципи організації державного контролю за господарською діяльністю в Україні;

Указ Президента «Про деякі заходи щодо вдосконалення регулювання підприємницької діяльності» від 28 квітня 2007 р. № 363/2007, відповідно до якого суттєво спрощено доступ до інформації, необхідної суб'єктам господарювання для здійснення господарської діяльності, зокрема про державне та комунальне майно, яке пропонується до відчуження або передачі в оренду;

Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 1 червня 2007 р. № 1775-III, який уточнив види господарської

діяльності, що підлягають ліцензуванню, порядок його проходження, посилив державний контроль у сфері ліцензування та відповідальність за порушення законодавства у цій сфері;

«Концепцію вдосконалення державного регулювання господарської діяльності (затверджена Указом Президента України від 3 вересня 2007 р. № 816/2007), в якій цю складову державної політики визнано неефективною, а рівень податкового навантаження на суб'єктів господарювання в Україні – одним із найвищих у світі та окреслено основні проблеми у цій сфері» [3, с. 66–74].

«За думкою Осецького В. Л., яку він сформулював в роботі «Теорії економічних циклів у перехідних економіках» формування нових інститутів проходить в умовах не повного відмирання старих, особливо в розрізі неформальних інститутів. Тому законодавчі та нормативні акти, які приймаються в нашій країні повинні забезпечувати такі за його думкою, пріоритетні інституційні напрями як:

- нове господарське законодавство, особливо цивільний кодекс;
- інститут приватної власності;
- інститут конкуренції;
- етика господарювання в нових ринкових умовах» [11, с. 4–7].

«Дослідивши теоретичні підходи до питання інституційного забезпечення лібералізації економіки та підприємницької діяльності, необхідно подати більш конкретні пропозиції вчених щодо стимулювання розвитку підприємницької діяльності в Україні. Н. Ю. Королевська серед основних напрямів та невідкладних кроків щодо лібералізації підприємницької діяльності визначає наступні:

- вдосконалення дозвільної діяльності у підприємницькому середовищі;
- вдосконалення системи державного нагляду шляхом її організаційного впорядкування, забезпечення прозорості та відкритості контрольних процедур у підприємницькому середовищі, перехід на здійснення превентивних заходів щодо здійснення контролю;

- підвищення ролі технічного регулювання у системі захисту внутрішнього ринку та удосконалення системи стандартизації згідно з вимогами ЄС і міжнародними вимогами;

- оптимізація податкового навантаження та формування сприятливого фінансового простору підприємницької діяльності;

- забезпечення фінансової стабільності, створення сприятливих фінансово-кредитних умов та формування фінансово-кредитної політики, що відповідає умовам розвитку підприємницької діяльності в Україні;

- забезпечення державної підтримки експортної діяльності підприємницьких структур;

- формування інфраструктури підтримки підприємництва, стимулювання інвестиційних та інноваційних процесів» [4, с. 41–47].

Таким чином, нами визначено сутність категорії «лібералізація підприємницької діяльності». Вона трактується наступним чином: «Лібералізація підприємницької діяльності – процес розширення свободи економічної діяльності всіх суб'єктів господарювання будь-якої форми власності, зняття або зменшення політичних, юридичних і адміністративних обмежень приватної ініціативи в межах створених державою інституційних умов».

Таке визначення має свої переваги перед традиційними визначеннями, що застосовуються в науковій та навчальній літературі. По-перше, воно має широку сферу застосування – для всіх форм власності та всіх суб'єктів господарювання, по-друге враховує політичні, юридичні, управлінські впливи, по-третє, не базується на сентенціях, які мають на меті визначати, обмеження, тиск, надмірне регулювання, надмірне адміністрування, по-четверте, вся законодавча, адміністративна сфера, вплив зовнішнього середовища, вплив суспільства сконцентровано в цьому визначенні подано як створення інституційних умов.

«Вплив ліберальних підходів на розвиток підприємництва є дуже вагомим чинником його розвитку. У відповідності до Закону України

«Про підприємництво» основними принципами ведення підприємницької діяльності є наступні:

- вільний вибір видів діяльності;
- залучення на добровільних засадах до здійснення підприємницької діяльності майна та коштів юридичних осіб і громадян;
- самостійне формування програми діяльності та вибір постачальників і споживачів вироблюваної продукції, встановлення цін відповідно до законодавства;
- вільний найм працівників;
- залучення і використання матеріально-технічних, фінансових, трудових, природних та інших видів ресурсів, використання яких не заборонено або не обмежено законодавством;
- вільне розпорядження прибутком, що залишається після внесення платежів, установлених законодавством;
- самостійне здійснення підприємцем – юридичною особою зовнішньоекономічної діяльності, використання будь-яким підприємцем належної йому частки валютної виручки на свій розсуд» [12].

Як можна побачити, всі принципи проголошують свободу підприємницької діяльності.

Якщо розглядати вплив теоретичних розробок на практичні шляхи щодо запровадження лібералізованого механізму управління економікою в нашій країні, необхідно виокремити значний вплив зовнішнього середовища на цей процес. Україна, як держава, обрала за зразок європейські підходи до побудови основ економічної системи і планомірно реалізує конкретні заходи щодо досягнення цієї мети. В свою чергу міжнародні інституції, в першу чергу європейські відзначають певні вагомі здобутки нашої держави в цьому напрямі шляхом прийняття важливих нормотворчих актів, Угод, проектів. На практиці це призводить до посилення впливу економічної інтеграції на економіку України та розвиток підприємницьких структур.

Найбільш потужним інтеграційним угрупованням світу, яке має вплив на процеси лібералізації економіки України є ЄС. Як ми побачили (табл. 1.1), 21 березня 2014 р. було підписано Угоду про асоціацію України та ЄС. 16 вересня 2014 Європарламент та Верховна Рада України синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. Підписана між Україною та ЄС Угода про Асоціацією є найбільш великою за впливом міжнародною Угодою, яка будь коли була укладена Україною. З іншого боку і для ЄС ця Угода мала дуже великий вплив.

Можна побачити численні переваги підписаної Угоди в безпосередньо поточних економічних питаннях, які переважають недоліки. Головною ж перевагою асоціації з ЄС є створення європейського лібералізованого простору підприємницької діяльності на території України. Зокрема під час узгодження основних положень Угоди вирішувались питання гармонізації законодавства у сфері доступу товарів на національні ринки, засоби захисту торгівлі, технічні бар'єри в торгівлі, санітарні та фіто санітарні зони. Безпосередньо в сфері лібералізації підприємницької діяльності було врегульовано процедури щодо митних питань та спрощення правил торгівлі, державних закупівель, інтелектуальної власності, конкуренції, торговельних відносин в енергетичній сфері, прозорості, торгівлі та сталого розвитку, врегулювання спорів, механізмів посередництва.

1.2. Основи державного регулювання та підтримки лібералізації підприємницької діяльності

Однією з особливостей сучасного розвитку підприємницьких систем в усіх країнах світу є зростання економіки на основі активізації підприємницької активності та використання дієвих механізмів для перетворення цієї активності та соціальних очікувань суб'єктів підприємницької діяльності в

ефективно працюючі підприємницькі структури. Досягти такого результату можна тільки спираючись на ефективну державну політику розвитку підприємницької діяльності. Така політика стимулювання та розвитку підприємницької діяльності повинна містити в собі елементи, що дозволяють максимально лібералізувати середовище підприємництва.

Такі самі процеси проходять сьогодні в економіці України. Основною рушійною силою національної економіки є розвиток підприємницької діяльності в усіх сферах народного господарства. Крім того, підприємництво активізується в таких сферах як медицина, фізична культура та спорт, культура, що довгий час не було притаманно для пострадянського простору. Тому створення інституційних основ державної підтримки лібералізації підприємницької діяльності стає все більш важливою умовою економічного зростання в Україні.

«Практично всі наукові економічні школи України приділяли увагу, як проблемам лібералізації економіки, так і окремим питанням розвитку підприємництва. Безпосередньо ці питання досліджували Безтелесна Л., Гайдук В., Котляревський О., Королевська Н., Куряча Н., Лукащук В., Ляпін Д., Сазонець О.» [16; 13; 35; 4; 17; 14; 3; 24]. Разом з тим, зміна умов господарювання, активне просування інституційно-економічної системи України в напрямку європейської інтеграції та імплементація нових європейських норм та стандартів до практики формування умов розвитку вітчизняного бізнесу потребує подальшого дослідження цих процесів.

Метою поданого дослідження є аналіз інституційних основ державної підтримки лібералізації підприємницької діяльності. Формування таких основ ґрунтується на сучасних методологічних підходах та змістовній теоретичній базі дозволить сформувати дієву систему державного регулювання розвитку та лібералізації підприємницької діяльності. Тому важливим є висвітлення питань вдосконалення системи державного управління в контексті лібералізації підприємницької діяльності. Дослідження проводиться на основі визначення основних органів державного

управління, що опікуються питаннями розвитку підприємницької діяльності в Україні та зокрема її лібералізації та програм, що впроваджуються в цьому напрямі останніми роками.

«Розвиваючи думки вітчизняного науковця О. В. Котляревського, слід визначити наступні етапи формування системи підприємництва на території України:

1. Підприємництво брежнєвської епохи (кінець 60-х – 1987 рр.) – обмежений тіньовий приватний сектор, балансуючий на межі легальної та нелегальної діяльності сектор альтернативної економічної діяльності.

2. Кооперативний етап (1987–1991 рр.) – часткова локалізація приватного підприємництва при неповних реформах державного сектора в умовах перебудови. Набувши чинності в червні 1988 р., Закон «Про кооперацію» фактично узаконив приватне підприємництво, хоча поняття приватної власності все ще перебувало під заборотою. Почала складатися двосекторна модель економіки, що сприяло перетіканню ресурсів з державного сектору в кооперації за вільними ринковими цінами.

3. Пострадянський етап розвитку системи підприємництва (починаючи із 1991 р). У цей час були зроблені вирішальні кроки в напрямку повної легалізації приватного підприємництва з одночасними спробами радикальних реформ і масової приватизації державних підприємств» [21, с. 28–132].

4. Етап імплементації європейських норм та стандартів в систему управління підприємницькою діяльністю на основі вимог Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Подана класифікація етапів розвитку підприємництва на території України не охоплює більш ранні періоди в економічній історії. Однак, за даних історичних умов Україна існувала як цілісна територія, хоча і в складі іншої держави. Перший етап можна характеризувати як етап стабільної економічної ситуації в межах адміністративно-планової економіки, другий етап – етап розвалу централізованої, адміністративної системи управління всіма сферами народного господарства та перетворення України в незалежну

державу. Третій етап – етап формування нових ринків основі сучасної економіки. Четвертий етап – етап інституціонального формування системи управління підприємницькою діяльністю на основі європейських стандартів.

«В сучасній економічній системі підприємництво, як одна із конкретних форм прояву суспільних відносин, не тільки сприяє підвищенню матеріального і духовного потенціалу суспільства і створює сприятливий ґрунт для практичної реалізації здібностей і талантів кожного громадянина, але й веде до єднання нації, збереження її національного духу і національної гордості. Система розвитку та лібералізації підприємницької діяльності ґрунтується на елементах глобального, інституційного, державного регулювання» [13]. Ці елементи національного та глобального рівня доповнюються конкретними управлінськими та організаційно-технічними параметрами, які надають змогу в комплексі створити систему регулювання підприємництва. Кожний із зазначених рівнів має свої специфічні інструменти регулювання та цільові групи суб'єктів управління. В цілому, структурні елементи існуючої системи регулювання розвитку та лібералізації підприємницької діяльності подано в табл. 1.4.

Таблиця 1.4

**Рівні інституційного механізму регулювання лібералізації
підприємництва [17]**

Рівень управління	Інститути регулювання	Суб'єкти управління
1	2	3
Глобальний	• Міжурядові угоди; • Участь у міжнародних організаціях; • Участь у асоціаціях;	• Координаційні органи асоціацій; • Вищі органи управління міжнародних організацій; • Вищі державні органи влади;
Інституціональний рівень	• Закони України, Укази Президента України, постанови Верховної Ради України, постанови Кабінету Міністрів України, накази міністерств; • Організація структури управління; • Організація процесу функціонування системи	• Президент України; • Верховна Рада України; • Кабінет Міністрів України

Продовження табл. 1.4

1	2	3
Управлін- ський рівень	• Установчі норми, документи і стандарти, що формують і визначають систему процедур; • Організаційна структура управління галузі, території; • Організація процесу функціонування галузі	Міністерства, Державні комітети, регіональні органи влади, органи місцевого самоврядування
Технічний рівень	• Установчі, нормативні документи підприємства; • Організаційна структура підприємства; • Організація процесу функціонування підприємства	Суб'єкти господарювання

«У відповідності до ст. 14 Закону України «Про підприємництво», з метою створення сприятливих організаційних та економічних умов для розвитку підприємництва держава:

на умовах і в порядку, передбачених чинним законодавством, надає земельні ділянки, передає підприємцю державне майно (виробничі та нежилі приміщення, законсервовані й недобудовані об'єкти та споруди, невикористовуване устаткування), необхідні для здійснення підприємницької діяльності;

сприяє організації матеріально-технічного забезпечення та інформаційного обслуговування підприємців, підготовці і перепідготовці кадрів;

здійснює первісне облаштування неосвоєних територій об'єктами виробничої і соціальної інфраструктури з продажем або передачею їх у кредит підприємцям;

стимулює за допомогою економічних важелів (цільових субсидій, податкових пільг тощо) модернізацію технології, інноваційну діяльність, освоєння нових видів продукції та послуг;

надає підприємцям цільові кредити;

подає підприємцям інші види допомоги» [12].

Однак, дуже стисле визначення шляхів державного сприяння, що подано в Законі, залишає для науковців творчі завдання з питань імплементації чинного законодавства у практику бізнесу та пошуку нових шляхів стимулювання розвитку підприємництва.

«В. А. Гайдук узагальнюючи тенденції сучасного розвитку та підвищення рівня конкурентоспроможності національних підприємств робить наступні висновки, що стосуються лібералізації підприємницької діяльності:

- державна політика має сприяти поліпшенню бізнес-середовища, в якому працюють представники малого підприємництва. Пріоритетними вважаємо такі завдання:

- лібералізація підприємницької діяльності в Україні та мінімізація регулюючої ролі держави. Адже підприємець, як правило, може робити лише те, що йому дозволено, а не навпаки, – коли можна робити все, окрім недозволеного;

- забезпечення прозорого та послідовного регуляторного середовища через впровадження закону про регуляторну політику та розширення сфери застосування принципу «конфлікт інтересів». Для бізнесу не так страшно, що законодавство недосконале. Набагато гірше те, що воно має подвійне трактування, яке використовується тими, хто перевіряє підприємство, та постійно змінюється;

- досягнення збалансованості системи податків і соціальних платежів через перегляд і скорочення податкових пільг та об'єднання всіх соціальних фондів у один; доробка та прийняття Податкового кодексу;

- створення ефективної системи державного управління через забезпечення інформаційної відкритості влади;

- надання гарантій захисту прав власності через вдосконалення законодавства у цій сфері та створення позасудових механізмів захисту прав власності – контроль за діяльністю влади та державних установ з боку суспільства» [13].

З точки зору наукових позицій цього вченого необхідно визначити такі елементи лібералізації підприємницької діяльності, на які повинна впливати держава з метою їх посилення: поліпшення бізнес-середовища, мінімізація регулюючої ролі держави, забезпечення прозорого та послідовного регуляторного середовища, збалансована системи податків і соціальних платежів, інформаційна відкритість влади, гарантії захисту прав власності, контроль за діяльністю влади.

«Форми державної підтримки малого підприємництва можна класифікувати таким чином – за характером впливу держави на діяльність малих підприємств, в залежності від якого виділяють два види цього впливу: прямий і непрямий. До прямого впливу можна віднести, наприклад, безпосереднє введення податкових пільг для малих фірм, виділення бюджетних коштів для пільгового фінансування їх перспективних інвестиційних проектів, надання у безоплатне користування або оренду малим підприємствам державного майна тощо» [13, 14].

«Непряма підтримка малих підприємств здійснюється державою опосередковано, тобто через стимулювання великих і середніх корпорацій, банків, страхових компаній, громадських організацій, а також залучення елементів інфраструктури малого бізнесу, які забезпечують загальні умови його розвитку (навчальних центрів, бізнес-інкубаторів, технопарків, лізингових, консалтингових, аудиторських, юридичних фірм). До непрямого виду можуть відноситися такі форми підтримки, як виділення субвенцій і дотацій регіонам і муніципальним утворенням у якості преміювання за високий рівень розвитку малого підприємництва. Приклад непрямої форми – широко застосовуване у США надання крупним корпораціям державного замовлення за умови розміщення ними на малих підприємствах замовлень на виробництво встановленого відсотка комплектуючих» [3].

Друге класифікаційне обґрунтування – функціональний напрям державної підтримки. Тут можна виділити три види підтримки: організаційно-структурну, фінансово-податкову і майнову. Перший із перерахованих видів

підтримки охоплює форми, пов'язані із регламентуванням діяльності малих підприємств, а також із створенням різних структур, що надають послуги малому бізнесу. До них відносяться, наприклад, спрощена реєстрація суб'єктів малого підприємництва, надання маркетингової інформації на пільгових засадах, проведення консалтингу і аудиту. До фінансово-податкового виду підтримки відносяться різні форми прямого і непрямого фінансування малого бізнесу і застосування податкових важелів для стимулювання його розвитку. В цю групу входять надання податкових і митних пільг, стимулювання банків і страхових компаній до кредитування або страхування малих підприємств; фінансові і податкові форми державної підтримки малого підприємництва.

Майновий вид підтримки малого бізнесу передбачає активне залучення в цей процес державної і муніципальної власності (до того ж не лише матеріальної, але й інтелектуальної); наприклад, впровадження на малих підприємствах нових технологій, проведення лізингових операцій, застосування гарантійних механізмів із використанням державного майна.

«Досліджуючи макроекономічні підходи до сучасної ситуації в Україні О. М. Кашуба визначає необхідні напрями державної підтримки підприємницьких структур наступним чином:

- тимчасове звільнення від податків для малого та середнього бізнесу;
- надання кредитів для стимулювання експорту;
- ліквідація регуляторних бар'єрів та регулювання тарифів на користь національних виробників;
- формування інфраструктури, забезпечення державних замовлень і прозоре проведення тендерів;
- розширення структури пропозицій на внутрішньому ринку товарів та послуг;
- створення ефективного конкурентного середовища;
- стимулювання інноваційного розвитку;
- відродження підприємницької ініціативи населення;

- створення додаткових робочих місць та підвищення гнучкості зайнятості;
- зміцнення регіональних економік;
- оптимізація державного регулювання підприємницького сектора за допомогою заходів дерегуляції, спрямованих на досягнення європейських стандартів;
- підвищення соціальної відповідальності;
- активізація участі громадськості в прийнятті управлінських рішень стосовно покращення бізнес-середовища.

– розвиток державно-приватного партнерства в Україні» [22, с. 103–106]. Проводячи аналіз таких пропозицій ми можемо визначити суто економічний напрям заходів підтримки. До факторів, які містять в собі інституційну та соціальну складову ми можемо віднести відродження підприємницької ініціативи населення та активізацію участі громадськості в прийнятті управлінських рішень стосовно покращення бізнес-середовища. Такі фактори можна повною мірою зазначити, як такі, що реалізуються на практиці в процесі об'єднання територіальних громад. Децентралізація фінансових потоків, надання самостійності місцевим громадам стають поштовхом до виявлення ініціативи, а реалізація бізнес-ідей в умовах ліберальної системи фінансування дозволяє створити умови для реалізації соціальних програм. Однак така структурна трансформація економічної системи відноситься тільки до сільських територій та сільського населення не пробуджуючи ініціативу в великих індустріальних центрах.

«Підводячи підсумки власного аналізу форм та методів регулювання підприємницької діяльності Соркін Б. В. визначає, що методами регулювання підприємницької діяльності можна визнати:

- а) правові – закони та підзаконні акти, що регулюють правила поведінки суб'єктів господарювання;
- б) адміністративні – вказівки, розпорядження виконавчих органів та посадових осіб, які дозволяють, забороняють, обмежують чи нормують окремі види господарської діяльності;

в) економічні – макроекономічне планування, державний бюджет, податки, гроші, ціни, заробітна плата» [23. с. 85–86]. Така класифікація є досить загальною та концентровано віддзеркалює напрями державного регулювання підприємницької діяльності, хоча за цими узагальненими ознаками ми можемо побачити її інституційний зміст.

«Лібералізація підприємницької діяльності має велике значення для всіх економічно розвинутих країн світу. В табл. 1.5 подано особливості запровадження лібералізації підприємницької діяльності та її вплив на економічні процеси з точки зору Курячої Н. В.» [17, с. 164–170].

Таблиця 1.5

**Значення лібералізації підприємницької діяльності
для окремих країн світу [17]**

№ з.п.	Країна	Ефект лібералізації та розвитку підприємницької діяльності
1	США, Ізраїль	Подолання рецесії та розвиток економіки
2	Франція, Великобританія, Німеччина, Бельгія, Канада, Іспанія	Забезпечення формування середнього класу
3	Японія	Освоєння нових ринків, в тому числі інноваційної продукції
4	Угорщина	Головний сектор економіки, на діяльність якого спрямована вся система фінансування, кредитування та оподаткування
5	Чехія	Лібералізація започаткування та ведення бізнесу іноземцями та стабільність цін на енергоносії
6	Польща	Ринкові реформи були спрямовані саме на лібералізацію підприємницької діяльності та розвиток інфраструктури для підприємництва
7	Китай	Запроваджено антропоцентричну модель управління, чітка концепція господарювання, розвиток особистості, безпрецедентне скорочення масштабів державного втручання
8	Україна	Спроби реалізації підприємницької ініціативи, економічне самозабезпечення широких верств населення, створення нових робочих місць

Досвід провідних країн світу доводить, що чинники, які були важливі для підйому їх економік в різні часи, лишаються актуальними і для економічного сьогодення України. Таки чинники як: розвиток

економіки, забезпечення формування середнього класу, освоєння нових ринків, в тому числі інноваційної продукції, лібералізація започаткування та ведення бізнесу іноземцями та стабільність цін на енергоносії, запровадження антропоцентричної моделі управління, чітка концепція господарювання, розвиток особистості, безпрецедентне скорочення масштабів державного втручання є важливими для України як орієнтир розвитку підприємництва.

«Узагальнюючи наукові здобутки видатних вчених, Л. І. Безтелесна виокремлює такі принципи економічного лібералізму, які можуть застосовуватися як чинник активізації підприємницької діяльності:

- приватний інтерес, побудований на приватній власності;
- свобода вибору сфери діяльності;
- свобода обміну економічними благами;
- наявність конкурентного середовища без ознак протекціонізму і дискримінації;
- функціонування ринків ресурсів, вільний, рівноправний доступ до них;
- фінансова стабільність з прогнозованою керованою інфляцією;
- низькі податки;
- стійкі та ефективні “правила економічної гри”» [16].

В теперішній економічній ситуації держава намагається підтримати малий бізнес. Так, у жовтні 2000 р. був прийнятий Закон України «Про розвиток і державну підтримку малого та середнього підприємництва» [19], також була прийнята «Концепція Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014–2024 рр.» та утворений Державний фонд підтримки малого підприємництва. «Основними задачами Фонду є фінансове забезпечення державної політики в галузі підтримки малого підприємництва і створення ефективно діючого фінансового механізму для реалізації державної програми, участь у фінансуванні регіональних програм, а також проектів і заходів, направлених на підтримку і розвиток малого підприємництва» [18].

Мінекономрозвитку координує виконання цілої низки Програм, що спрямовані на розвиток підприємництва:

- EU4Business;
- Програми ЄС підтримки приватного сектору в Україні – EU SURE (EU Support to Ukraine to Re-launch the Economy);
- Програма наукових досліджень та навчання Європейського співтовариства з атомної енергії Горизонт 2020 (2014–2018);
- Програма ЄС «Конкурентоспроможність підприємств малого і середнього бізнесу (COSME) (2014–2020)»;
- Програма для управлінських кадрів сфери підприємництва України (Fit for partnership with Germany);
- Unlimit Ukraine by EBA – Програма розвитку та підтримки малого українського бізнесу [20].

Найбільш важливими функціями цього відомства є

- Підтримка малого і середнього підприємництва на міжнародному рівні (міжнародні кредитні лінії);
- Банківські продукти та програми допомоги малому і середньому підприємництву;
- Підтримка малого і середнього підприємництва на регіональному рівні;
- Підтримка малого і середнього підприємництва на державному рівні [20].

«У відповідності до статті 15 Закону України «Про підприємництво» органи державного управління будують свої відносини з підприємцями, використовуючи:

- податкову та фінансово-кредитну політику, включаючи встановлення ставок податків і процентів по державних кредитах;
- податкових пільг; цін і правил ціноутворення; цільових дотацій;
- валютного курсу; розмірів економічних санкцій;
- державне майно і систему резервів, ліцензії, концесії, лізинг, соціальні, екологічні та інші норми і нормативи;

науково-технічні, економічні та соціальні республіканські й регіональні програми;

договори на виконання робіт і поставок для державних потреб» [12].

Отже, діяльність суб'єктів малого підприємництва у багатьох випадках залежить від дій державних органів виконавчої влади. Без спеціальних заходів державної підтримки розвиток малого підприємництва неможливий. Проте державна підтримка малого підприємництва стримується макроекономічними умовами.

До головних проблем, які стримують розвиток малого бізнесу, можна віднести недосконалість системи оподаткування, нестабільність бюджетного фінансування державної і регіональних програм підтримки бізнесу.

Невиконання планів фінансування національної програми сприяння розвитку малого підприємництва, очевидно, пов'язане з тим, що органи виконавчої влади, які, на жаль, змінюються надзвичайно часто, розглядають цю статтю бюджету за залишковим принципом. Тому орієнтація наших підприємців і малого бізнесу на велику роботу: нарощування обсягів виробництва, укладання контрактів, розширення ринків збуту вітчизняної продукції без допомоги в цьому напрямку, перш за все держави і регіональних органів влади не є ефективним.

Серед органів державного управління, що останнім часом активно працювали над питаннями підтримки малого та середнього бізнесу та приймали відповідні документи необхідно виділити наступні:

– Міністерство аграрної політики та продовольства України (Бюджетна дотація для розвитку сільськогосподарських товаровиробників та стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції, часткова компенсація вартості с/г техніки та обладнання, державна підтримка фермерських господарств, регіональні програми розвитку АПК);

– Державна служба зайнятості (започаткування власного бізнесу за сприяння державної служби зайнятості);

– Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України (податкові та митні пільги, отримання «зеленого тарифу»);

– Антимонопольний комітет України (державна допомога суб'єктам господарювання, портал державної допомоги).

Таким чином, як свідчить аналіз, що був проведений в поданому дослідженні основними передумовами створення інституційних основ державної підтримки лібералізації підприємницької діяльності в нашій країні є наступні:

зростання економіки на основі активізації підприємницької активності та використання дієвих механізмів для перетворення цієї активності та соціальних очікувань суб'єктів підприємницької діяльності в ефективно працюючі підприємницькі структури;

формування таких основ на сучасних методологічних підходах та ґрунтовному теоретичному дослідженні, що дозволить сформувати дієву систему державного регулювання розвитку та лібералізації підприємницької діяльності;

формування системи розвитку та лібералізації підприємницької діяльності, яка ґрунтується на елементах глобального, інституційного, державного регулювання;

використання різних форм державної підтримки малого підприємництва, які можна класифікувати за характером впливу держави на діяльність малих підприємств, в залежності від якого виділяють два види цього впливу: прямий і непрямий;

активна діяльність всіх органів державного управління України в сфері лібералізації підприємницької діяльності та особливо Мінекономрозвитку в сфері реалізації програм підтримки малого підприємництва.

Отже, діяльність суб'єктів малого підприємництва у багатьох випадках залежить від дій державних органів виконавчої влади. Без спеціальних заходів державної підтримки розвиток малого підприємництва неможливий.

Проте державна підтримка малого підприємництва стримується макроекономічними умовами.

До головних проблем, які стримують розвиток малого бізнесу, можна віднести недосконалість системи оподаткування, нестабільність бюджетного фінансування державної і регіональних програм підтримки бізнесу.

Невиконання планів фінансування національної програми сприяння розвитку малого підприємництва пов'язане з тим, що органи виконавчої влади, які змінюються надзвичайно часто, розглядають цю статтю бюджету за залишковим принципом. За час дій чергового Уряду та перебуванні головних осіб керівництва держави на посадах в межах каденції, вони не встигають забезпечувати проведення необхідних інституційних заходів їх розвитку та лібералізації підприємницької діяльності.

1.3. Сутність та трансформація підприємницької діяльності в корпоративну високотехнологічну форму

Підприємницька діяльність є головним економічним механізмом просування людської цивілізації до все більших економічних здобутків та революційних зрушень в науці, техніці, економіці, суспільному устрої, якості життя та світовому устрої. Розпочавшись з примітивних форм господарської діяльності, які ледь забезпечували спроможність існування людських спільнот, підприємницька діяльність трансформувалась у синтез різних форм ведення бізнесу разом із засобами виробництва і технологічними можливостями. Вона розвивалась у різних напрямках і з часом перетворилася на єдину різнопланову систему – основу світової економіки. З часом нові теорії, що пояснюють сучасний світовий економічний та суспільний устрій, такі як «постіндустріальна економіка», «економіка знань», «інформаційне суспільство», «інформаційна економіка», теорія циклів та технологічних

укладів не розглядають сутність підприємницької діяльності як основи розвитку людства. Тому важливою науковою задачею є подальший аналіз проблем трансформації онтології підприємницької діяльності та її форм в сучасних економічних умовах.

Сучасний стан економічного розвитку України, який характеризується зменшенням обсягів виробництва багатьох видів промислової продукції, зниженням платоспроможності населення, скороченням кількості робочих місць, недостатнім рівнем оплати на робочих місцях вимагає пошуку нових підходів до стимулювання розвитку економічних процесів. Не зважаючи на зниження економічних показників, скрутне матеріальне становище населення та втрату багатьох традиційних ринків збуту промислової та сільськогосподарської продукції, наша країна має великий потенціал в розвитку окремих напрямів економіки. До одного з таких напрямів розвитку економіки необхідно віднести підприємницький сектор.

Розвиток підприємницького сектору України базується на досить розгалуженій нормативно-правовій основі, співпраці з міжнародними організаціями, головне завдання яких є стимулювання цього сектору економіки, активної діяльності органів державного управління цією сферою та урахуванні новітніх тенденцій міжнародного співробітництва та можливостей використання промислового, наукового, освітнього потенціалу України в світовій економіці.

Україна не відноситься за своїми економічними та соціальними показниками до країн-лідерів світової економіки які отримали статус країн з постіндустріальної економікою, але наявний науково-технічний потенціал, який матеріалізується у формі високотехнологічних виробництв, системи підготовки інженерних та наукових кадрів, наявності кадрів, що мають можливість забезпечувати діяльність високотехнологічних галузей надає можливість віднести Україну до країн «постіндустріального переходу». Стан постіндустріального переходу впливає і на розвиток та формування системи підприємницької діяльності в нашій країні.

«Серед науковців, що досліджували основи підприємницької діяльності слід визначити Валіулліну З. В., Гладченка А. Ю., Дація О. І., Королевську Н. Ю., Курячу Н. В., Сазонця І. Л., Сазонець О. М., Сіпайло Л. Г., Сіпайло Н. О., Симків Л. Є.» [25; 31; 4; 17; 16; 24; 2; 27]. Слід визначити, що не дивлячись на значний науковий доробок цих вчених, серед подальших завдань дослідження процесів розвитку підприємництва необхідно пов'язати питання корпоративного підприємництва з розвитком його високотехнологічних форм. Сучасний розвиток економіки України, її інтеграція в світове співтовариство, розвиток європейського вектору економічної та суспільно-політичної діяльності робить необхідним постійне вдосконалення форм і методів ведення міжнародного бізнесу, міжнародної торгівлі, механізмів залучення інвестицій в підприємницький сектор, що зумовлює необхідність вдосконалення наукового інструментарію дослідження трансформації основних форм підприємницької діяльності.

«У відповідності до статті 50 Цивільного кодексу України «Право фізичної особи на здійснення підприємницької діяльності» фізична особа може виступати як одноосібний підприємець. В статті вказано, що:

право на здійснення підприємницької діяльності, яку не заборонено законом, має фізична особа з повною цивільною дієздатністю;

обмеження права фізичної особи на здійснення підприємницької діяльності встановлюються Конституцією України та законом;

фізична особа здійснює своє право на підприємницьку діяльність за умови її державної реєстрації в порядку, встановленому законом;

інформація про державну реєстрацію фізичних осіб – підприємців є відкритою;

якщо особа розпочала підприємницьку діяльність без державної реєстрації, уклавши відповідні договори, вона не має права оспорювати ці договори на тій підставі, що вона не є підприємцем» [34].

Однак, ліберальні основи функціонування підприємницької діяльності зумовили і наявність інших форм організації підприємницької діяльності.

В том же законодавчому актів визначено, що Товариства поділяються на підприємницькі та непідприємницькі (стаття 83).

Стаття 84 наголошує, що до підприємницьких товариств відносяться: «Товариства, які здійснюють підприємницьку діяльність з метою одержання прибутку та наступного його розподілу між учасниками (підприємницькі товариства), можуть бути створені лише як господарські товариства (повне товариство, командитне товариство, товариство з обмеженою або додатковою відповідальністю, акціонерне товариство) або виробничі кооперативи».

«Крім підприємницьких товариств можуть бути створенні непідприємницькі товариства. Непідприємницькими товариствами є товариства, які не мають на меті одержання прибутку для його наступного розподілу між учасниками. В статті 86 наголошується, що «Непідприємницькі товариства (кооперативи, крім виробничих, об'єднання громадян тощо) та установи можуть поряд зі своєю основною діяльністю здійснювати підприємницьку діяльність, якщо інше не встановлено законом і якщо ця діяльність відповідає меті, для якої вони були створені, та сприяє її досягненню» [34].

Господарські товариства різних організаційно-правових форм є основою корпоративного підприємництва. В більшій мірі це стосується акціонерних товариств, які практично всі трансформуються в корпорації у відповідності до масштабів зростання їх капіталізації.

Значна частина сучасних вітчизняних науковців визначають корпоративне підприємництво як частину традиційного підприємництва та на цій методологічній основі проводять аналіз можливостей його розвитку. На нашу думку корпоративне підприємництво є самостійним видом підприємництва, який сформувався в індустріальній суспільно-економічній системі і еволюціонував у окрему форму високотехнологічного підприємництва у постіндустріальних країнах та країнах постіндустріального переходу. До наукових проблем, що раніше недостатньою мірою досліджувалися науковцями слід віднести зміну онтології трактування

поняття «підприємництво» в сучасних реаліях розвитку інтеграційних процесів, розширення форм підприємницької діяльності, особливо в частині розвитку високотехнологічного підприємництва, появу нових факторів, що гальмують розвиток підприємницької діяльності.

З метою вирішення нових задач, що постають перед економічною наукою в питаннях дослідження сутності та трансформації основних форм підприємницької діяльності в роботі поставлено задачу проаналізувати класичні та новітні підходи до сутності підприємництва, сучасні форми підприємницької діяльності з особливим акцентом на високотехнологічне підприємництва та проаналізувати основні причини, що заважають розвитку підприємницької діяльності в Україні. Виявленню чинників такої еволюції, можливостям корпоративного підприємництва і порівнянню традиційних, корпоративних та високотехнологічних форм підприємництва присвячено не досить багато статей у вітчизняній економічній науці. Основним завданням економічної науки є виявлення умови еволюції підприємництва як економічного явища та акцентування уваги на можливостях розвитку високотехнологічного підприємства в Україні в процесі постіндустріального переходу.

Слід визначити, що поява основних, ще не сформованих інституційно форм підприємництва відноситься до самих перших способів організації господарювання та ведення господарства, які були характерні для первісного суспільства. До таких форм відносились форми спільного ведення домашнього господарства та розподілення доходів в залежності від результатів спільної діяльності. В аграрному суспільстві з'явилися приватні інтереси землевласників, представників управлінських структур, священнослужителів, які будували економічні відносини на системі власності та експлуатації. Аграрна система підприємництва формувалась в умовах неолітичної революції, пасторалізму, розвитку видобувних галузей, розвитку промислових галузей. Така система базувалась на розвитку первинного сектору економіки та призводила до зростання соціальної диференціації.

«Вітчизняними науковцями підготовлена велика кількість монографій, статей, підручників та навчальних посібників, що аналізують, досліджують, описують сутність підприємницької діяльності. Тією чи іншою мірою традиційні підходи до визначення сутності підприємницької діяльності знайшли своє відображення в Господарському Кодексі. Згідно Господарського кодексу України (ст. 42) підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку» [26].

«Безумовно в класичному розумінні підприємництво – це приватна ініціатива однієї чи більшої кількості осіб, що організували власний бізнес з метою отримання прибутку. В процесі вживання терміну «підприємництво» одразу уявляється приватне одноосібне чи невелике колективне підприємництво, яке працює в сфері послуг. Однак, така уява є дещо застарілою. На теперішній час підприємництво охоплює всі сфери та галузі виробництва та регіони світу. Від допоміжного сектору виробництва воно стає глобальним потужним бізнесом, який змінює світ» [30]. Одночасно, змінюються і підходи науковців щодо класифікації форм підприємницької діяльності. На теперішній час прийнято вирізняти наступні форми підприємницької діяльності:

виробниче підприємництво – це будь-яка матеріальна, інтелектуальна, творча діяльність, яка пов'язана з виробництвом продукції, товарів, наданням відповідних послуг, створенням певних духовних цінностей;

комерційне підприємництво характеризується діяльністю, яка пов'язана з операціями й угодами з купівлі-продажу товарів і послуг. В цьому бізнесі підприємець виступає в ролі торговця, комерсанта, який купує товари для подальшого перепродажу;

фінансове підприємництво – особливий вид комерційної діяльності, який пов'язаний з купівлею-продажем національної й іноземної валют і

цінних паперів. Підприємець купує дані фінансові ресурси у їх власників, а потім з вигодою для себе перепродає покупцям;

«високотехнологічне підприємництво – підприємницька діяльність в сфері високих технологій, в основу якої покладено інноваційні ідеї зі створення наукомістких товарів та/або послуг. Підприємцем у високотехнологічній сфері є талановита, освічена людина, яка, натрапивши на цінну наукову ідею, перетворює її на сутність свого бізнесу» [28]. Саме високотехнологічне підприємництво, яке розвивається сьогодні в Україні на основі існуючої матеріально-технічної бази, наявної системи підготовки кадрів для високотехнологічних галузей та залучення іноземного капіталу підтверджує належність нашої країни до країн постіндустріального переходу. Основною ознакою цього підприємництва є наявність потужних національних інноваційних корпоративних структур.

«Конкретизує за видами підприємництва його структуру О. В. Котляревський. За його підходами, підприємництво поділяється на чотири види:

– виробниче (інноваційне, науково-технічне, виробниче, надання послуг, інформаційне);

– комерційне (торговельне, торговельно-закупівне, торговельно-посередницьке, товарні біржі);

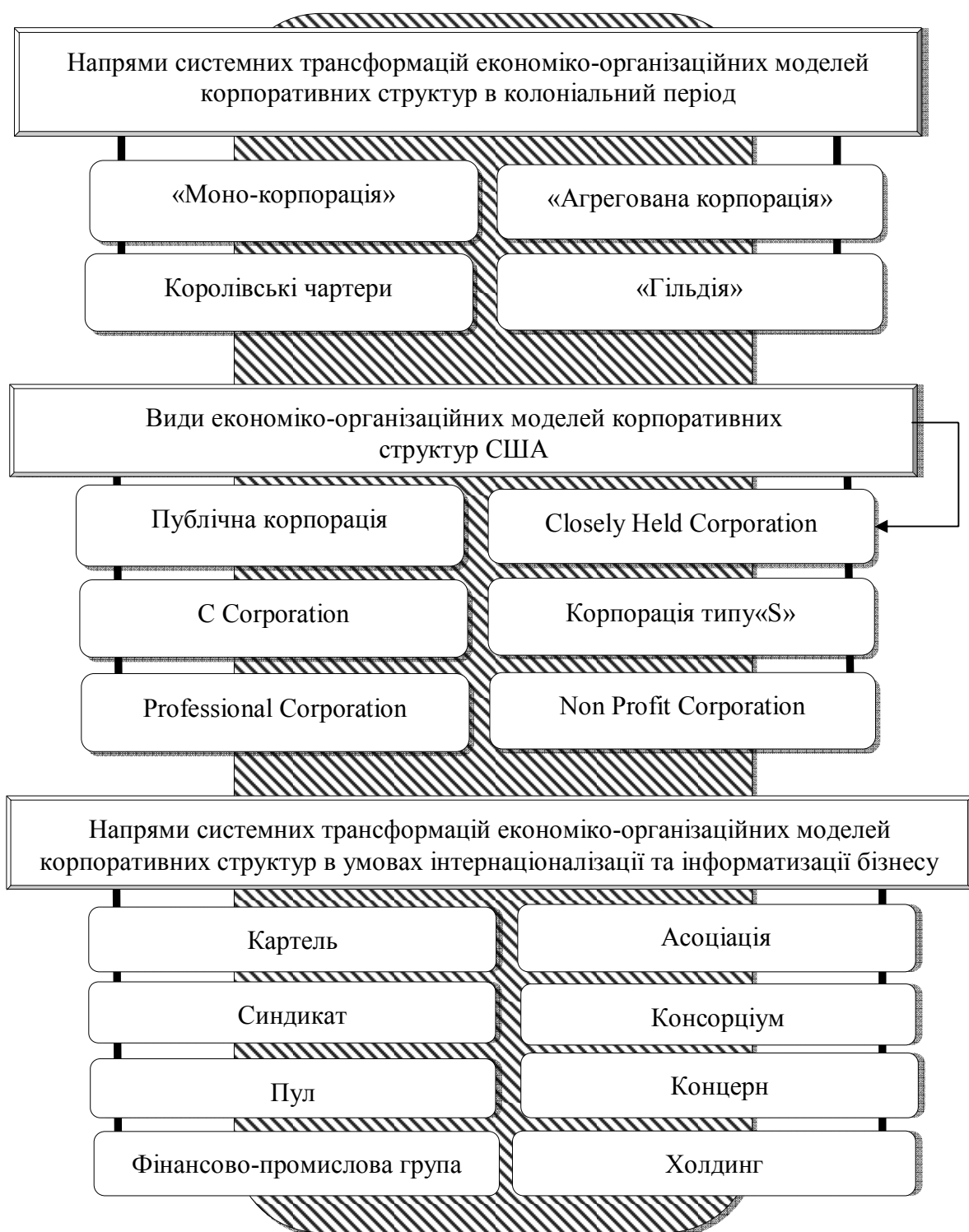
– фінансово-кредитне (банківське, страхове, аудиторське, лізингове, фондові біржі);

– консультаційне (загальне керівництво, адміністрування, фінансове управління, управління кадрами, маркетинг, інформаційні технології)» [21, с. 128–132]. Не дивлячись на дещо інший підхід до класифікації підприємництва, який не виокремлює високотехнологічне підприємництво, такі складові в його класифікації, як інноваційне, науково-технічне, інформаційне, інформаційні технології дають змогу зробити висновок, що в його класифікації залишається місце для високотехнологічної діяльності в підприємницькому бізнесі.

«Остання форма підприємницької діяльності є найбільш молодю за часом існування. Підприємницька діяльність в сфері високих технологій, наукові розробки, інвестиції в науку і освіту, підготовка висококваліфікованих кадрів та конкурентоспроможність національних економік значною мірою залежать від творчого потенціалу та креативних можливостей інноваторів» [2]. Тож не дарма один з провідних фахівців-науковців у сфері інформаційної економіки Сазонець О. М., досліджуючи проблеми економіки знань, виокремила основні функції корпорації в сфері економіки знань:

- формування стратегії та політики управління знаннями;
- придбання, засвоєння, передача знань (навчання персоналу);
- отримання або створення власними силами нових знань;
- оцінка (облік, моніторинг) знань і процесів їх виробництва;
- включення нових знань до складу об'єктів інтелектуальної власності, нематеріальних активів;
- захист знань, забезпечення інформаційної безпеки [24, с. 77].

«Основною організаційною формою функціонування підприємницьких структур в сучасній економіці є корпоративні форми. З. В. Валіулліна в монографії “Концептуалізація діяльності корпорацій в інформаційно-інституційному середовищі”» [25] наводить аналіз існуючих корпоративних форм організації бізнесу та підприємництва, характеризує методологічні основи розвитку інститутів корпоративного управління, наводить періодизацію онтологічних підходів до діяльності корпорацій в інституційному середовищі та аналізує еволюційний характер розвитку корпоративного підприємництва в залежності від розвитку економічного середовища. За її думкою на теперішній час корпоративні структури, що є ініціаторами та двигунами підприємництва формуються у відповідності до класифікаційних підходів, що подані на рис. 1.2.

«Рис. 1.2. Трансформації економіко-організаційних моделей корпоративних структур» [25]

«За підходами Іванішиної С. В. «корпоративне підприємництво – це відносно незалежна від власників корпорації інноваційна діяльність підприємців-менеджерів, яка полягає у творчому використанні елементу невизначеності у процесі господарської діяльності шляхом самостійного прийняття та реалізації рішень і повної одноосібної відповідальності перед власниками корпорації за свої дії. Ця діяльність спрямована на задоволення власних і спільних потреб суб'єктів корпоративних відносин, суспільних потреб тощо» [32].

«Початок розвитку корпоративного підприємництва за методологічними підходами Гладченка А. Ю.» [8] прийшовся на формування індустріальної системи соціально-економічних відносин. Основним типом виробництва в цих умовах став вторинний сектор економіки. Він характеризувався високим рівнем розподілу праці, значним розвитком засобів комунікації та інформатизацією, розвитком урбанізації, пріоритетом переробних галузей промисловості. Все це стало можливим в умовах масштабної реформи економіки, яка отримала назву «промислова революція». «В індустріальній системі соціально-економічних відносин з'явилися первинні організаційно-правові форми суб'єктів господарювання. До них можна віднести товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з повною відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю та акціонерні товариства. Крім того, виникли такі моделі функціонування економіко-організаційних корпоративних структур як асоціація, корпорація, картель, синдикат, пул, консорціум, концерн, холдінг, фінансова-промислова група» [25].

«Корпоративне підприємництво має за думкою Солопун Н. М. переваги організаційно-економічного характеру перед іншими формами ведення бізнесу. За думкою автора: “загальновідомим є той факт, що індивідуальний підприємець зіштовхується з більш великим ризиком «провалу» власних ідей, який може призвести до фінансового занепаду підприємця. Тому багато людей, навіть маючи певні ідеї, не ризикують створювати стартапи чи венчурні підприємства. А у той час у рамках роботи

у певній корпорації такий потенційно проактивний працівник зі здібностями до генерування та впровадження інновацій може більш вільно йти на ризик, не ризикуючи власним фінансовим станом. Тому знов підтверджується доцільність саме корпоративного підприємництва» [33, с. 186–195]. Відомо, що корпоративне підприємство, організація бізнесу у формі господарстві товариств, великих підприємств, об'єднань підприємств потребує більших витрат, але, якщо зиски від корпоративної форми бізнесу переважають над потенційними витратами, інноватори схильні до організації підприємств, або відкриттю нових напрямів діяльності у вже існуючих підприємствах.

«Сьогодні наша країна знаходиться у фазі розвитку економічної системи, який має назву «постіндустріальний перехід». В умовах становлення формації постіндустріального типу та постіндустріального переходу слід виокремити наступні умови функціонування корпоративного підприємництва: наднаціоналізація економічних компетентностей, транснаціоналізація, інституалізація діяльності корпорацій, стрімке зростання впливу інформаційних корпорацій на суспільство та економіку, посилення експансії капіталу, зростання картельних ринків, поглинання стартапів (ідей) великими корпораціями, розвиток мережових співтовариств, формування концепції транс гуманізму» [25].

«Таким чином, ми можемо побачити, що епоха постіндустріального переходу потребує активної діяльності на ринку великих високотехнологічних корпорацій, які мають фінансові можливості для придбання стартапів, міжнародної конкуренції на ринку високих технологій, конкуренції за державні космічні, військові замовлення з іншими корпораціями» [24]. «Слід визначити, що постіндустріальний перехід та економічна система країн – анклавів постіндустріального суспільства надає можливість розвиватися і дрібним підприємцям, що працюють в сферах аутсорсингу як фрілансери і найчастіше із використанням можливостей інформаційних технологій та комунікативних систем. Діяльність таких підприємців тим чи іншим чином пов'язана з діяльністю великих корпорацій.

Дуже часто вони працюють на замовлення корпорацій в сфері програмування, реклами, налагодження комунікацій, дизайну, харчування та інших видів обслуговування» [33].

Крім цього, в нашій країні можна виокремити інші форми традиційної підприємницької діяльності за різними класифікаційними ознаками. Таку класифікацію надає А. А. Жигірь:

«Відповідно до способу організації може існувати залежна та незалежна підприємницька діяльність. Залежна підприємницька діяльність (франчайзинг, з франц. *franchise* – пільга, привілеї) здійснюється на основі ліцензії відомої фірми. Виділяють три її види: товарний франчайзинг; виробничий франчайзинг; діловий франчайзинг, коли купується франшиза на вид діяльності» [31].

«За організаційними формами виділяють такі види: по створенню і функціонуванню нових підприємств; діяльність у функціонуючих організаційних структурах; об'єднання підприємств на основі спільних інтересів. Підприємницька діяльність може здійснюватись в підприємствах різних розмірів: малих, середніх і великих. За складом учасників виділяють спільну підприємницьку діяльність, яка здійснюється за участю партнерів двох або декількох країн» [28].

«З огляду на способи та методи досягнення цілей підприємницька діяльність поділяється на позитивну та негативну. Перший тип пов'язаний з цивілізованим шляхом одержання прибутку за рахунок наданих суспільством можливостей обміну і називається поняттям економічної культури і спрямована на забезпечення інтересів суспільства. Другий тип характеризується насильницькою поведінкою, насильницькими методами отримання максимального прибутку, несумісними з існуючими нормами моралі та етики» [28].

На основі поданих матеріалів ми можемо порівняти характеристики традиційного, корпоративного та високотехнологічного підприємництва (табл. 1.6).

**Порівняльна характеристика традиційного, корпоративного
та високотехнологічного підприємництва**

Показник	Традиційне підприємництво	Корпоративне підприємництво	Високотехнологічне підприємництво
Цілі функціонування з позиції споживача	Задоволення традиційних та суспільних потреб	Задоволення традиційних, корпоративних та суспільних потреб	Задоволення нових суспільних потреб
Цілі функціонування з позиції підприємців	Отримання прибутку від продажу традиційної корисності	Отримання прибутку від продажу традиційної корисності та соціальна відповідальність	Отримання прибутку від продажу високотехнологічних товарів та послуг
Роль природних ресурсів в підприємницькій діяльності	Перш за все розглядаються фактори виробництва	Діяльність на принципах КСВ	Діяльність на принципах КСВ
Основні переваги	Спрямоване на максимальну віддачу ресурсів при використанні традиційних прийомів господарювання для підвищення рентабельності діяльності організації та оновлення номенклатури послуг	Ефективне управління інтересами сторін, Максимальна віддача ресурсів при використанні традиційних прийомів господарювання для підвищення рентабельності діяльності організації та оновлення номенклатури послуг	Міжнародна інтеграція Інвестиції в інтелект Стимулювання системи освіти Додаткова додана вартість Інтелектуальна рента Високий рівень оплати праці Незначна ресурсоемність

«Розвиток підприємництва в Україні пов'язаний із низкою проблем:

– недосконалість та нестабільність законодавства у сфері розвитку підприємництва, що не дає можливості суб'єктам господарювання планувати свою діяльність на тривалий період;

– непомірний податковий тиск та нестабільність податкового законодавства, це призводить до того, що деякі суб'єкти малого та середнього підприємництва працюють в тіньовому секторі економіки;

– нестача внутрішніх фінансових ресурсів, складність доступу до зовнішніх джерел фінансування та залучення інвестицій, слабкі кредитні можливості підприємницьких структур;

- нерозвиненість інституцій ринкової інфраструктури підтримки підприємництва;
- ускладнений порядок проходження дозвільних (погоджувальних) процедур і, як наслідок, їх висока витратність;
- неналагодженість співпраці між органами самоврядування, місцевим бізнесом і недержавними організаціями;
- обмеженість інформаційного та консультативного забезпечення;
- відсутність дієвого механізму реалізації державної політики щодо підтримки та стимулювання розвитку малого бізнесу» [27, с. 560–564].

Таким чином, спираючись на проаналізований теоретичний матеріал, необхідно зробити наступні висновки:

важливою науковою задачею є подальший аналіз проблем трансформації онтології підприємницької діяльності та її форм в сучасних економічних умовах;

інтеграція України в світове співтовариство, розвиток європейського вектору економічної та суспільно-політичної діяльності робить необхідним постійне вдосконалення форм і методів ведення міжнародного бізнесу, міжнародної торгівлі, механізмів залучення інвестицій в підприємницький сектор, що зумовлює необхідність вдосконалення наукового інструментарію дослідження трансформації основних форм підприємницької діяльності;

є важливою задачею аналіз класичних та новітніх підходів до сутності підприємництва, сучасних форм підприємницької діяльності з особливим акцентом на високотехнологічне підприємництва та аналіз основних причини, що заважають розвитку підприємницької діяльності в Україні;

на теперішній час підприємництво охоплює всі сфери та галузі виробництва та регіони світу. Від допоміжного сектору виробництва воно стає глобальним потужним бізнесом, який змінює світ;

форма високотехнологічного підприємництва є найбільш молодого за часом існування. Підприємницька діяльність в сфері високих технологій,

наукові розробки, інвестиції в науку і освіту, підготовка висококваліфікованих кадрів та конкурентоспроможність національних економік значною мірою залежать від творчого потенціалу та креативних можливостей інноваторів;

високотехнологічне підприємництво, яке розвивається сьогодні в Україні на основі існуючої матеріально-технічної бази, наявної системи підготовки кадрів для високотехнологічних галузей та залучення іноземного капіталу підтверджує належність нашої країни до країн постіндустріального переходу. Основною ознакою цього підприємництва є наявність потужних національних інноваційних корпоративних структур;

розвиток підприємницького сектору України базується на досить розгалуженій нормативно-правовій основі, співпраці з міжнародними організаціями, головне завдання яких є стимулювання цього сектору економіки, активної діяльності органів державного управління цією сферою та урахуванні новітніх тенденцій міжнародного співробітництва та можливостей використання промислового, наукового, освітнього потенціалу України в світовій економіці;

корпоративне підприємництво є самостійним видом підприємництва, який сформувався в індустріальній суспільно-економічній системі і еволюціонував у окрему форму високотехнологічного підприємництва у постіндустріальних країнах та країнах постіндустріального переходу;

постіндустріальний перехід та економічна система країн – анклавів постіндустріального суспільства надає можливість розвиватися і дрібним підприємцям, що працюють в сферах аутсорсингу як фрілансери і найчастіше із використанням можливостей інформаційних технологій та комунікативних систем.

основною організаційною формою функціонування підприємницьких структур в сучасній економіці є корпоративні форми.

Висновки до першого розділу

Якщо розглядати вплив теоретичних розробок на практичні шляхи щодо запровадження лібералізованого механізму управління економікою в нашій країні, необхідно виокремити значний вплив зовнішнього середовища на цей процес. Україна, як держава, обрала за зразок європейські підходи до побудови основ економічної системи і планомірно реалізує конкретні заходи щодо досягнення цієї мети. В свою чергу міжнародні інституції, в першу чергу європейські відзначають певні вагомі здобутки нашої держави в цьому напрямі шляхом прийняття важливих нормотворчих актів, Угод, проектів. На практиці це призводить до посилення впливу економічної інтеграції на економіку України та розвиток підприємницьких структур.

Найбільш потужним інтеграційним угрупованням світу, яке має вплив на процеси лібералізації економіки України є ЄС. Як ми побачили (в таблиці 1.1) 21 березня 2014 р. було підписано Угоду про асоціацію України та ЄС. 16 вересня 2014 Європарламент та Верховна Рада України синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. Підписана між Україною та ЄС Угода про Асоціацією є найбільш великою за впливом міжнародною Угодою, яка будь коли була укладена Україною. З іншого боку і для ЄС ця Угода мала дуже великий вплив.

Можна побачити численні переваги підписаної Угоди в безпосередньо поточних економічних питаннях, які переважають недоліки. Головною ж перевагою асоціації з ЄС є створення європейського лібералізованого простору підприємницької діяльності на території України. Зокрема під час узгодження основних положень Угоди вирішувались питання гармонізації законодавства у сфері доступу товарів на національні ринки, засоби захисту торгівлі, технічні бар'єри в торгівлі, санітарні та фіто санітарні зони. Безпосередньо в сфері лібералізації підприємницької діяльності було врегульовано процедури щодо митних питань та спрощення правил торгівлі,

державних закупівель, інтелектуальної власності, конкуренції, торговельних відносин в енергетичній сфері, прозорості, торгівлі та сталого розвитку, врегулювання спорів, механізмів посередництва.

Основними передумовами створення інституційних основ державної підтримки лібералізації підприємницької діяльності в нашій країні є наступні:

зростання економіки на основі активізації підприємницької активності та використання дієвих механізмів для перетворення цієї активності та соціальних очікувань суб'єктів підприємницької діяльності в ефективно працюючі підприємницькі структури;

формування таких основ на сучасних методологічних підходах та ґрунтовному теоретичному дослідженні, що дозволить сформувати дієву систему державного регулювання розвитку та лібералізації підприємницької діяльності;

формування системи розвитку та лібералізації підприємницької діяльності, яка ґрунтується на елементах глобального, інституційного, державного регулювання;

використання різних форм державної підтримки малого підприємництва, які можна класифікувати за характером впливу держави на діяльність малих підприємств, в залежності від якого виділяють два види цього впливу: прямий і непрямий;

активна діяльність всіх органів державного управління України в сфері лібералізації підприємницької діяльності та особливо Мінекономрозвитку в сфері реалізації програм підтримки малого підприємництва.

Отже, діяльність суб'єктів малого підприємництва у багатьох випадках залежить від дій державних органів виконавчої влади. Без спеціальних заходів державної підтримки розвиток малого підприємництва неможливий. Проте державна підтримка малого підприємництва стримується макроекономічними умовами.

До головних проблем, які стримують розвиток малого бізнесу, можна віднести недосконалість системи оподаткування, нестабільність

бюджетного фінансування державної і регіональних програм підтримки бізнесу.

Невиконання планів фінансування національної програми сприяння розвитку малого підприємництва пов'язане з тим, що органи виконавчої влади, які змінюються надзвичайно часто, розглядають цю статтю бюджету за залишковим принципом. За час дій чергового Уряду та перебуванні головних осіб керівництва держави на посадах в межах каденції, вони не встигають забезпечувати проведення необхідних інституційних заходів їх розвитку та лібералізації підприємницької діяльності.

Спираючись на проаналізований теоретичний матеріал, необхідно зробити наступні висновки:

важливою науковою задачею є подальший аналіз проблем трансформації онтології підприємницької діяльності та її форм в сучасних економічних умовах;

інтеграція України в світове співтовариство, розвиток європейського вектору економічної та суспільно-політичної діяльності робить необхідним постійне вдосконалення форм і методів ведення міжнародного бізнесу, міжнародної торгівлі, механізмів залучення інвестицій в підприємницький сектор, що зумовлює необхідність вдосконалення наукового інструментарію дослідження трансформації основних форм підприємницької діяльності;

є важливою задачею аналіз класичних та новітніх підходів до сутності підприємництва, сучасних форм підприємницької діяльності з особливим акцентом на високотехнологічне підприємництва та аналіз основних причини, що заважають розвитку підприємницької діяльності в Україні;

на теперішній час підприємництво охоплює всі сфери та галузі виробництва та регіони світу. Від допоміжного сектору виробництва воно стає глобальним потужним бізнесом, який змінює світ;

форма високотехнологічного підприємництва є найбільш молодого за часом існування. Підприємницька діяльність в сфері високих технологій, наукові розробки, інвестиції в науку і освіту, підготовка висококваліфікованих

кадрів та конкурентоспроможність національних економік значною мірою залежать від творчого потенціалу та креативних можливостей інноваторів;

високотехнологічне підприємництво, яке розвивається сьогодні в Україні на основі існуючої матеріально-технічної бази, наявної системи підготовки кадрів для високотехнологічних галузей та залучення іноземного капіталу підтверджує належність нашої країни до країн постіндустріального переходу. Основною ознакою цього підприємництва є наявність потужних національних інноваційних корпоративних структур;

розвиток підприємницького сектору України базується на досить розгалуженій нормативно-правовій основі, співпраці з міжнародними організаціями, головне завдання яких є стимулювання цього сектору економіки, активної діяльності органів державного управління цією сферою та урахуванні новітніх тенденцій міжнародного співробітництва та можливостей використання промислового, наукового, освітнього потенціалу України в світовій економіці;

корпоративне підприємництво є самостійним видом підприємництва, який сформувався в індустріальній суспільно-економічній системі і еволюціонував у окрему форму високотехнологічного підприємництва у постіндустріальних країнах та країнах постіндустріального переходу;

постіндустріальний перехід та економічна система країн – анклавів постіндустріального суспільства надає можливість розвиватися і дрібним підприємцям, що працюють в сферах аутсорсингу як фрілансери і найчастіше із використанням можливостей інформаційних технологій та комунікативних систем;

основною організаційною формою функціонування підприємницьких структур в сучасній економіці є корпоративні форми.

РОЗДІЛ 2

ДЕТЕРМІНАНТИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ВИСОКИХ ТЕХНОЛОГІЙ В КОРПОРАТИВНОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВІ ТА НАПРЯМИ ЙОГО ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ

2.1. Порівняльний аналіз науково-методичних підходів до розвитку підприємництва та визначення високих технологій

Високотехнологічне підприємництво складалося та функціонує в особливих умовах постмодернового розвитку суспільства та економічних процесів. Суспільно-економічне середовище формування високотехнологічного підприємництва різні вчені та представники різних наукових шкіл характеризують з позицій різних наукових теорій. Найбільш філософською та соціальною методологією дослідження економічних процесів відрізняється теорія постмодернізму, яка почала складатися як відповідь на процеси деіндустріалізації в провідних країнах світу і набуття ними постіндустріального характеру розвитку. Така теорія обґрунтовує порушення старих встановлених формальних зв'язків управління, в тому числі, економічними системами, соціальну дифузю, набуття економікою мережових ознак, встановлення нечітких соціальних зв'язків та зміни соціальних ролей особистостей та суб'єктів господарювання в економіці, посилення процесу індивідуалізації в суспільно-економічному житті та розвиток просюмеризму як економічно вагомого явища.

Іншою теорією, що є підґрунтям розвитку високотехнологічного підприємництва є теорії «інформаційного суспільства», або уособлене трактування цієї теорії як «інформаційної економіки». Ці наукові концепції вирішують проблеми розвитку економіки та підприємництва крізь призму розвитку процесу інформатизації як загальносвітового явища. Це явище визначає не тільки стрімкий розвиток ІТ-бізнесу, ІТ-промисловості, але й

проникнення інформатизації в усі сфери економіки та життя людини. Інформатизація тісно пов'язана з прозорістю та доступністю комерційної та соціальної інформації яка потрібна для життя особистості та існування домогосподарств, можливістю людини-підприємця заробляти на життя не виходячи з дому, прискоренням управлінських процесів та прийняттям рішень підприємцями та менеджментом великих корпорацій.

Класичною економічною та соціальною теорією, що характеризує та обґрунтовує сучасний стан розвитку економіки, суспільства та технологій є теорія «постіндустріального суспільства». Ця теорія слугувала основою створення і концепцій інформаційного суспільства і економіки знань і інформаційної економіки. Починаючи з першої публічної лекції О. Белла людство все більше усвідомлює незворотність домінації послуг в світовій економічній системі, хоча індустріальні типи економіки все ж такі потрібні і будуть існувати в осяжному майбутньому. Постіндустріальний тип економіки та розвитку суспільства спрямований на все більше задоволення потреб людства, населення найбільш розвинутих країн, які вже накопили потенціал для задоволення головних життєвих потреб і їх основною задачею є підвищення якості життя, тривалості життя. Це можливо досягти за допомогою розвитку комплексної індустрії послуг. Якщо в індустріальному суспільстві населення оперувало тільки такими первинними видами надання послуг як торгівля, сфера побуту, транспорт, то в постіндустріальному суспільстві якість цих послуг підвищується, а нові з'являються на принципово новій технологічно-інформаційній базі. До таких нових послуг ми можемо віднести: послуги міжнародного масового туризму, розширення Інтернет-комунікацій різних форм та видів (торгівля, знайомства, бізнес, спілкування за інтересами, тощо), розбудова міжнародних транспортних коридорів, розвиток послуг охорони здоров'я на новій технологічній базі, боротьба з епідеміями та хворобами, використання продуктів космічної інформатики, зйомок, сканувань поверхні з метою прогнозування стихійних лих, врожайності, навігації.

Всі новації, які стрімко впроваджуються в повсякденне життя мають під собою єдину загальну основу – якісну освіту, наукові дослідження та знання. Таким чином, ще одна концепція яка розглядає питання розвитку сучасного підприємництва на новій технологічній основі – концепція економіки знань. Економіка знань поєднує в собі всі переваги розвитку інформатизації, є відокремленим сегментом теорії постмодерну та сама по собі є послугою – складовою частиною постіндустріальної концепції. Від якості послуг, які надаються в системі освіти залежить конкурентоспроможність економік провідних країн світу та в кінцевому підсумку – якість життя та статки населення. Тому сучасне високотехнологічне підприємництво є також результатом розвитку економіки знань в окремих державах.

Міжнародні нормативні документи, що визначають особливості розвитку сфери підприємництва враховують інноваційність та технологічність сучасної економіки як чинник розвитку підприємництва. Зокрема, Європейська хартія розвитку малого підприємництва як один з принципів визначає розуміння цінності знань і гнучкості в умовах нової економіки, що є безпосереднім втіленням технологічних підходів в розвиток підприємництва (табл. 2.1). Крім того, серед зобов'язань європейських інститутів щодо розвитку підприємництва є спрощення доступу до кращих досліджень та технологій. В основних напрямках дій щодо розвитку підприємництва є такі як: зміцнення технічного потенціалу підприємництва та запровадження успішних е-бізнес-моделі та високий рівень підтримки підприємництва.

Вітчизняні вчені, що проводять дослідження в сфері високотехнологічного підприємництва проаналізували основні методологічні взаємозв'язки між економікою знань, інформаційною економікою та створенням сектору високотехнологічного підприємництва. Зокрема Кашуба Я. М. визначає, що пріоритетними видами підприємництва, що функціонує в економіці знань є:

- 1) підприємництво в науково-технологічній сфері: в сфері НДККР, інжинірингу, розробки програмного забезпечення або високотехнологічне підприємництво;

**Інноваційні складові підприємництва, що відображено
в Європейській хартії розвитку малого підприємництва [1]**

Складові Європейської Хартії	Зміст складових
Принципи	- Визнати динамічні можливості малих підприємств (МП) у відповідь на нові ринкові потреби та створення робочих місць; - Наголосити на важливості МП у сприянні соціальному та регіональному розвитку; - Визнати підприємництво на всіх рівнях як цінне і продуктивне; - Успішне підприємство заслуговує на справедливую винагороду; - Враховувати, що деякі невдачі, обумовлені значними ризиками, і має передбачатися певне навчання; - Розуміти цінність знань і гнучкості в умовах нової економіки.
Зобов'язання	- Забезпечити доступ до ринків на основі найменш обтяжливих вимог, відповідно допершорядних цілей державної політики; - Спростити доступу до кращих досліджень і технологій; - Полегшення доступу до фінансування протягом усього життєвого циклу підприємства; - Постійно підвищувати ефективність роботи, так щоб ЄС пропонував найкращу середу для МБ у світі. - Прислухатися до потреб малого бізнесу; - Сприяти високого класу підтримці малого бізнесу.
Напрями дії	- Освіта та тренінги з підприємництва. - Дешевше та більш швидке започаткування бізнесу. - Наявність навичок. - Більші переваги від єдиного ринку. – Оподаткування та фінансові питання. – Зміцнення технічного потенціалу МП. - Успішні е-бізнес-моделі та високий рівень підтримки МБ. – Розробка більш ефективного представництва інтересів МП на рівні ЄС та на національних рівнях.

«2) підприємництво в креативній сфері: письменництво (письменники, композитори), малювання, шоу-бізнес та інші види мистецтва, реклама, дизайн;

3) підприємництво в сфері управління (консалтинг): маркетингові та управлінські послуги, аудит, фінансові послуги;

4) підприємництво в сфері освіти та підготовки кадрів;

5) підприємництво в сфері надання інформаційних послуг в вигляді звітів, оглядів, баз даних, аналітики, рейтингові агентства тощо» [2, с. 103–106].

З приведених матеріалів ми можемо побачити, що за думкою автора високотехнологічне підприємництво в умовах економіки знань охоплює як матеріальні, так і нематеріальні, духовні сфери діяльності людини. Оскільки основою підприємництва є все ж таки досягнення прибутку, то всі види діяльності, які зазначає автор трансформуються в напрямі комерціалізації та набуття матеріального доходу. Однак, серед перерахованих автором видів підприємництва не всі містять в собі суто високотехнологічним чинник. Окремі з них базуються на традиційних технологіях та способах діяльності, наприклад такі як підприємництво в креативній сфері: письменництво (письменники, композитори), малювання, шоу-бізнес та інші види мистецтва, реклама, дизайн, підприємництво в сфері управління (консалтинг): маркетингові та управлінські послуги, аудит, фінансові послуги. Тому важливою складовою наукового дослідження є виявлення чинників, що відрізняють високотехнологічного підприємництва від традиційних способів підприємницької діяльності.

«Відомий науковець Гавриш О. А. доводить, що високотехнологічне промислове підприємство визначається за такими основними критеріями:

наявність у структурі виробництва великої частки високотехнологічної продукції, конкурентоспроможної на міжнародному ринку;

висока додана вартість та висока продуктивність праці;

випуск нових видів продукції та/чи нових виробничих процесів;

використання у значній мірі проміжної високотехнологічної продукції для виробництва кінцевої продукції (мають високу частку закупок високотехнологічних товарів для потреб власного виробництва);

застосування високотехнологічних методів виробництва та високотехнологічних процесів;

наявність у штаті значної частки працівників технологоорієнтованих професій;

здійснення значних капіталовкладень у внутрішні та зовнішні дослідження і розробки;

здійснення значних обсягів інвестицій на техніко-технологічне переозброєння» [3, с. 417–424].

Підводячи теоретичне підґрунття під думки вченого, необхідно визначити, що високотехнологічна продукція має високий рівень міжнародної конкурентоспроможності, значну глибину переробки сировини, високу швидкість оновлюваності товару(послуги), потребує високого рівня кооперації виробництва (науково-технологічної співпраці), нових управлінських та виробничих технологій, інвестиції в знання та в передові технології. Відповідно до своїх теоретичних поглядів на природу високотехнологічного підприємництва в цілому, автор наводить думку, що високотехнологічні компанії як комерційні організації (товариства або підприємства), у яких основне виробництво товарів (послуг) має інноваційний характер і відповідає таким критеріям:

«– зумовлює гармонізацію комерційних цілей високотехнологічної компанії, таких як отримання прибутку від основної господарської діяльності, із стратегічними інтересами держави в галузі формування промислової і торгової політики, орієнтованої не тільки на стійкий, але й прогресуючий розвиток світової економіки;

– рівень наукомісткості (частка витрат на дослідження та розробки співвіднесені до результату виробництва) використаних компанією у власному виробництві технологій становить не менше 3,5%;

– “ключова” технологія, що застосовується компанією на момент виведення на ринок її товарів та послуг, належить до національного “Переліку критичних технологій”» [3, с. 417–424].

«Корпорації, корпоративні та підприємницькі структури є важливим, але не головним елементом цілісної системи існування та управління високотехнологічним підприємництвом. Розвиток високотехнологічного підприємництва спирається на ключові елементи, що поєднують в собі комерціалізовану освіту та науку із виробничими структурами. Складовими ланками такої системи є, як відомо технопарки, технополіси,

наукові парки, венчурні інвестори, фірми-стартапи, інжинірингові школи, корпоративні університети та інше. Детальну систематизацію складових високотехнологічного підприємництва надала Валіулліна З. В., яка систематизувала практичний досвід корпорацій високотехнологічного підприємництва України та розвинула його науково-методичні основи в своїй монографії» [4].

«Глибоку теоретичну спрямованість та напрацювання в собі міжнародного досвіду мають підходи до високотехнологічного підприємництва, що надані І. Проданом. основні результати його концепції побудови системи високотехнологічного підприємництва подано в таблиці 2.2» [5].

Таблиця 2.2

Складові високотехнологічного підприємництва

[складено автором за 5]

№	Складова	Значення та роль в системі
1	2	3
1	Технологічний підприємець	Визнаний провідний каталізаторв процесі промислового формування та зростання Зазвичай не один технологічний підприємець є залученим до процесу зростання технологічної компанії
2	Університети	Головні ролі університетів у високотехнологічному підприємстві: освіта, заснування нових високотехнологічних компаній на базі університетів та розвиток університетських spin-of компаній та інкубаторів, взаємодія з високотехнологічними компаніями через кластери та технопарки
3	Кластери	Включають в себе компанії, що займаються схожим бізнесом, власників унікальних знань, які потрібні для посилення конкурентоспроможності кожної компанії окремо і групи в цілому, а також інші організації, які забезпечують бізнес критичною масою знань, технологій та грошовими коштами
4	Технологічні парки	Сучасний спосіб отримання нового технологічного знання і об'єднання інформації на локальному, ситуаційному, організаційному і структурному рівні. Технопарк надає можливість комплексних рішень
5	Корпорації	Великі корпорації є основою для створення нових венчурних підприємств, spin-of компаній, розвитку підприємство всередині корпорації, проведення потужних внутрішньо корпоративних дослідних робіт
6	Капітал	Один з головних елементів розвитку будь якого бізнесу, формування якого в сучасних умовах проводиться за рахунок власних та привласнених коштів

1	2	3
7	Ринок/споживачі	Ринок високотехнологічних товарів характеризується такими властивостями як: техпідтримка, після продажне обслуговування, інтернаціоналізація, створення стратегічних альянсів з метою виробництва нового продукту, стрімких моральний знос, функціональна співставлення товарів
8	Уряд	Вирішує три головних завдання: єдинство стратегій(політик), інститутів(служб), обслуговуючих програм
9	Консультанти	Необхідність консультантів базується на наступному: інформаційний розрив у цифровому суспільстві, різні технічні та технологічні можливості різних компаній, відсутність необхідних знань в команді

Для України, як і для кожної держави світу є актуальним завданням розвивати високотехнологічні напрями економіки. В світовій економічній науці відсутній єдиний методологічний підхід до визначення галузей, які відносяться до сфери високих технологій. Цікавим є підхід Маклорена. Американський науковець у 1954 р. склав рейтинг галузей промисловості відповідно до їхньої технологічної прогресивності Рейтинг мав такий вигляд:

Найвищий рівень прогресу: виробництво хімічних продуктів, виробництво фотографічних продуктів, літакобудування, нафтопереробка.

Високий прогрес: обладнання для радіо і телебачення, виробництво електроенергії.

Середній прогрес: виробництво автомобілів, виробництво паперу, виробництво сталі.

«Найнижчий прогрес: харчова промисловість, бавовняні вироби, видобуток вугілля, складання типових будинків» [6].

З наукових позицій теперішнього часу така класифікація не відповідає розумінню високих технологій. Не зупиняючись ретельно на розгляді актуальності окремих галузей промисловості, які надані автором, необхідно лише визначити відсутність в цій класифікації технологій, що пов'язані з опануванням космосу, ІТ-технологій, хоча, безумовно, обладнання для радіо і телебачення є першим кроком до розвитку інформаційно-комунікаційних технологій.

Однією з класичних науковець праць, які досліджують розвиток високотехнологічної сфери та надають її класифікацію є робота Вільямса і Картера «Характеристики технічної прогресивності фірм», що була опублікована у 1959 р., Вільямс і Картер подали вдосконалену власну методику, за якою ранжували 150 фірм на три класи:

«прогресивний» (progressive) – ті, що перебувають в авангарді відкриттів прикладної науки і техніки і швидко освоюють нові ідеї та здатні сприймати надбання суміжних областей;

«непрогресивний» (non-progressive) – ті, що взагалі не зацікавлені у науці та техніці, і спрямовані на продовження своїх традиційних методів, навіть не вивчаючи альтернативи;

«помірно прогресивний» (moderately progressive) – велика середня група, до якої належать ті, що не є технологічними лідерами або повністю не зацікавлені в наукових досягненнях.

Розвививала ці ідеї класифікація, що була створена Грубером, Мето та Верноном у 1966 р. (табл. 2.3). Цей підхід є більш емпіричним ніж підхід попереднього автора. Він базується на аналізі досвіду корпорацій, що застосовували передові на той час технологічні рішення та прийоми. Його не можна екстраполювати на більш широкий предмет дослідження в національному та міжнародному масштабі. Він віддзеркалює суто корпоративні підходи.

При складанні цієї таблиці автори використовували матеріали аналізу галузей економіки США, практично всіх країн Європи та окремих країн за межами цих анклавів. Автори проаналізували 19 галузей економіки. Ними було виявлено п'ять галузей з найвищими науковими зусиллями. Основою такої класифікації став показник ДіР, який сучасною науково-економічною мовою можна характеризувати як «інтенсивність наукових досліджень та розробок. Галузі з найбільш великою місткістю науки автори називали «наукомісткими». Дослідження авторів було обмежено поставленим завданням – дослідженням чотирьох галузей. Найбільш ретельно автори

проаналізували такі галузі як транспортні засоби, електричні машини, хімічні продукти, неелектричні машини. Не дивлячись на той факт, що у той час вже розпочалася космічна ера людства, індустрія створення апаратів для дослідження космосу вже мала достатньо великі масштаби і була економічно і політично важливою, авторами вона не досліджувалася. Крім того, прийнято вважати, що з 1946 року почала стрімко розвиватися комп'ютерна техніка, але в обособленому вигляді вона також не знайшла відображення в поданій системі.

Таблиця 2.3

**Перелік галузей із найвищими дослідницькими зусиллями,
визначений Грубером, Мето та Верноном у 1966 р. [6]**

Код SIC	Найменування галузі	Дослідницькі зусилля	
		ДіР/продажі	УтаІ/зайняті
	Усі 19 галузей	2,0	1,1
	5 галузей з найвищими науковими зусиллями	6,3	3,2
	14 інших галузей	0,5	),4
37	Транспортні засоби, в т.ч.	10,0	3,4
372	Літакобудування	27,2	6,9
37 за викл.372	Інше	2,8	1,0
36	Електричні машини	7,3	3,6
38	Наукові прилади	7,1	3,4
28	Хімічні продукти, в т.ч.	3,9	4,1
283	Медикаменти	4,4	6,6
28 за викл. 283	Інші	3,8	3,7
35	Неелектричні машини	3,2	1,4

Стрімкий розвиток високих технологій привернув увагу до вирішення методичних питань цього напрямку не тільки окремих науковців, наукових колективів та наукових інститутів, але й міжнародних інституцій, які ставлять за мету економічний розвиток. Серед провідних інституцій, що визначали напрямки розвитку високих технологій, одним з перших почав досліджувати цю проблему відома організація – інтеграційне угруповання ОЕСР. В таблиці 2.4. ми можемо побачити як змінювалися підходи до визначення складу високих технологій в ОЕСР з часом.

**Офіційні переліки високотехнологічних виробництв, подані ОЕСР
у різні роки [складено автором на основі 6]**

1984	1994	2001	2009	2011
Повітряні літальні апарати і космічні кораблі	Повітряні літальні апарати і космічні кораблі	Повітряні літальні апарати і космічні кораблі	Повітряні літальні апарати і космічні кораблі	Галузь інформаційних технологій: виробництво комп'ютерної, офісної техніки та створення програмного забезпечення
Фармацевтика	Фармацевтика	Фармацевтика	Виробництво основних фармацевтичних продуктів	Аерокосмічна
Офісні рахункові та обчислювальні машини	Офісні рахункові та обчислювальні машини	Офісні рахункові та обчислювальні машини	Виробництво комп'ютерів	Фармацевтична
Радіо-, телевізійне і комунікаційне устаткування	Радіо-, телевізійне і комунікаційне устаткування	Радіо-, телевізійне і комунікаційне устаткування	Виробництво електронної та оптичної продукції	Виробництво електроніки та телекомунікаційного обладнання
Наукова апаратура	—	Медичне устаткування та оптичні інструменти	—	Виробництво медичної, високоточної та оптичної техніки
Електротехнічне обладнання	—	—	—	

Аналізуючи зміни у визначенні технологій високими з точки зору підходів фахівців ОЕСР, необхідно зазначити, що ОЕСР, як організація, яка включає 34 країни світу, більшість з яких є країнами з високим доходом громадян та високим Індексом людського розвитку і розглядаються як розвинені, охоплює практично всі технології, які існують в цій сфері. На відміну від окремих інтеграційних угруповань та міжнародних організацій з жорсткою вертикаллю влади та фінансовою дисципліною «...ОЕСР є місцем вивчення та дискусій і здійснює пошуки та аналіз, які допомагають урядам визначити стратегію виходу на формальні угоди між країнами-членами і які будуть реалізовуватися національними інституціями чи в інших міжнародних

домовленостях. “Ця часто непомітна робота, на думку країн-членів ОЕСР, є основною і дуже ефективною, починаючи зі збору та аналізу даних і до колективної дискусії щодо політики, яка проводиться. Взаємне вивчення урядами, багатостороннє спостереження та здійснення відповідного тиску (погоджуйтеся чи реформуйтеся) є найефективнішими засобами ОЕСР”» [7]. Не дивлячись на той факт, що технології не передаються між країнами всередині організації, напрями їх формування та розвитку є предметом дискусій та розробки національних економічних політик.

Країни, що входять до ОЕСР є різними за рівнем економічного розвитку та напрямками розвитку. В цьому угрупованні, як і в світовій економіці в цілому домінують США. Економіка цієї країни в своєму розвитку спирається на значні фінансово-кредитні ресурси, військовий потенціал, кращі університети світу, потужні корпорації. Мабуть тому в цій країні більш широкий перелік високотехнологічних напрямів економіки (табл. 2.5)

Таблиця 2.5

**Перелік високотехнологічних галузей, визначених
Міністерством торгівлі США [6]**

Код SIC	Найменування галузі
281	Промислові неорганічні хімікати
283	Медикаменти
286	Промислові органічні хімікати
357	Комп'ютери та офісне обладнання
366	Комунікаційне обладнання
367	Електронні компоненти та прилади
372	Літакобудування та частини
376	Керовані ракети, космічні транспортні засоби і частини
381	Дослідницьке та навігаційне обладнання
382	Вимірювальні та контрольні прилади

Окремі країни, які є носіями високих технологій та не входять до складу ОЕСР не несуть принципово нових видів технологій, а є лише конкурентами на світовому ринку. До таких країн доцільно віднести Росію, Китай, Індію та Бразилію. Ми бачимо, що на теперішній час високі технології в країнах ОЕСР сформувались в таких сферах як: повітряні

літальні апарати і космічні кораблі, виробництво основних фармацевтичних продуктів, виробництво комп'ютерів, виробництво електронної та оптичної продукції. В цьому переліку ми не можемо побачити кілька напрямів розвитку технологій, які ми звикли вважати високими в нашій країні. Тому є доцільним розглянути підходи до визначення високих технологій в Європі, оскільки України є її частиною та декларує глибоку економічну інтеграцію з ЄС найближчими роками.

Європейська структура галузей, в яких присутні високі технології відрізняється від структури галузей країн ОЕСР. Відомо, що в провідних країнах Європи надається пріоритет на відміну від інших країн ОЕСР, таким сферам як швидкісний залізничний транспорт – який практично не розвивається в США, Канаді, Мексиці, Австралії, Турції, атомна енергетика – проти розвитку якої виступають енергетичні корпорації США. Одним з пріоритетів соціально-економічного розвитку країн Європи є охорона довкілля та спрямування нових технологій на ощадливе природокористування. Ці акценти значно менше розставляються в США. Наприклад, США не підписали Кіотський протокол та вийшли із складу підписантів Паризької Угоди. В багатьох напрямках країни ОЕСР (в першу чергу США) та Європейські країни є економічними конкурентами. Це відноситься до аерокосмічної галузі, літакобудування, інформації та комунікацій, що проявляється іноді в значних торговельних війнах. Саме тому перелік високотехнологічних галузей в Європі відрізняється від переліку ОЕСР (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

**Групування виробництва за рівнем технологічності,
здійснене Євростатом [6]**

Рівень	Код NASE	Найменування галузі
1	2	3
Високотехнологічний (higt-technology)	21	Виробництво основних фармацевтичних продуктів
	26	Виробництво комп'ютерної, електронної та оптичної продукції
	30.3	Повітряні літальні апарати і космічні кораблі

Продовження табл. 2.6

1	2	3
Середньо – високотехнологічний (medium – hight-technology)	20	Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції
	25.4	Виробництво зброї та боєприпасів
	27	Виробництво електричного устаткування
	28	Виробництво машин та устаткування, не віднесених до інших угруповань
	29	Виробництво автотранспортних засобів, причепів(трейлерів) і напівпричепів
	30	Виробництво інших транспортних засобів (без 30.1 та 30.3)
	32.5	Виробництво медичних та стоматологічних інструментів і матеріалів
Середньо – низько технологічний (medium – low-technology)	18.2	Тиражування записаної інформації
	19	Виробництво коксу та продуктів очищення нафти
	22	Виробництво гумових та пластмасових виробів
	23	Виробництво іншої металевої і мінеральної продукції
	24	Виробництво основних металів
	25	Виробництво готових металевих виробів, крім машин та устаткування (без 25.4)
	30.1	Будування суден та човнів
	33	Ремонт та монтаж машин та устаткування
Низькотехнологічний (low-technology)	10	Виробництво харчових продуктів
	11	Виробництво напоїв
	12	Виробництво тютюнових виробів
	13	Текстильне виробництво
	14	Виробництво одягу
	15	Виробництво шкіри, виробів зі шкіри та подібних матеріалів
	16	Оброблення деревини(та ін.)
	17	Виробництво паперу та паперових виробів
	18	Поліграфічна діяльність
	31	Виробництво меблів
	32	Виробництво іншої продукції

Формування середовища високотехнологічного підприємництва в Україні базується на «Стратегії розвитку високотехнологічних галузей до 2025 року». В цьому документі покладено за основу класифікацію високотехнологічних галузей, що є прийнятою в країнах ОЕСР. Однак вітчизняні науковці не завжди погоджуються із доцільністю застосування цієї класифікації. Зокрема проф. О. Б. Саліхова в монографії «Високотехнологічні виробництва: від методології оцінки до піднесення в

Україні» «визначає наступні сфери економіки України, які необхідно визначати як високотехнологічні:

- 1) Технології національної безпеки;
- 2) Ядерні технології;
- 3) Авіаційно-космічні технології;
- 4) Передові технології виготовлення (перероблення);
- 5) Телекомунікаційні технології;
- 6) Транспортні технології/логістика;
- 7) Фармакологія та медичні прилади;
- 8) Нові матеріали;
- 9) Нові джерела енергії/енергозберігаючі технології;
- 10) Біотехнології;
- 11) Нанотехнології;
- 12) Агрономія» [6].

Можна зробити висновок, що цей перелік високих технологій охоплює практично всі наукоємні виробництва, що є конкурентоспроможними на теперішній час в Україні, крім інформаційних та комп'ютерних технологій.

«Крім перерахованих думок авторів та класифікацій високих технологій, які було розглянуто в поданому аналізі, слід вказати на окремі визначення переліків високих технологій, що існують у торгівельній сфері. Так у відповідності до стандартів міжнародної торгової класифікації (SITC), було включено виробництва 16 наукоємних продуктів. Існує також класифікація 245 високотехнологічних продуктів, яка розроблено з метою впорядкування процесів міжнародної торгівлі в країнах ЄС» [8, с. 61–83].

На основі проведеного дослідження доцільно зробити наступні висновки:

1. Високі технології є основою виробництва товарів та послуг, що несуть в собі значну частку наукоємних витрат та основані на інтеграції виробництва та підприємств в систему економіки знань;
2. Класифікація високих технологій – справа не тільки науковців, але й міжнародних організацій, що регулюють процеси міжнародної торгівлі та

трансферу технологій. Перелік високих технологій постійно змінюється, що зумовлено появою нових сфер економіки, нових видів товарів та послуг та змінами у науко місткості окремих товарів та послуг;

3. Найбільш популярною для використання в світ та в Україні є класифікація високих технологій є класифікація, що надається ОЕСР. Вона є основою для створення нормативних документів в сфері високотехнологічного підприємництва;

4. Достатньо повною та сучасною є система визначення переліку високих технологій, що запропонована в ЄС. У зв'язку з тим, що Україна наближається до ЄС за рівнем структуризації виробництв та послуг, дослідження методик визначення рівня технології ЄС є пріоритетною науковою задачею;

5. Міжнародні нормативні документи, що визначають особливості розвитку сфери підприємництва враховують інноваційність та технологічність сучасної економіки як чинник розвитку підприємництва. Зокрема, Європейська хартія розвитку малого підприємництва як один з принципів визначає розуміння цінності знань і гнучкості в умовах нової економіки, що є безпосереднім втіленням технологічних підходів в розвиток підприємництва.

2.2. Аналіз організаційно-економічних чинників лібералізації високотехнологічного корпоративного підприємництва

Лібералізація підприємницької діяльності в сфері високотехнологічного підприємництва є комплексним системним явищем яке має своє коріння в історичних та наукових основах формування ринкової системи господарювання та спирається на новітні тенденції в розвитку економіки. Лібералізація притаманна для всіх сфер підприємницької діяльності. Значна

кількість видів фінансового, комерційного, виробничого підприємництва отримали останнім часом нові важливості, нові важелі розвитку. Однак, зважаючи на зростання частки високотехнологічного підприємництва в світі і в Україні та у відповідності до дослідження окремих специфічних, унікальних якостей високотехнологічного підприємництва є доцільним аналізувати окремо саме процес лібералізації цього виду підприємництва. У відповідності до Стратегії розвитку високотехнологічних галузей до 2025 року в Україні прогнозується суттєве зростання національних економічних показників, що пов'язані із високими технологіями (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

**Ключові показники ефективності (очікувані результати) зростання
високотехнологічної сфери в Україні**

№	Показники	2015	2020 прогноз	2025 прогноз
1	Нукоємність ВВП, %	0.77	1.5	2.5
2	Питома вага продукції високотехнологічних галузей в ВВП, %	6	11	14
3	Питома вага високотехнологічної продукції в обсязі експорту товарів і послуг, %	5,5	9,0	15,0
4	Середня зношеність основних засобів реального сектору, %	75	60,0	50,0
5	Прямі іноземні інвестиції в високотехнологічні галузі, млрд. дол США	-	6,5	9
6	Кількість випускників STEM, тис. чол.	100	120	150

Проводячи аналіз організаційно-економічних чинників лібералізації високотехнологічного підприємництва, слід поділити їх за окремими категоріями.

До першої категорії необхідно віднести традиційні важелі ринкової економіки, які було теоретично обгрунтовано А. Смітом. В його працях було виявлено особливості застосування ринкових механізмів в ранній капіталістичній епосі та прояви закону вартості, які визнавали не тільки

вартість оцінки товару за критерієм витрат на виробництво, але й за критерієм корисності для споживача. Саме такі критерії дозволили економіці Великобританії стати найбільш потужною в світі в процесі здійснення та завершення промислової революції, започаткування найбільш передових на той час технологій індустріалізації, запровадження винаходів та відкриттів у виробництво, поєднання розвитку військової економіки із підвищенням якості власного населення.

До другої категорії чинників слід віднести засоби державного регулювання економіки. Такі засоби стимулювали розвиток високих технологій перш за все у військовій сфері, а потім ці технології переносились у цивільну площину. Найбільш яскравим прикладом такої трансформації є зародження Інтернету. Прикладом, коли держава стимулювала розвиток високих технологій не пов'язаних із військовою сферою є післявоєнний розвиток Японії. Державна політика інновацій призвела до «японського дива» в світовій економіці. Слід зазначити, що на той час вже у всіх країнах світу, в тому числі і в Україні у складі СРСР значною мірою стимулювався інтелектуальна праця, стимулювались виробництва, що працювали в сфері високих технологій. Факторами лібералізації можна було б назвати більш високий рівень заробітної плати для науковців та для працівників «закритих» інститутів та виробництв та скорочений робочий тиждень для викладачів вищої школи, який на території СРСР складав 36 годин на тиждень. В той же час в університетах США викладачі та науковці вже в той час мали вільний графік робочого часу. В сучасній економіці найбільш яскравим прикладом є державна підтримка корпорації Самсунг урядом південної Кореї. Члени Уряду країни вважають, що на теперішній час Самсунг є більш впливовою ніж сам Уряд. Корпорація має пріоритети у отриманні державних заказів, чоловікам, які йдуть працювати в корпорацію Самсунг відтерміновується термін служби в армії, в країні проводяться великі івенти, освітні заходи, освітні програми, які фінансуються спільно корпорацією та державою.

До третьої категорії чинників відносить інтернаціоналізація економічного життя, процеси економічної глобалізація, які становляться для нашої країни основою таких негативних факторів як інтелектуальна міграція та «утечка мозгов». Працівники, які набули високий рівень кваліфікації, особливо в сфері високих технологій користуються попитом в провідних країнах світу. Міграція висококваліфікованих кадрів з України спрямована перш за все в Європу та США. Така тенденція притаманна для всіх регіонів світу. Свобода вибору країни проживання та праці є важливим чинником лібералізації високотехнологічного підприємництва. Це зумовлює країни-донори такої робочої сили підвищувати рівень заробітних плат та знаходити нові форми заохочення таких працівників. Організаційно-економічною формою пристосування до таких умов ведення високотехнологічного бізнесу є розвиток аутсорсингу. Аутсорсинг дозволяє працювати фахівцям в своїй країні, отримувати високі заробітні плати (хоча не такого рівня як в країні базування корпорації-замовника продукту), підвищувати власну кваліфікацію, створює попит на ринку висококваліфікованої праці. З іншого боку така форма співпраці не дозволяє контролювати фінансові потоки між замовниками та виконавцями та створювати нові продукти (програмні, високотехнологічні) безпосередньо в Україні.

До четвертої категорії чинників необхідно віднести комерціалізацію науки і освіти. Підприємницькі, корпоративні структури, інституційні установи, що працюють на ринку високих технологій пропонують на теперішній час великі можливості щодо участі науковців в грантових проектах, конкурсах стартапів, челенджах, хакатонах та інших формах виявлення творчих здібностей та продажу наукового продукту. Комерціалізація проявляється в двох напрямках. По-перше, університети як наукові установи можуть приймати участь у формуванні наукових команд, підготовці та поданні грантів, по-друге науковці за власною ініціативою можуть створювати наукові колективи та отримувати грантові кошти. Форми співпраці університетів та бізнесу є різноманітними за формою і за сутністю і

створюють значні можливості для лібералізації діяльності науковців в освіті та науці та лібералізації високотехнологічного підприємництва.

До п'ятої категорії чинників лібералізації високотехнологічного підприємництва відноситься нові організаційно-правові форми співпраці університетів і підприємницьких структур. Результатами реорганізації такої співпраці є створення в нашій країні таких нових для неї форм як потужні інформаційні корпорації, внутрішні наукові структури в потужних високотехнологічних корпораціях, створення наукових парків, інжинірингових шкіл, проведення конкурсу стартапів, організація ІТ-кластерів та інноваційних кластерів в регіонах. Прикладом бурхливого розвитку високотехнологічного підприємництва є розвиток корпорацій ІТ-сфери, які вже досягли за рівнем за діяння висококваліфікованого персоналу рівня великих підприємств минулих радянських часів, але за рівнем рентабельності діяльності набагато випереджають їх. В таблиці 2.8 подано показники, що характеризують розвиток десяти найбільших ІТ-корпорацій України.

Таблиця 2.8

10 найбільших ІТ корпорацій України в 2018 році [298]

№	Компанія	Офіси, в яких ведеться розробка	Фахівці в Україні	Приріст 2017/2016	Технічні фахівці
1	EPAM	Київ, Харків, Львів, Дніпро, Вінниця	5500	+700	4900
2	SoftServe	Київ, Харків, Львів, Дніпро, Рівне, Чернівці, Івано-Франківськ	4863	+258	3896
3	Luxoft	Київ, Дніпро, Одеса	3920	+55	3554
4	GlobalLogic	Київ, Харків, Львів, Миколаїв	3367	+362	3107
5	Ciklum	Київ, Харків, Львів, Дніпро, Одеса, Вінниця	2456	-37	2124
6	Infopulse	Київ, Харків, Львів, Одеса, Вінниця, Житомир, Чернігів	1614	+153	1301
7	NIX Solutions	Харків	1500	- 100	1400
8	DataArt	Київ, Харків, Львів, Дніпро, Одеса, Херсон	1230	+84	1097
9	ELEKS	Київ, Львів, Івано-Франківськ, Тернопіль	1192	+37	952
10	Netcracker	Київ, Одеса, Суми	1062	-33	867

Однією з найбільших корпорацій України, яка створювалася як ІТ-корпорація, але розвинулася шляхом внутрішнього інвестування та залучення додаткового капіталу у корпорацію високотехнологічної сфери є група компаній, які об'єднанні як Асоціація Noosphere. Зростання кількості персоналу цієї корпорації ми можемо побачити на рис. 2.1.

Рис. 2.1. Зростання кількості персоналу Асоціація Noosphere за десять років

«На теперішній час пріоритетними напрямками діяльності компанії Noosphere Venture є: стратегічний розвиток і розширення в космічному секторі. “Ми вважаємо, що космічна промисловість перейде до вертикальної інтеграції, що дозволить повністю контролювати запуск, супутники, аналітику даних, комунікації та наземні станції”» [307]. Діяльність ІТ-корпорацій на теперішній час переросла сферу традиційного інформаційного бізнесу і поширилася на сферу космічної інформатики.

«Поточні інвестиційні плани ІТ-корпорації полягають у тому, щоб додати до нашого портфеля різні компанії з різних сегментів космічної екосистеми, включаючи:

- виробництво малих супутників;
- орбітальні транспортні засоби для розгортання супутників;

- космічні буксири та системи видалення сміття;
- постачальники компонентів для малих супутників;
- спостереження Землі та аналіз даних;
- наземні та комунікаційні послуги;
- місячні проекти та комерційні глибокі місії космічних досліджень» [307].

Крім космічного напрямку діяльності корпорація шукає перспективні напрямки реалізації високих технологій в інших видах економічної діяльності. Інструментом такої реалізації є створення Інжинірингової школи NoosphereEngineeringSchool. Діяльність Інжинірингової школи розповсюджується на підрозділи Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара та таких відомих наукових центрів як НТУ «Київський політехнічний інститут», Запорізький національний університет, Львівський національний університет імені Івана Франка, Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича, Тернопільський національний медичний університет імені Горбачевського, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Національний університет водного господарства та природокористування (м. Рівне). В цих університетах Noosphere Engineering School має свої лабораторії із різних напрямів досліджень. Загальна кількість заходів, які було проведено Noosphere Engineering School представлено в табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Заходи Noosphere Engineering School та кількість їх учасників у 2017 році

№	Програми і проекти Noosphere Engineering School	Кількість учасників	№	Заходи, що були організовані Noosphere Engineering School	Кількість учасників
1	2	3	4	5	6
1	Проекти в сфері робототехніки	22	1	Заходи в школах та ліцеях	480
2	Проекти в сфері програмування та дизайну	9	2	Заходи в Дніпровському національному університеті імені В. Лазаряна	360
3	Програма «Програмування на javascript»	16	3	Заходи в Дніпровському національному університеті імені Олеся Гончара	450

Продовження табл. 2.9

1	2	3	4	5	6
4	Програма «Проектування в системі Solid Works»	65	4	Заходи в коледжах	320
5	Програма «Мікроконтролерні пристрої»	25	5	Інші університети та Дні кар'єри	280
6	Програма «Розробка на javascript»	20	6	Хакатони	150
7	Програма «Система кінцево-елементного аналізу ANSYS»	32	7	BestRoboFest (учасники, волонтери)	231
8	Програма «Проектування вузлів та агрегатів ракет та супутників»	32	8	Copter Race (учасники, волонтери)	62
			9	Практики студентів в підрозділах Асоціація Noosphere	160
	Всього		221	Всього	2898

В таблиці наданні матеріали, які спираються тільки на заходи, що проводились по місту базування українського офісу корпорації – в м. Дніпро. Практично в усіх містах де працюють філії компанії проводяться аналогічні заходи. Більш активно вони проводяться в містах де є не тільки філії компанії, але й присутні університети з якими співпрацює компанія. Таким чином, ми можемо побачити форми лібералізації високотехнологічного підприємництва, зокрема поділені на конкретні проекти, що спрямовані на отримання найскорішої віддачі та проекти «майбутнього», що спрямовані на залучення молоді до наукової, творчої діяльності у майбутньому. Noosphere Engineering School популяризує свою діяльність, діяльність виробничих підрозділів корпорації, підвищує вмотивованість молоді до занять у високотехнологічних сферах підприємництва і одночасно проводить для університетів з якими співпрацює ефективні профорієнтаційні заходи.

Необхідно визначити також позитивну динаміку залучення молоді до програм популяризації сфери високих технологій. В таблиці 2.10 ми можемо відстежити цю динаміку за роками.

**Динаміка кількості заохочених до науково-технічної творчості
студентів у Noosphere Engineering School**

№	Цільові групи залучених до заходів	Кількість залучених за роками				Всього
		2014	2015	2016	2017	
1	Студенти та гості, які приймали участь у різних заходах школи, що були присвячені технічній тематиці (турніри, хакатони, конкурси)	474	836	1349	2898	5557
2	Студенти, що пройшли повний курс навчання за програмами школи	84	126	–	81	291
3	Студенти, що пройшли практику на матеріально-технічній базі школи	12	34	80	160	286
4	Студенти, які працювали над реальними науково-технічними проектами, які розроблялись на базі школи	0	44	13	23	80
5	Працевлаштовані студенти в систему Асоціації Noosphere після спільної співпраці	5	24	26	35	90

В таблиці 2.4 ми можемо побачити стабільну динаміку зростання з таких показників як: «Студенти та гості, які приймали участь у різних заходах школи, що були присвячені технічній тематиці (турніри, хакатони, конкурси)», «Студенти, що пройшли практику на матеріально-технічній базі школи», «Студенти, які працювали над реальними науково-технічними проектами, які розроблялись на базі школи», «Працевлаштовані студенти в систему Асоціації Noosphere після спільної співпраці». Такі результати свідчать про системну та активну співпрацю корпорації з університетами і підтверджують думку про різноманітність форм залучення молоді до участі у зростанні структур сфери високих технологій.

Участь студентів у проектах корпорації поряд з фахівцями корпорації та науковцями університетів дозволяють сполучати фундаментальні наукові знання із новими ідеями щодо реалізації цих знань в конкурентному економічному середовищі. На теперішній час не повністю завершеними є проекти, що розроблялись в Noosphere Engineering School за різними напрямками розвитку високих технологій. Такі проекти представлені в таблиці 2.11.

Проекти, що розробляються в Noosphere Engineering School за участю науковців, працівників корпорації та студентів

№	Назва проекту	Кількість студентів – учасників	Зміст проекту
1	Power Box	2	Розумна система зарядки телефону з одночасним збереженням інформації в пам'яті телефону. Створено два екземпляра приладу. Один для ДНУЗТ, другий для ДНУ імені Олеса Гончара
2	Best Device for FAI	3	Система автоматичної реєстрації результатів змагань з повітроплавання. Завдання виконується по замовленню міжнародної федерації аеронавтики
3	Лічильник AQI	4	Створення мобільної системи, що визначає якість повітря. Робота проводиться в рамках проекту «Горизонт 20x20»
4	CanSat	9	Створення діючої моделі мікросупутника
5	Surakat	3	Додаток для організації та супроводження івентів
6	Step2Discovery	3	Додаток для створення екскурсій
7	AptOS	6	Система управління артилерійським вогнем. Виокремлено компанією в окремий проект
8	Моя поліція	6	Система комунікації з патрульною поліцією. Виокремлено компанією в окремий проект

З таблиці можна побачити, що проекти, які розробляються в інжиніринговій школі пов'язані із такими сферами високих технологій як інтелектуальні системи, мобільний зв'язок, космічна техніка, програмування, військові технології, безпека. Проаналізовані раніше високотехнологічні сфери за класифікацією ОЕСР та ЄС мають більший спектр виробництва та досліджень. Інжинірингова школа однієї окремо взятої корпорації не може претендувати на створення середовища в якому ефективно поєднуються на національному рівні наука і підприємництво. Необхідно створення державою умов для такого поєднання та розвитку нових форм підприємницьких високотехнологічних структур. Послідовна діяльність кількох українських приватних великих корпорацій зможе суттєво зрушити розвиток високотехнологічного підприємництва в Україні. Прикладом позитивних зрушень є реалізація проектів, які вже реалізовані в Noosphere Engineering School. Такі проекти подано в таблиці 2.12.

**Проекти, що розроблені в Noosphere Engineering School за участю
науковців, працівників корпорації та студентів**

№	Назва проекту	Кількість студентів – учасників	Зміст проекту
1	SenseBridge	2	Передавання тактильних повідомлень. Розумна лампа. Виготовлено 12 пристроїв
2	LaserClock	3	Годинник з лазерними стрілками. Розроблено прототип
3	Розумна розетка	2	Дозволяє віддалено управляти розетками з одночасною реєстрацією сили струму(потужності), що споживає дана розетка. Розроблено прототип
4	Марсохід	5	Робот для участі у змаганнях. Створено діючу модель
5	E-Key	3	Система електронної реєстрації
6	Copter Race Timer	5	Система реєстрації прольоту копте рів під час змагань з дронрейсингу

Одним з головних питань розвитку високотехнологічного підприємництва є процедура отримання фінансування на реалізацію проектів. В цьому питанні ми також можемо побачити вплив лібералізації на вибір моделей фінансування. В старій радянській, плановій системі фінансувала наукові розробки держава, що приводили до надмірної централізації і елементам суб'єктивізму визначення напрямів розподілу грошових коштів. Сучасні підходи отримання коштів на реалізацію проекту більш демократичні за формою своєї організації.

Аналізуючи форми отримання фінансування на проекти ми можемо виділити наступні:

Фінансування із бюджету корпорації. Ця форма застосовуються для проектів які відповідають конкретним оперативним завдання які вирішує корпорація;

Грантова форма отримання коштів. Ця форма застосовується для фінансування проектів стратегічного характеру, в яких поєднання фундаментальна наука та перспективні напрями розвитку економіки та бізнесу;

Форма фінансування шляхом підтримки діяльності інжинірингових шкіл. Така форма застосовується корпораціями в умовах необхідності

використання наукового потенціалу університетів за заздалегідь обумовленими напрямками досліджень;

Підтримка діяльності spin-out компаній, що створенні спільно науково-освітніми установами та підприємницькими структурами для реалізації високотехнологічних проектів. В розвитку проектів таких компаній є важливим наукова та методична підтримка університетів та фінансова підтримка корпорацій;

Підтримка діяльності start-up компаній, що створенні спільно науково-освітніми установами та підприємницькими структурами для реалізації високотехнологічних проектів на основі пропозицій творчих колективів.

В корпоративній структурі Асоціація Noosphere значна увага приділяється розвитку системи фінансування високотехнологічного підприємництва шляхом підтримки start-up компаній. З метою виявлення ідей, що можуть бути покладені в основу розвитку таких компаній, Асоціація Noosphere проводить щорічний конкурс стартапів Vernadsky Challenge, який є головною подією в цій сфері в Україні. Конкурс Vernadsky Challenge проводиться починаючи з 2015 року. Основні напрямки стартапів, що представляють на конкурсі творчі команди подані в таблиці 2.13.

Таблиця 2.13

Технологічні сфери поданих стартапів на конкурсі Vernadsky Challenge

№	Технологічна сфера	Співвідношення поданих проектів, %		
		2015 р.	2016 р.	2017 р.
1	Альтернативна енергетика	17	20	19
2	Робототехніка	11	7	14
3	Медичні технології	16	11	11
4	Військові технології	10	10	11
5	Геологічні дослідження	6	5	8
6	Агропромислові технології	7	10	7
7	Космічні технології	4	4	7
8	Ігрові платформи, програмне забезпечення для фінансів, інженерні послуги управління	3	9	6
9	Бази даних та системи їх обробки	6	9	6
10	Управлінські системи на транспорті	10	6	6
11	Нові матеріали в металургії і електроніці	10	9	5

Не дивлячись на той факт, що Асоціація Noosphere розпочиналася як ІТ-корпорація, сучасний етап її розвитку свідчить про все більше коло інтересів у високотехнологічній сфері. Стартапи корпорації що об'єднанні як «Ігрові платформи, програмне забезпечення для фінансів, інженерні послуги управління» складають на теперішній час всього 6% відібраних на конкурс стартапів. Також 6% складають проекти в сфері баз даних та систем їх обробки. Однак, не дивлячись на значну кількість стартапів в інших сферах високих технологій інформаційна та ІТ-складова присутня в багатьох проектах. Проекти в сфері робототехніки, медичних технологій, військових технологій, геологічних дослідженнях, космічних технологіях, управлінських систем на транспорті великою мірою спираються на розробки в сфері ІТ.

Конкурс стартапів Vernadsky Challenge, який проводився у 2018 році виявився найбільш потужним за охопленням аудиторії та за якістю наданих проектів. У фінал конкурсу було відібрано десять проектів сфери високих технологій, назви та зміст яких подано в таблиці 2.14.

Таблиця 2.14

Проекти–фіналісти Vernadsky Challenge у 2018 році

№	Назва	Зміст проекту
1	2	3
1	Cubomania	Універсальний дизайн дитячих кубиків. Бічні поверхні кубиків замінені на світлодіодні екрани, які зможуть транслювати різноманітні навчальні та розважальні програми, що були попередньо завантажені через сайт. Кубики можуть доповнюватися різними інтерактивними елементами, такими як перемикач, джойстик, веб-камера тощо
2	Cardiomo Family	Мініатюрний пристрій для контролю стану здоров'я, що моніторить основні показники організму: ЕКГ, дихання, температура тіла. У випадку відхилень від нормального стану, пристрій надсилає на смартфон користувача (його родичів/лікарів) PUSH-сповіщення, а також складає рекомендації щодо здорового способу життя індивідуально для кожної категорії користувачів
3	CloviFi	Пристрій, який під'єднується до телевізора або будь-якого іншого джерела звуку, і передає звуковий потік через Wi-Fi. За допомогою CloviFi користувачі можуть персонально контролювати акустичні рівні, не заважаючи іншим, якщо того вимагають обставини

1	2	3
4	Raccoon.world	Розробка гаджетів для відтворення дрібної моторики та тактильного відчуття людських рук. Raccoon Clip – це пристрій для маніпулювання предметами у віртуальній реальності. Raccoon Glove – це рукавичка, що здатна передавати дрібну моторику у віртуальній реальності або віддалена робо-рука. Raccoon Full Glove – це рукавичка, що дозволяє відчувати контур у віртуальній реальності або віддалених предметів
5	HeartIn	Сервіс для контролю здоров'я серця. Являє собою портативний кардіограф, «розумну» футболку та браслет. З їх допомогою користувач може моніторити стан серцево-судинної системи та отримувати консультації
6	Space Cossacs	Спрощення система для запуску супутників (до 10 кг) на низьку околоземну орбіту без необхідності запуску ракети на космодром. Система складається з платформи (коптер+аеростат) та ракети. Платформа підіймає ракету для запуску на висоту більше 30 км та повертає Землю
7	Laska	Виробництво комплексу тактичного спорядження, який дозволить зупинити критичну кровотечу в максимально короткий проміжок часу – до 20 секунд. Таким комплексом є наша модель високофункціональної бойової форми одягу «Ласка» з інсталюваними тактичними кровоспинними джгутами-турнікетами «Удав»
8	eCozy	Розробка системи терморегуляторів з елементами штучного інтелекта для регулювання радіаторів водяного опалення з інтегруванням їх в існуючі системи «розумного будинку»
9	Music Med	Створення ультразвукового хірургічного інструментарію з використанням передових технологій, які застосовуються у військовій та цивільній медицині
10	MTI	Впровадження нових технологій та обладнання для виробництва індивідуальних хірургічних імплантатів та протезів з біосумісних полімерних матеріалів та виготовлення об'єктів складної форми методами пошарового наплавлення з термопластичної нитки та селективного лазерного спікання полімерного порошку

Прочинаючи з 2015 року проекти – переможці конкурсу стартапів Vernadsky Challenge досягли певних успіхів як високотехнологічні підприємницькі проекти. Зокрема Avision Robotics – система управління дронами, яка посіла перше місце на Vernadsky Challenge 2015 року. Команда уклала договір з NASA, і разом з компанією Інтайм планує поставку дронів. Також в серпні 2017 Avision Robotics увійшли в список фаворитів TechCrunch. TechCrunch – інтернет-видання про стартапи, інтернет-бізнесі, інноваціях і веб-сайтах. TechCrunch був заснований Майклом Аррінгтона в 2005 році. Перший пост в блозі з'явився 11 червня 2005 року.

Команда, яка представила на фестивалі перев'язувальний матеріал з пролонгованим дезінфікуючою дією, також здобула перемогу на Vernadsky Challenge 2015 року. Зараз проводяться доклінічні дослідження і випробування на лабораторних тваринах, що дозволить отримати всі необхідні сертифікати і вивести товар на світовий ринок.

Technovator XE – бездротове зарядний пристрій для смартфонів зайняло призове місце на Vernadsky Challenge в 2016 році. Зараз в продукті змінили дизайн, вдосконалили технології і зробили інтеграцію з розумним будинком. Також ведуться переговори з різними компаніями, щоб вивести продукт на ринок.

Hideez Key – гаджет у вигляді цифрового ключа до всіх пристроїв посів друге місце на конкурсі в 2016 році. За словами розробників, завдяки Vernadsky Challenge, вони змогли завершити розробку і запустити продажі першої моделі.

На сьогоднішній день продано понад 2000 пристроїв і активно розвивається дистриб'юторська мережа в країнах СНД, Німеччини, ОАЕ.

Найближчим часом стартують продажі в США і Канаді. Також на сайті виробника анонсована нова модель Hideez Key 2, яку можна буде використовувати, як браслет, брелок або кулон.

Bioton – стартап, який посів третє місце на конкурсі Vernadsky Challenge 2016 року. Цей прилад для діагностики хвороб серцево-судинної системи викликав великий інтерес у аудиторії. В даний момент продукт активно розвивається і готується до виходу на ринок.

Переможники останнього конкурсу Vernadsky Challenge – стартап Cubomania посів перше місце на битві «Час відростити ріг» (змагання стартапів у Львові). Проект Cardiomo взяв участь у багатьох конкурсах. А стартап Raccoon World готується до виходу на Kickstarter. Kickstarter – сайт для залучення грошових коштів на реалізацію творчих, наукових і виробничих проектів за схемою краудфандінга (тобто добровільних пожертвувань). Kickstarter фінансує різноманітні проекти, такі, як створення

фільмів незалежного кінематографа США, коміксів, відеоігор, музики і т. і. Своїми досягненнями переможці Vernadsky Challenge довели, що конкурси стартапів є ефективним інструментом лібералізації високотехнологічного підприємництва.

На основі проведеного аналізу доцільно зробити наступні висновки:

1. Чинники лібералізації високотехнологічного підприємництва поділяються на категорії за змістом та охопленням економічної сфери. До першої категорії необхідно віднести традиційні важелі ринкової економіки, які було теоретично обґрунтовано А. Смітом. До другої категорії чинників слід віднести засоби державного регулювання економіки. Такі засоби стимулювали розвиток високих технологій перш за все у військовій сфері, а потім ці технології переносились у цивільну площину. Найбільш яскравим прикладом такої трансформації є зародження Інтернету. До третьої категорії чинників відноситься інтернаціоналізація економічного життя, процеси економічної глобалізації, які становляться для нашої країни основою таких негативних факторів як інтелектуальна міграція та «утечка мозгов». До четвертої категорії чинників необхідно віднести комерціалізацію науки і освіти. Підприємницькі, корпоративні структури, інституційні установи, що працюють на ринку високих технологій пропонують на теперішній час великі можливості щодо участі науковців в грантових проектах, конкурсах стартапів, челенджах, хакатонах та інших формах виявлення творчих здібностей та продажу наукового продукту. До п'ятої категорії чинників лібералізації високотехнологічного підприємництва відноситься нові організаційно-правові форми співпраці університетів і підприємницьких структур.

2. Аналізуючи форми отримання фінансування на проекти ми можемо виділити наступні: фінансування із бюджету корпорації; грантова форма отримання коштів; форма фінансування шляхом підтримки діяльності інжинірингових шкіл; підтримка діяльності spin-out компаній, що створенні спільно науково-освітніми установами та підприємницькими структурами

для реалізації високотехнологічних проєктів; підтримка діяльності start-up компаній, що створенні спільно науково-освітніми установами та підприємницькими структурами для реалізації високотехнологічних проєктів на основі пропозицій творчих колективів.

3. В корпоративних структурах значна увага приділяється розвитку системи фінансування високотехнологічного підприємництва шляхом підтримки start-up компаній. З метою виявлення ідей, що можуть бути покладені в основу розвитку таких компаній, проводяться щорічні конкурси стартапів. Конкурс стартапів Vernadsky Challenge, який проводився у 2018 році виявився найбільш потужним за охопленням аудиторії та за якістю наданих проєктів в Україні.

2.3. Визначення проблем розвитку високотехнологічного підприємництва в Україні

Стан системи розвитку корпоративного сектора та підприємницьких структур, що працюють в сфері високотехнологічного підприємництва залишався практично незмінним до останнього часу. Сьогодні прийнято низку законодавчих актів та нормативних документів що наближають систему підприємництва України до світового зразку, роблять її більш ефективною та одночасно ставлять на сучасні ринкові рейки господарювання. В основу економічної реформи підприємництва покладено фундаментальні підходи ліберальної економіки, соціального забезпечення громадян, можливостей розширеного відтворення робочої сили та підготовку фахівців високого рівня у сфері високих технологій. На теперішній час проблемі управлінні підприємництвом у сфері високих технологій не присвячено достатньо уваги в наукових джерелах з економіки та управління корпораціями. «Слід визначити, що в університетах та наукових установах підготовлено підручники з

організації підприємництва, які мають спрямованість на вдосконалення навчального процесу. “Серед авторів, що присвятили дослідження темі розвитку підприємництва взагалі та високотехнологічного підприємництва слід визначити І. Сазонця” [9] “та О. Саліхову” [6]. Матеріали на які спирався автор при підготовки поданого дослідження відносяться до існуючої законодавчої та нормативної бази. Методологічною основою дослідження стали положення, які визначено авторами колективної монографії “Україна та її регіони на шляху до інноваційного суспільства” під заг. ред. Дубницького В. І.» [10]. «Крім того при підготовки питань анкети, що стосуються загальних підходів до розвитку підприємства в Україні автор спирався на монографії «Формування та функціонування механізму корпоративного управління на промислових підприємствах» (під заг. ред. Пономаренка В. С.)» [11], «“Стратегічні вектори регіональних трансформаційних зрушень” (під заг. ред. Галушкіної Т. П.)» [12], «“Організаційна поведінка підприємництва в умовах мінливого середовища” А. М. Колосова» [13], «“Інвестиційна діяльність промислових підприємств: методологічні та методичні засади” Ястремської О. М.» [14] «та монографію Безтелесної Л. І. “Соціальний концепт суспільних та економічних процесів національного розвитку”» [15]. «При підготовці питань анкети, що стосуються проблем розвитку саме високотехнологічної сфери автор спирався на такі монографії як: “Високотехнологічні виробництва: від методології оцінки до піднесення в Україні” Саліхової О. Б.» [6], «“Розвиток світового господарства та глобальні інформаційні системи” Сазонець О. М.» [16], «“Інформаційні системи і технології в економіці та управлінні” (під заг. ред. Трофімова В. В.)» [17], «“Інвестиційно-інноваційний потенціал регіону: критерії оцінки та проблеми формування” Н. П. Мешко» [18].

Головною метою проведеного в цьому пункті дисертаційної роботи дослідження було виявлення найбільш важливих проблем та напрямів забезпечення розвитку підприємницької діяльності із застосуванням ринкових механізмів та в той же час високого ступеня використання нових

технологій шляхом використання нових форм управління цими процесами та використання переваг інформатизації.

З метою проведення дослідження було організовано опитування експертів, що працюють в органах державної влади або є особами, що працюють в органах місцевого самоврядування, мають свій бізнес, метою якого було вивчення питань запровадження світових підходів до розвитку системи управління високотехнологічним підприємництвом в Україні та визначення ставлення представників органів державної влади та бізнес-середовища до виявлення головних напрямів формування системи управління високотехнологічним підприємництвом.

Основні завдання дослідження розроблені у відповідності до завдань, та пріоритетів Асоціації Україна – ЄС у сфері розвитку бізнесу та економічного співробітництва. Вони полягають у з'ясуванні проблем, що перешкоджають розвитку системи високотехнологічного підприємництва в Україні, а також у визначенні пріоритетних видів підтримки, яких потребують підприємці та корпоративні структури з метою здійснення відповідальної місії в Україні – розвитку високотехнологічного підприємництва.

В дослідженні приймали дослідження експерти, що навчаються за магістерськими програмами «Державна служба» та «Місьцеве самоврядування» спеціальності «Публічне управління та адміністрування» в Національному університеті водного господарства та природокористування. Всього було опитано 50 осіб – слухачів програми, серед яких осіб, що отримали вищу освіту – 50, що складає 100% експертів. Серед експертів – працівники, що мають великий стаж роботи – понад 5 років. Така категорія складає 48 осіб, або 96% від загальної кількості опитуваних. 2 особи мають стаж роботи менше 5 років, що складає 4%. За кваліфікаційної ознакою 25 осіб працюють в сфері організації управління економічними та управлінськими процесами, що складає 50% від загальної кількості опитуваних, 13 осіб – в сфері організації публічних комунікацій, організації діяльності ЗМІ, соціального управління, що складає 26%, 12 осіб – в сфері

юридичного забезпечення господарчих процесів та надання адміністративних послуг, що складає 24% від загальної кількості опитуваних. За напрямом першої освіти, 19 осіб – мають інженерну спеціальність, що складає 38% від загальної кількості опитуваних, 19 осіб – економісти та менеджери, що складає 38% від загальної кількості опитуваних, 8 осіб – юристи, що складає 16% від загальної кількості опитуваних, 4 особи – філологи що складає 8% від загальної кількості опитуваних.

За віковою структурою, серед опитуваних превалюють досвідчені фахівці. Вікова група 44–60 років складає найбільшу кількість опитуваних – 18 осіб, або 36% від загальної кількості опитуваних. Вікова група 25–43 роки складає 17 осіб, або 34% від загальної кількості опитуваних, а найстарша вікова група – 60 та більше років налічує 15 осіб, що складає 30% від загальної кількості опитуваних.

Переходячи безпосередньо до аналізу першого питання анкети «Визначте, будь ласка, пріоритети в формуванні системи державної підтримки підприємництва» (рис. 2.2), слід визначити, що найбільшу кількість відповідей, що підтверджують необхідність такої підтримки були наступні: 1.1. «Акцентування уваги на активності людей як суб'єктів процесу розвитку економіки та держави»; 1.3. «Постійний моніторинг і аналіз реалізації можливостей розвитку підприємництва»; 1.6 «Надання пріоритетності тим секторам економіки, які сприяють підвищенню рівня використання сучасних технологій»; 1.9. «Розвиток системи корпоративної соціальної відповідальності»; 1.10. «Поліпшення матеріального стану населення за рахунок розвитку підприємницької ініціативи».

Найменш важливими є пункти анкети 1.2. «Увага не лише до реальних або потенційних працівників, а до всіх людей загалом, включаючи непрацевдатних», 1.5. «Визнання високої значущості виробничої активності жінок у економіці та в суспільному житті», 1.8. «Підтримка підприємців та корпоративних структур з боку міжнародних організацій».

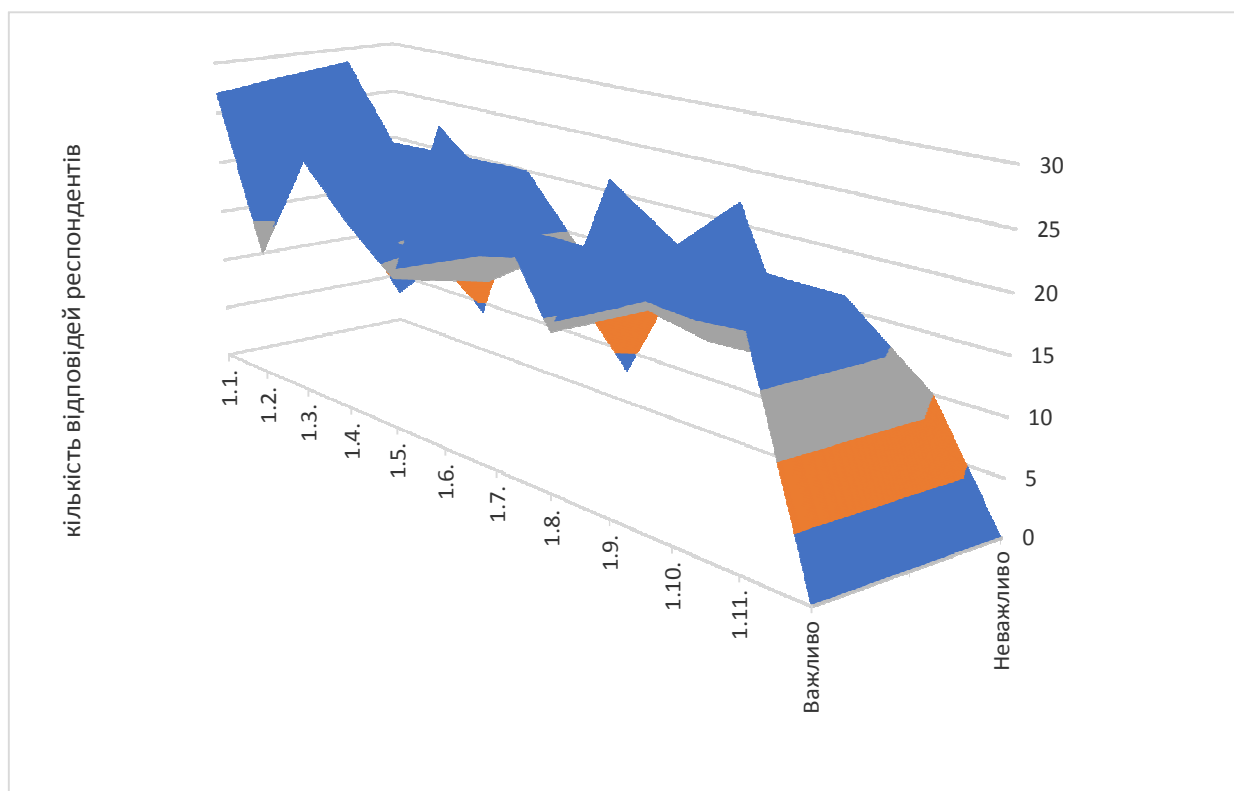

Рис. 2.2. Відповіді респондентів на запитання «Визначте, будь ласка, пріоритети в формуванні системи державної підтримки підприємництва»

Як можна побачити з відповідей – найбільш популярні пункти анкети наголошують на соціально-економічному підґрунті розвитку підприємництва, матеріальному достатку всіх членів суспільства, економічних механізмах та високотехнологічних пріоритетах розвитку підприємництва. Більш соціальні та гендерні особливості знайшли меншу підтримку у респондентів. Також не дуже важливим вважають респонденти вплив міжнародних організацій на розвиток підприємництва.

Проводячи аналіз результатів відповідей на питання 2 анкети «Які з наведених нижче інституцій найбільше впливають на систему управління розвитком підприємництва?» (рис. 2.3), слід визначити, що найбільш вагомими інститутами, що впливають на систему управління розвитком підприємництва є 2.4 – уряд, 2.6 – органи місцевого самоврядування, 2.8 – менеджмент корпорацій, 2.19 – міжнародні економічні організації.

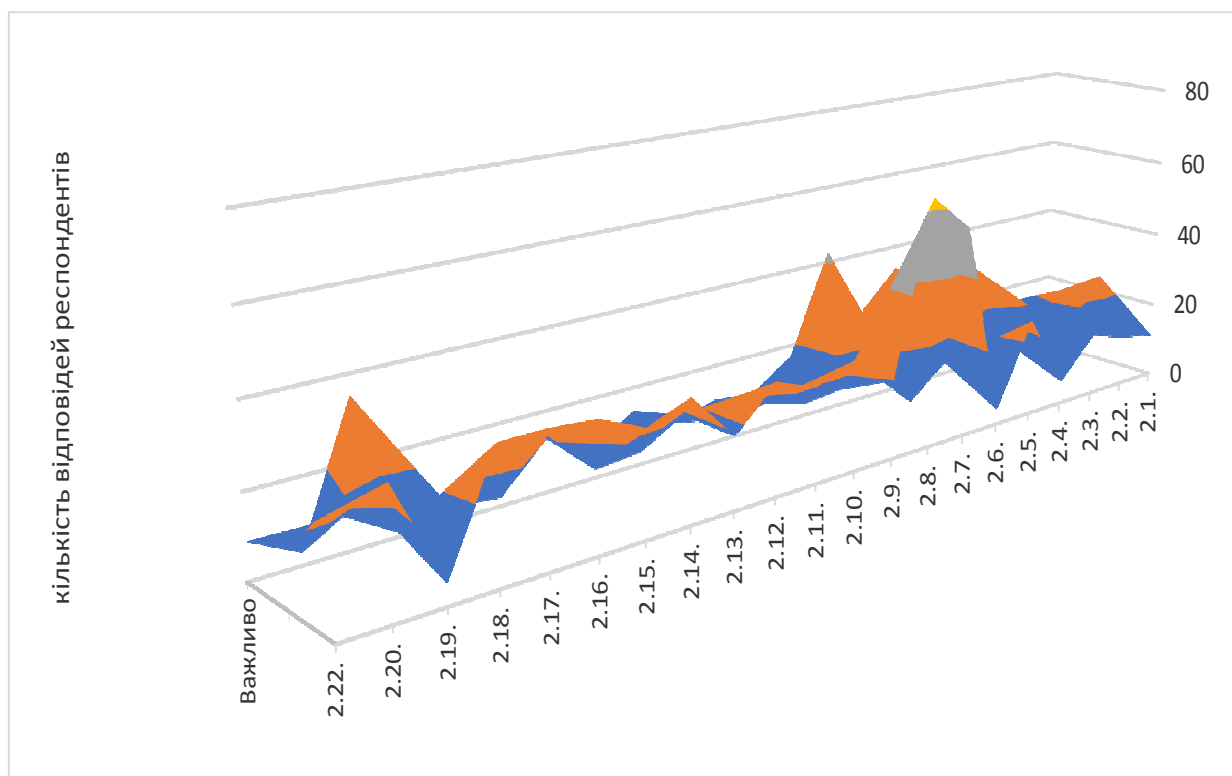

Рис. 2.3. Відповіді респондентів на запитання «Які з наведених нижче інституцій найбільше впливають на систему управління розвитком підприємництва?»

Можна побачити, що зі всіх наданих у варіантах відповідей респонденти обрали такі, що найбільш близько знаходять до системи безпосереднього управління економічними процесами в підприємстві, в той же час, такі варіанти відповідей як 2.19 – ПРООН, 2.17 – UNIDO, 2.16 – Global Compact, 2.13 – ЮНЕСКО, які не пов’язані безпосередньо з регулюванням підприємницької діяльності, а лише створюють умови, середовище для лібералізованого підприємництва не знайшли підтримки у респондентів.

Проводячи аналіз наступного питання анкети «Визначте, будь ласка, ступінь важливості вирішення проблем, що перешкоджають розвитку підприємництва» (рис. 2.4), встановлено, що найбільш важливими проблемами, які необхідно визначити є наступні: 3.1 – «Недостатність розвитку фінансової інфраструктури на ринку фінансових послуг, що

ускладнює розвиток недержавних комерційних форм підприємництва», 3.2 – «Необхідність суттєвого удосконалення нормативного правового забезпечення розвитку системи підприємництва», 3.5 – «Складність отримання доступу до ринків збуту та сировини».

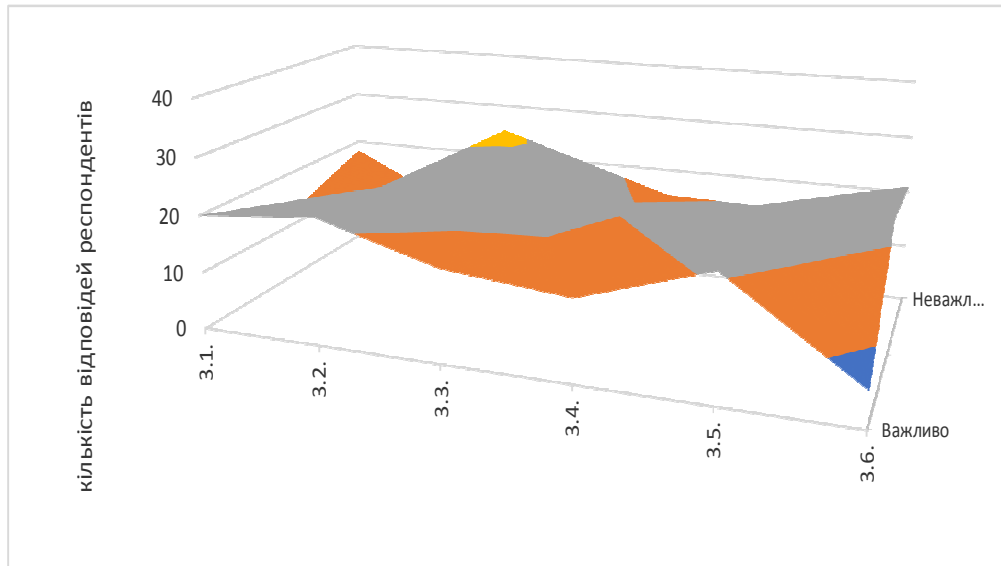

Рис. 2.4. Відповіді респондентів на запитання «Визначте, будь ласка, ступінь важливості вирішення проблем, що перешкоджають розвитку підприємництва»

Найменш важливими респонденти визначили такі проблеми як: 3.3 – «Зростання рівня фінансового навантаження на працездатне населення України по утриманню непрацездатних, пов'язане із погіршенням демографічної ситуації», 3.4 – «Недостатність пропозиції державного фінансування програм стимулювання розвитку підприємництва». Це свідчить про необхідність створення інфраструктури розвитку підприємництва, тому найбільш важливі відповіді стосуються комплексних проблем розвитку підприємництва: права, фінансів, зав'язків.

Проводячи аналіз відповідей респондентів на запитання «Які труднощі, на Вашу думку, найбільше перешкоджають розвитку підприємництва в Україні?» (рис. 2.5) слід визначити, що респонденти визначили, що найбільше заважає розвитку підприємництва в Україні наступне: 4.1 – «Обмеженість економічних стимулів для підприємців», 4.3 – «Недостатній рівень підтримки з боку центральної влади», 4.4 – «Недостатній рівень підтримки з боку місцевої влади», 4.6 – «Обмежені матеріальні ресурси населення». В той же час респонденти не визначили досить впливовими такі фактори як: 4.5 – «Перешкоди з боку громадськості на окремі види діяльності», 4.7 – «Відсутність кваліфікованих кадрів у підприємницькому секторі», 4.8 – «Недостатній рівень запровадження міжнародного досвіду».

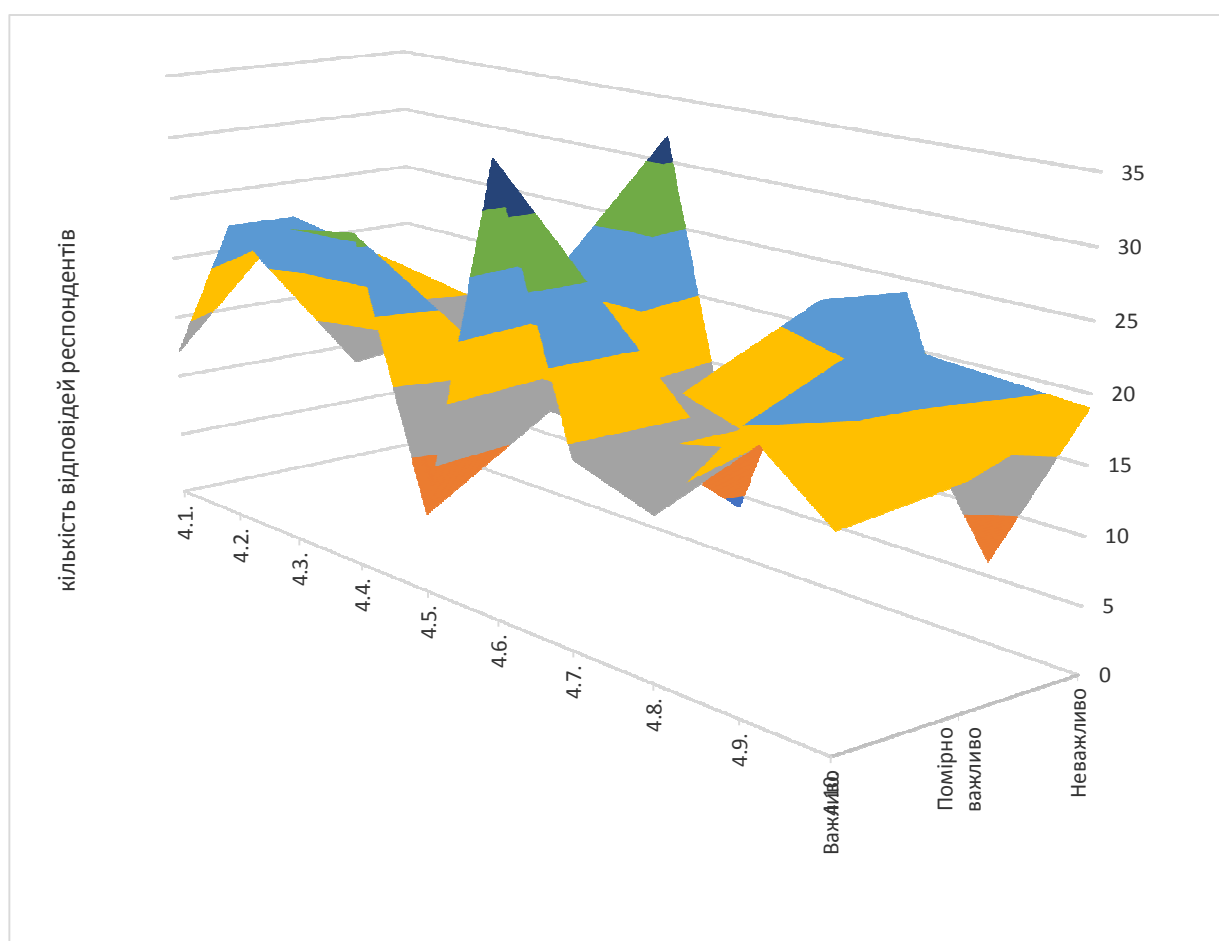

Рис. 2.5. Відповіді респондентів на запитання «Які труднощі, на Вашу думку, найбільше перешкоджають розвитку підприємництва в Україні?»

Такі результати доводять, що вирішення перш за все економічних та управлінських аспектів організації системи функціонування підприємництва в країні є резервом розвитку економіки. Безумовно, суспільство значною мірою впливає на розвиток тих чи інших сфер підприємництва. Зокрема населення негативно відноситься до розповсюдження тютюнопаління, продажу алкоголю, азартним іграм, комп'ютерним іграм та деяким іншим видам підприємницької діяльності, але в цілому ці обмеження не є вирішальними. Також експерти вважають, що кваліфікація кадрів, які готуються університетами України та навчальними закладами інших форм та рівнів є задовільною для розвитку підприємництва.

Проводячи аналіз відповідей респондентів на запитання «Оцініть, будь ласка, проблеми розвитку підприємництвом в сфері високих технологій» (рис. 2.6), слід визначити як головні наступні чинники: 5.1 – «Здобуття конкурентоспроможної освіти в сфері високих технологій», 5.4 – «Необхідність значних обсягів інвестицій у високотехнологічний бізнес», 5.5 – «Недостатні можливості для реалізації творчого потенціалу». Як менші за значущістю проблеми автори оцінили наступні: 5.2 – «Обмежені можливості працевлаштування за обраною спеціальністю», 5.3 – «Недостатній рівень оплати праці в сфері високих технологій».

Такі показники свідчать про те, що державі необхідно продовжувати політику на підтримку та розвиток галузей, що входять до групи високих технологій, тому що експерти вважають, що здобуття якісної конкурентної освіти в сфері сучасних технологій є проблемою. Дійсно великою проблемою є відсутність значного припливу інвестиційних ресурсів в економіку України і, зокрема, в сферу високотехнологічного підприємництва, що і було відзначено експертами. Необхідно визначити, що доволі очікуваним є неприйняття експертами чиннику «Недостатній рівень оплати праці в сфері високих технологій» як важливого. Дійсно, в сфері високих технологій, які виходять на експортні позиції міжнародних ринків оплата праці є конкурентною. Особливо це стосується сфері інформаційної діяльності.

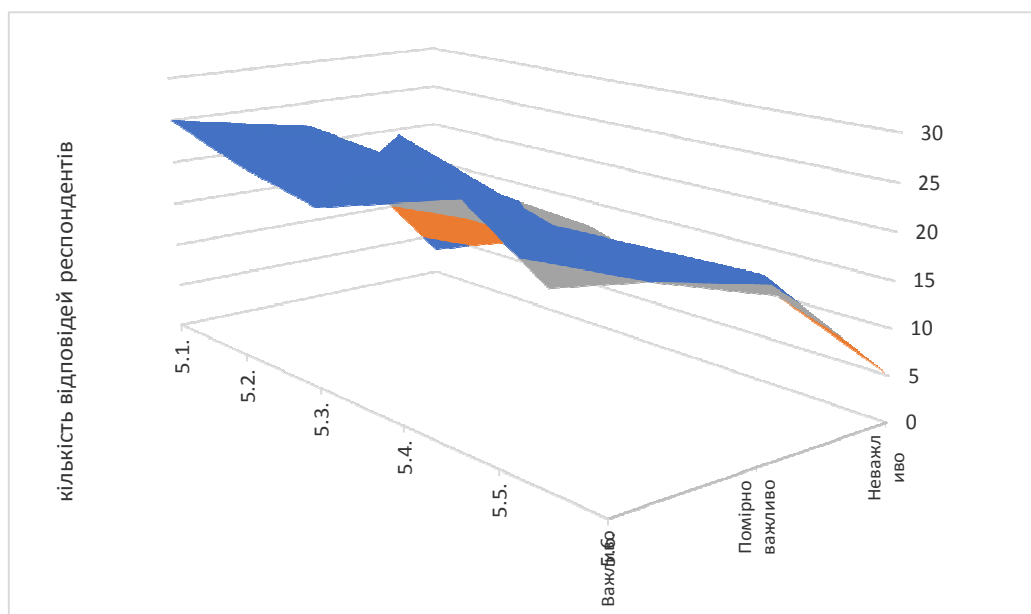

Рис. 2.6. Відповіді респондентів на запитання «Оцініть, будь ласка, проблеми розвитку підприємництвом в сфері високих технологій»

Проводячи аналіз відповідей респондентів на запитання «Оцініть, будь ласка, важливість окремих критеріїв формування кадрів для високотехнологічного підприємництва» (рис. 2.7) слід визначити, що до найбільш вагомих критеріїв експерти віднесли наступні: 6.3 – «Ефективна охорона інтелектуальної власності», 6.6 – «Виявлення нових форм комерціалізації освіти», 6.10 – «Вдосконалення системи підготовки з іноземних мов». До чинників, які не мають такого великого значення слід віднести: 6.4 – «Підвищення рівня економічних знань у студентів інших спеціальностей», 6.5 – «Формування позитивного іміджу у спеціальностей, що пов'язані з високими технологіями», 6.7 – «Надання більшої самостійності ЗВО у формуванні навчальних планів».

Можна зробити висновок, що тісно пов'язані між собою чинники захисту прав інтелектуальної власності та комерціалізації освіти сприймаються експертами як головні і це є ознакою інтеграції України в

світове технологічне середовище, що зумовлено вимогами інтеграції економіки України та ЄС. В той же час відзначені як не дуже вагомі проблеми, що пов'язані із поточною діяльністю ЗВО України.

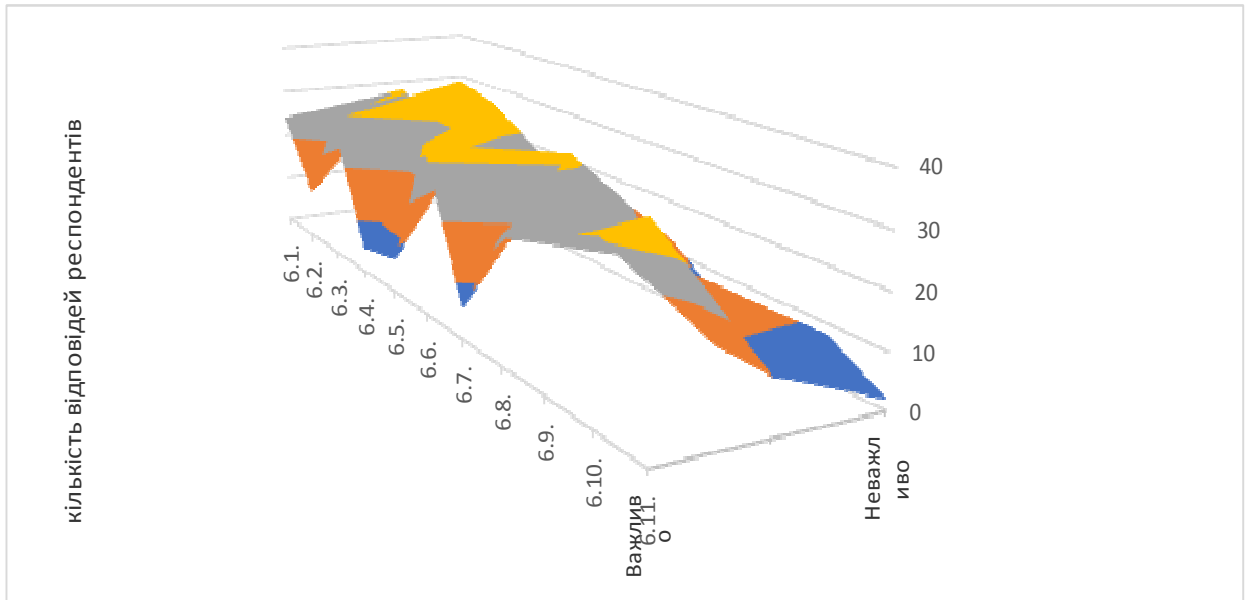

Рис. 2.7. Відповіді респондентів на запитання «Оцініть, будь ласка, важливість окремих критеріїв формування кадрів для високотехнологічного підприємництва»

Проводячи аналіз відповідей респондентів на запитання «Визначте, будь ласка, пріоритетність корпоративних та підприємницьких форм організації високотехнологічного бізнесу в Україні» (рис. 2.8) визначено, що за думкою експертів до пріоритетних форм організації високотехнологічного бізнесу необхідно віднести наступні: 7.2 – «Ефективне функціонування та розвиток державних підприємств в сфері високих технологій», 7.3 – «Створення нових корпоративних структур, що працюють в сфері високих технологій», 7.7 – «Формування асоціацій, ІТ-кластерів, інноваційних кластерів на основі об'єднання високотехнологічних структур», 7.9 – «Діяльність фахівців в сфері ІТ-бізнесу(та інших видах бізнесу) як приватних підприємців». Недостатньо пріоритетними фахівці визнали такі форми як: 7.1 – «Діяльність великих іноземних корпорацій на території України», 7.4 – «Формування холдингів на

основі поєднання активів державних підприємств та приватних корпорацій»,
7.6 – «Створення наукових парків в університетах та наукових установах на
основі законодавства України».

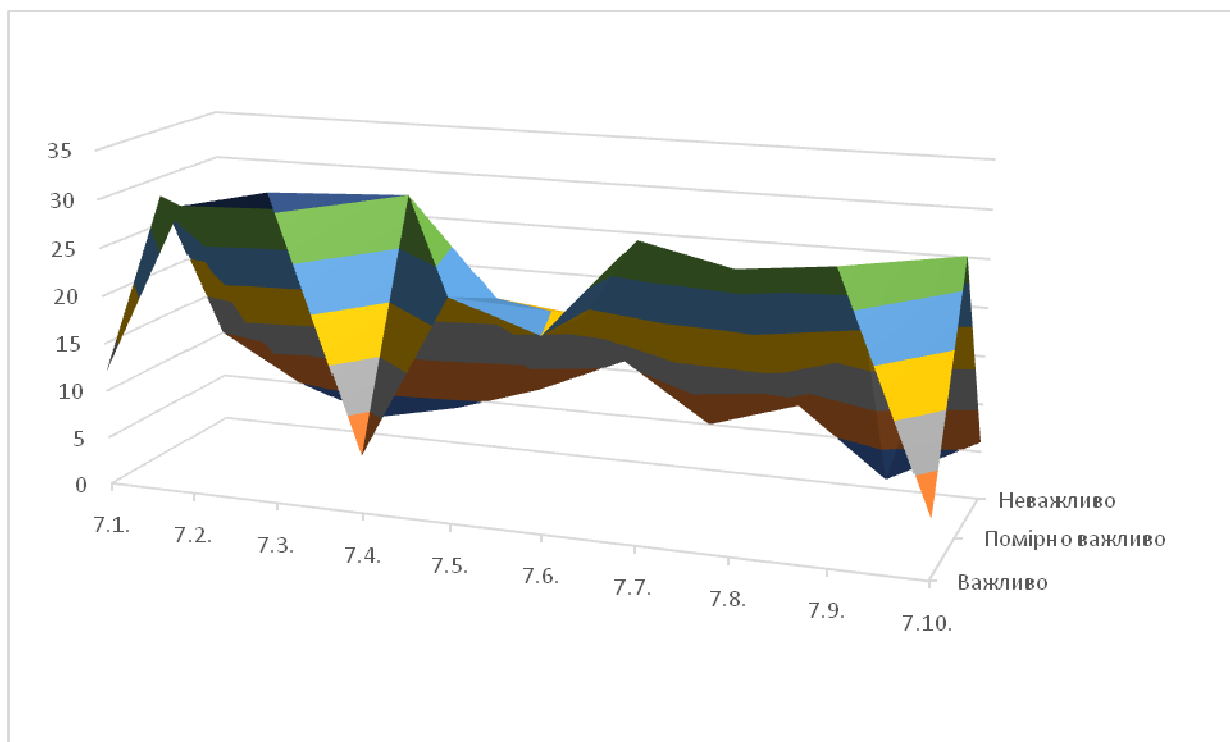

Рис. 2.8. Відповіді респондентів на запитання «Визначте, будь ласка, пріоритетність корпоративних та підприємницьких форм організації високотехнологічного бізнесу в Україні»

Таким чином, експерти вважають, що перспективи розвитку високотехнологічного бізнесу в Україні більшою мірою або з модернізацією системи управління та функціонування старих державних високотехнологічних підприємств, в яких вже досягнуто відповідний рівень концентрації кадрів та технологій, або зі створенням принципово нових високотехнологічних підприємницьких структур – особливо в сфері ІТ-технологій. Нові для нашої економічної дійсності «гібридні» форми підприємницької діяльності в сфері високих технологій підтримують недостатня кількість експертів.

Проводячи аналіз відповідей респондентів на запитання «Визначте, будь ласка, основні відмінності високотехнологічного підприємництва від інших видів підприємництва» експертами визначено, що головними специфічними рисами є наступні: 8.3 – «Наявність у структурі виробництва великої частки високотехнологічної продукції, конкурентоспроможної на міжнародному ринку», 8.5 – «Випуск нових видів продукції та/чи нових виробничих процесів», 8.7 – «Застосування високотехнологічних методів виробництва та високотехнологічних процесів», 8.10 – «Здійснення значних обсягів інвестицій на техніко-технологічне переозброєння». Разом з тим, не мають високі специфічні ознаки такі форми високотехнологічного підприємництва як: 8.6 – «Використання у значній мірі проміжної високотехнологічної продукції для виробництва кінцевої продукції (мають високу частку закупок високотехнологічних товарів для потреб власного виробництва)», 8.8. – «Наявність у штаті значної частки працівників технологоорієнтованих професій», 8.11 – «Співпраця з провідними високотехнологічними корпораціями світу».

При відповідях на це питання експерти доволі високо оцінювали всі запропоновані позиції, але обирали відповіді, що пов'язані із внутрішніми можливостями економіки розвивати високотехнологічне підприємництво. Питання які експерти відповідали не так позитивно спрямовані більше на коопераційні заходи, в тому числі з іноземними партнерами.

На основі дослідження можна зробити наступні висновки:

найбільш популярні пункти анкети наголошують на соціально-економічному підґрунті розвитку підприємництва, матеріальному достатку всіх членів суспільства, економічних механізмах та високотехнологічних пріоритетах розвитку підприємництва. Більш соціальні та гендерні особливості знайшли меншу підтримку у респондентів. Також не дуже важливим вважають респонденти вплив міжнародних організацій на розвиток підприємництва;

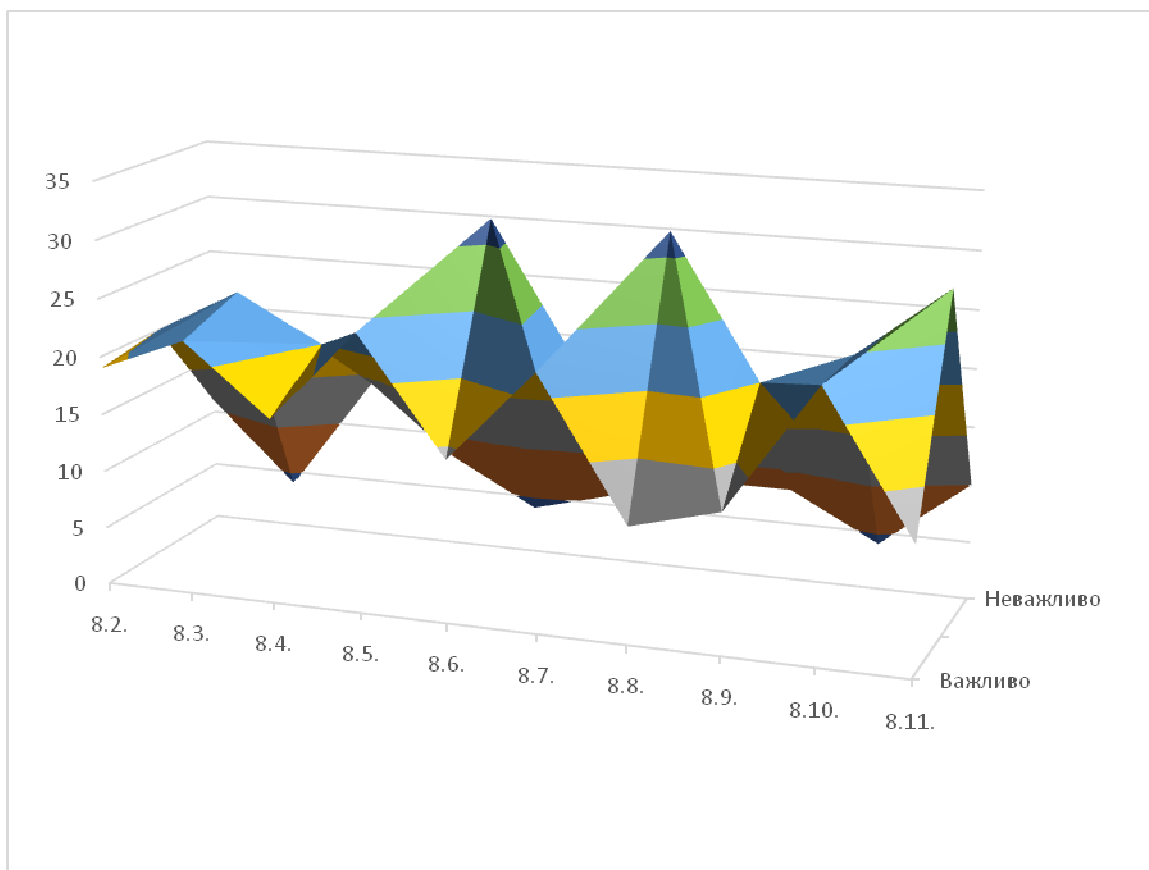

Рис. 2.9. Відповіді респондентів на запитання «Визначте, будь ласка, основні відмінності високотехнологічного підприємництва від інших видів підприємництва»

зі всіх наданих у варіантах відповідей респонденти обрали такі, що найбільш близько знаходять до системи безпосереднього управління економічними процесами в підприємстві, в той же час, такі варіанти відповідей як 2.19 – ПРООН, 2.17 – UNIDO, 2.16 – Global Compact, 2.13 – ЮНЕСКО, які не пов’язані безпосередньо з регулюванням підприємницької діяльності, а лише створюють умови, середовище для лібералізованого підприємництва не знайшли підтримки у респондентів;

дослідження свідчить про необхідність створення інфраструктури розвитку підприємництва, тому найбільш важливі відповіді стосуються комплексних проблем розвитку підприємництва: права, фінансів, зав’язків;

вирішення перш за все економічних та управлінських аспектів організації системи функціонування підприємництва в країні є резервом

розвитку економіки. Безумовно, суспільство значною мірою впливає на розвиток тих чи інших сфер підприємництва. Зокрема населення негативно відноситься до розповсюдження тютюнопаління, продажу алкоголю, азартним іграм, комп'ютерним іграм та деяким іншим видам підприємницької діяльності, але в цілому ці обмеження не є вирішальними. Також експерти вважають, що кваліфікація кадрів, які готуються університетами України та навчальними закладами інших форм та рівнів є задовільною для розвитку підприємництва;

державі необхідно продовжувати політику на підтримку та розвиток галузей, що входять до групи високих технологій, тому що експерти вважають, що здобуття якісної конкурентної освіти в сфері сучасних технологій є проблемою. Дійсно великою проблемою є відсутність значного припливу інвестиційних ресурсів в економіку України і, зокрема, в сферу високотехнологічного підприємництва, що і було відзначено експертами. Необхідно визначити, що доволі очікуваним є неприйняття експертами чиннику «Недостатній рівень оплати праці в сфері високих технологій» як важливого. Дійсно, в сфері високих технологій, які виходять на експортні позиції міжнародних ринків оплата праці є конкурентною. Особливо це стосується сфері інформаційної діяльності;

тісно пов'язані між собою чинники захисту прав інтелектуальної власності та комерціалізації освіти сприймаються експертами як головні і це є ознакою інтеграції України в світове технологічне середовище, що зумовлено вимогами інтеграції економіки України та ЄС. В той же час відзначені як не дуже вагомі проблеми, що пов'язані із поточною діяльністю ЗВО України;

перспективи розвитку високотехнологічного бізнесу в Україні більшою мірою або з модернізацією системи управління та функціонування старих державних високотехнологічних підприємств, в яких вже досягнуто відповідний рівень концентрації кадрів та технологій, або зі створенням принципово нових високотехнологічних підприємницьких структур –

особливо в сфері ІТ-технологій. Нові для нашої економічної дійсності «гібридні» форми підприємницької діяльності в сфері високих технологій підтримують недостатня кількість експертів;

експерти доволі високо оцінювали всі запропоновані позиції, але обирали відповіді, що пов'язані із внутрішніми можливостями економіки розвивати високотехнологічне підприємництво. Питання на які експерти відповідали не так позитивно спрямовані більше на коопераційні заходи, в тому числі з іноземними партнерами.

Висновки до другого розділу

На основі проведеного дослідження доцільно зробити наступні висновки:

Високі технології є основою виробництва товарів та послуг, що несуть в собі значну частку наукоємних витрат та основані на інтеграції виробництва та підприємств в систему економіки знань.

Класифікація високих технологій – справа не тільки науковців, але й міжнародних організацій, що регулюють процеси міжнародної торгівлі та трансферу технологій. Перелік високих технологій постійно змінюється, що зумовлено появою нових сфер економіки, нових видів товарів та послуг та змінами у науко місткості окремих товарів та послуг.

Найбільш популярною для використання в світ та в Україні є класифікація високих технологій є класифікація, що надається ОЕСР. Вона є основою для створення нормативних документів в сфері високотехнологічного підприємництва.

Достатньо повною та сучасною є система визначення переліку високих технологій, що запропонована в ЄС. У зв'язку з тим, що Україна наближається до ЄС за рівнем структуризації виробництв та послуг,

дослідження методик визначення рівня технології ЄС є пріоритетною науковою задачею.

Міжнародні нормативні документи, що визначають особливості розвитку сфери підприємництва враховують інноваційність та технологічність сучасної економіки як чинник розвитку підприємництва. Зокрема, Європейська хартія розвитку малого підприємництва як один з принципів визначає розуміння цінності знань і гнучкості в умовах нової економіки, що є безпосереднім втіленням технологічних підходів в розвиток підприємництва.

Чинники лібералізації високотехнологічного підприємництва поділяються на категорії за змістом та охопленням економічної сфери. До першої категорії необхідно віднести традиційні важелі ринкової економіки, які було теоретично обґрунтовано А. Смітом. До другої категорії чинників слід віднести засоби державного регулювання економіки. Такі засоби стимулювали розвиток високих технологій перш за все у військовій сфері, а потім ці технології переносились у цивільну площину. Найбільш яскравим прикладом такої трансформації є зародження Інтернету. До третьої категорії чинників відноситься інтернаціоналізація економічного життя, процеси економічної глобалізації, які становляться для нашої країни основою таких негативних факторів як інтелектуальна міграція та «утечка мозгов». До четвертої категорії чинників необхідно віднести комерціалізацію науки і освіти. Підприємницькі, корпоративні структури, інституційні установи, що працюють на ринку високих технологій пропонують на теперішній час великі можливості щодо участі науковців в грантових проектах, конкурсах стартапів, челенджах, хакатонах та інших формах виявлення творчих здібностей та продажу наукового продукту. До п'ятої категорії чинників лібералізації високотехнологічного підприємництва відноситься нові організаційно-правові форми співпраці університетів і підприємницьких структур.

Аналізуючи форми отримання фінансування на проекти ми можемо виділити наступні: фінансування із бюджету корпорації; грантова форма отримання коштів; форма фінансування шляхом підтримки діяльності інжинірингових шкіл; підтримка діяльності spin-out компаній, що створенні спільно науково-освітніми установами та підприємницькими структурами для реалізації високотехнологічних проектів; підтримка діяльності start-up компаній, що створенні спільно науково-освітніми установами та підприємницькими структурами для реалізації високотехнологічних проектів на основі пропозицій творчих колективів.

В корпоративних структурах значна увага приділяється розвитку системи фінансування високотехнологічного підприємництва шляхом підтримки start-up компаній. З метою виявлення ідей, що можуть бути покладені в основу розвитку таких компаній, проводяться щорічні конкурси стартапів. Конкурс стартапів Vernadsky Challenge, який проводився у 2018 році виявився найбільш потужним за охопленням аудиторії та за якістю наданих проектів в Україні.

Дослідження свідчить про необхідність створення інфраструктури розвитку підприємництва, тому найбільш важливі відповіді стосуються комплексних проблем розвитку підприємництва: права, фінансів, зав'язків.

Вирішення перш за все економічних та управлінських аспектів організації системи функціонування підприємництва в країні є резервом розвитку економіки. Безумовно, суспільство значною мірою впливає на розвиток тих чи інших сфер підприємництва. Зокрема населення негативно відноситься до розповсюдження тютюнопаління, продажу алкоголю, азартним іграм, комп'ютерним іграм та деяким іншим видам підприємницької діяльності, але в цілому ці обмеження не є вирішальними. Також експерти вважають, що кваліфікація кадрів, які готуються університетами України та навчальними закладами інших форм та рівнів є задовільною для розвитку підприємництва.

Державі необхідно продовжувати політику на підтримку та розвиток галузей, що входять до групи високих технологій, тому що експерти вважають, що здобуття якісної конкурентної освіти в сфері сучасних технологій є проблемою. Дійсно великою проблемою є відсутність значного припливу інвестиційних ресурсів в економіку України і, зокрема, в сферу високотехнологічного підприємництва, що і було відзначено експертами. Необхідно визначити, що доволі очікуваним є неприйняття експертами чиннику «Недостатній рівень оплати праці в сфері високих технологій» як важливого. Дійсно, в сфері високих технологій, які виходять на експортні позиції міжнародних ринків оплата праці є конкурентною. Особливо це стосується сфері інформаційної діяльності.

Тісно пов'язані між собою чинники захисту прав інтелектуальної власності та комерціалізації освіти сприймаються експертами як головні і це є ознакою інтеграції України в світове технологічне середовище, що зумовлено вимогами інтеграції економіки України та ЄС. В той же час відзначені як не дуже вагомі проблеми, що пов'язані із поточною діяльністю ЗВО України.

Перспективи розвитку високотехнологічного бізнесу в Україні більшою мірою або з модернізацією системи управління та функціонування старих державних високотехнологічних підприємств, в яких вже досягнуто відповідний рівень концентрації кадрів та технологій, або зі створенням принципово нових високотехнологічних підприємницьких структур – особливо в сфері ІТ-технологій. Нові для нашої економічної дійсності «гібридні» форми підприємницької діяльності в сфері високих технологій підтримують недостатня кількість експертів.

Експерти доволі високо оцінювали всі запропоновані позиції, але обирали відповіді, що пов'язані із внутрішніми можливостями економіки розвивати високотехнологічне підприємництво. Питання які експерти відповідали не так позитивно спрямовані більше на коопераційні заходи, в тому числі з іноземними партнерами.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ У ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНИХ КОРПОРАТИВНИХ СТРУКТУРАХ

3.1. Трансформація системи управління високотехнологічними корпораціями на основі впровадження Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року

Високотехнологічне корпоративне підприємництво та його розвиток на рівні держави потребує системної підтримки з боку органів державної влади. Однією з форм такої підтримки є затвердження Кабінетом міністрів України (розпорядження від 10 липня 2019 р. № 526-р.) Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року. Необхідно апріорі стверджувати, що всі високотехнологічні сфери народного господарства в Україні базують розвиток своєї діяльності на впровадженні інновацій. Саме тому створення стійкої системи впровадження інновацій, яка буде основана на стабільному фінансуванні, усталених інституційних зв'язках, ефективній системі інформаційної комунікації може стати фундаментом розвитку високотехнологічного підприємництва.

У відповідності до положень документу, мета Стратегії полягає у розбудові національної інноваційної екосистеми для забезпечення швидкого та якісного перетворення креативних ідей в інноваційні продукти та послуги, підвищення рівня інноваційності національної економіки, що передбачає створення сприятливих умов для розвитку інноваційної сфери, збільшення кількості впроваджуваних розробок, підвищення економічної віддачі від них, залучення інвестицій в інноваційну діяльність [54].

Безумовно інновацій це більш широке поняття ніж високі технології. Інновації можуть бути впроваджені і у сферах, які не відносяться до

високотехнологічних, наприклад: металургія, сільське господарство, легка промисловість, гірничо-добувна-промисловість та інші сфери. Крім того, інновації можуть впроваджуватися і в таких сферах як менеджмент розвиток якого за своєю сутністю є похідним від напрямів та механізмів розвитку сфери матеріального виробництва та послуг постіндустріального характеру. Однак, в нашому випадку ми будемо розглядати інноваційний розвиток як складову розвитку високотехнологічної сфери.

Структурними елементами національної інноваційної екосистеми, на покращення умов діяльності яких спрямовано Стратегію, є: наукові працівники і юридичні особи, в яких вони працюють (заклади вищої освіти та наукові установи тощо);

фізичні та юридичні особи, які створюють нові технологічні рішення, продукти, методи або засоби виробництва, види товарів і послуг, структури управління без проведення наукової (науково-технічної) роботи;

фізичні та юридичні особи, які надають різні види послуг під час впровадження новацій;

юридичні особи, які займаються впровадженням новацій, що створені самим підприємством або передані іншими суб'єктами господарювання, – стартапи, малі, середні та великі компанії як вітчизняні, так і іноземні;

інвестори, які не беруть безпосередньої участі в операційній діяльності, але фінансують її за рахунок власних коштів чи здійснюють управління фондами;

галузеві асоціації, громадські організації, міжнародні організації та установи, які надають експертну допомогу з питань інноваційної діяльності;

МОН як орган, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері інноваційної діяльності, трансферу (передачі) технологій, Мінекономрозвитку;

інституції (будь-якої форми власності) з прогнозування економічного, науково-технічного та інноваційного розвитку та установи системи науково-технічної інформації [54].

Як можна побачити з переліку учасників інноваційного процесу, він є дуже широким за організаційно-правовим підходом. Він містить в собі перелік різноманітних учасників від фізичних та юридичних осіб до об'єднань та інституцій. Необхідно зазначити, що практично такі ж суб'єкти економічного зростання приймають участь у формування ринка високотехнологічного підприємництва. Це ще раз зумовлює тотожність процесів розвитку інноваційної діяльності в країні та розвиток високотехнологічного підприємництва. Необхідно зазначити, що в цьому переліку структурні елементи національної інноваційної екосистеми виконують різні функції. Якщо фізичні та юридичні особи, які створюють нові технологічні рішення, продукти, методи або засоби виробництва, види товарів і послуг, структури управління без проведення наукової (науково-технічної) роботи, фізичні та юридичні особи, які надають різні види послуг під час впровадження новацій, юридичні особи, які займаються впровадженням новацій, що створені самим підприємством або передані іншими суб'єктами господарювання, – стартапи, малі, середні та великі компанії як вітчизняні, так і іноземні безпосередньо створюють нові ідеї, нові форми передачі, нові механізми впровадження високих технологій, то інвестори, які не беруть безпосередньої участі в операційній діяльності, але фінансують її за рахунок власних коштів чи здійснюють управління фондами є посередниками, які впроваджують інновації у виробничу діяльність, або в діяльність сфери послуг. В той же час галузеві асоціації, громадські організації, міжнародні організації та установи, які надають експертну допомогу з питань інноваційної діяльності, МОН як орган, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері інноваційної діяльності, трансферу (передачі) технологій, Мінекономрозвитку, інституції (будь-якої форми власності) з прогнозування економічного, науково-технічного та інноваційного розвитку та установи системи науково-технічної інформації створюють умови для ефективного розвитку високотехнологічного підприємництва на основі впровадження інновацій.

Проаналізовані нами приклади основних стратегічних цілей, завдань, напрямів роботи найбільш впливових корпорацій світу у сфері високих технологій – корпорацій космічної сфери – показують аналогічні консолідовані підходи до формулювання різних стратегічних компонентів в ієрархії стратегічних намірів сучасних корпорацій.

Не дивлячись на специфічність розробки та виробництва авіаційної та космічної техніки, що зумовлює особливі підходи в цілях корпорацій, ми можемо побачити, що практично всі корпорації спрямовують свої стратегічні зусилля на розвиток інноваційної діяльності, підвищення інтелектуального капіталу, активну міжнародну співпрацю. Таким чином пріоритети зазначеної національної Стратегії та пріоритети найбільших виробників високотехнологічної продукції в світі співпадають. На основі аналізу таблиці ми можемо виокремити основні напрямки формування сфери високих технологій на основі інновацій:

корпорації працюють в глобальному просторі як лідери аерокосмічної галузі;

основними цінностями корпорацій є: цілісність, якість, безпека, різноманітність та включення, довіра та повага, корпоративне громадянство, успіх акціонерів;

вирішення комплексу викликів, просування наукових відкриттів та інноваційних рішень для допомоги споживачам, підтримка безпеки людей та забезпечення їм суттєвих послуг;

революціонізація космічних технологій, з кінцевою метою надання можливості людям жити на інших планетах;

сприяння відкриттю знань, використанню та обміну знаннями та підвищенню інтересу до науки;

об'єднання вчених та дослідників з метою просування науки та технологій у бізнес-середовищі у світовому масштабі;

задовольнити потреби ринку у доступі до космосу різними засобами за допомогою «найпростішого / найшвидшого» підходу до вибору технології;

**Формулювання стратегічних компонентів в ієрархії пріоритетних
намірів окремих високотехнологічних компаній**

Найменування компанії	Елементи ієрархії стратегічних цінностей
1	2
Boeing США, Чикаго	«Наше бачення. Бачення компанії Boeing: люди працюють разом як глобальне підприємство задля лідерства аерокосмічної промисловості. Як ми досягнемо цього? Діємо як Єдиний Boeing. Доставляємо споживчу вартість. Керуємо інноваціями. Паливний ріст через продуктивність. Система важелів глобальної сили. Наші цінності: цілісність, якість, безпека, різноманітність та включення, довіра та повага, корпоративне громадянство, успіх акціонерів»
Lockheed Martin Corporation США, Бетесда (Меріленд)	«Наша місія: Ми вирішуємо комплекс викликів, просуваємо наукові відкриття та доставляємо інноваційні рішення для допомоги нашим споживачам підтримувати безпеку людей та забезпечуємо їм суттєві послуги. Наше бачення: Бути глобальним лідером в підтримці наших споживачів для посилення глобальної безпеки, доставляти послуги громадянам, та просувати наукові відкриття. Наші цінності: робити те, що правильно; поважати інших; виконувати із високою майстерністю»
SpaceX США, Хоторн (Каліфорнія)	Місія: «Компанія була створена, ... щоб революціонізувати космічну технологію, з кінцевою метою надання можливості людям жити на інших планетах». «SpaceX була заснована із вірою, що майбутнє, де людство поза дослідженням зірок є по суті більш хвилюючим, чим будь-що, де нас нема. Сьогодні SpaceX активно розвиває технології, щоб зробити це можливим із кінцевою метою можливості людського життя на Марсі»
Асоціація Noosphere США, Україна, Пало-Альто, Дніпро	Місія Ноосфери – сприяти відкриттю знань, використанню та обміну знаннями та підвищенню наукового інтересу. Ми прагнемо об'єднати вчених та дослідників з метою просування науки та технологій у бізнес-середовищі у світовому масштабі. Філософія Ноосфери базується на теорії Володимира Вернадського, який визначив Ноосферу як «сферу людської думки». Наша мета – використовувати знання наших зусиль і використовувати це в усіх операціях
Firefly Aerospace Inc США, Україна, Остін(Техас), Дніпро	Команда Firefly задовільніє потреби ринку у доступі до космосу різними засобами за допомогою «найпростішого / найшвидшого» підходу до вибору технології. Головна мета. Компанія забезпечує економічний та зручний доступ до місця (посадки, точці на орбіті) для невеликих корисних навантажень за рахунок проектування, виготовлення та експлуатації надійних ракет-носіїв. Стратегія. Системи ракет-носіїв Firefly використовують комерційні компоненти, щоб знизити ризик, максимізувати надійність і мінімізувати час розробки

Продовження табл. 3.1

1	2
ДП «Виробниче об'єднання Південний машинобудівний завод ім. О. М. Макарова» Україна, Дніпро	Завдання. Основним завданням підприємства є задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробництва, наукових досліджень, торгівлі, інших видів господарської діяльності. Стратегія. Проводячи політику вдосконалення та інновацій, підприємство продовжує створювати нові технології і розширювати номенклатуру продукції, що випускається. Південмаш зацікавлений у розширенні співробітництва з учасниками міжнародних космічних та інших програм, здійснює зовнішньоекономічну діяльність у 23 країнах, веде постійний пошук партнерів і готовий розглянути ділові пропозиції щодо співпраці і партнерства
ДП «КБ «Південне» Україна, Дніпро	«Місія: «Зберігши і розширивши наш досвід, надамо державі і світовій спільноті нові зразки техніки для дослідження і освоєння космосу з метою підвищення рівня життя, пізнання Всесвіту і збереження миру на Землі». Головна мета підприємства: забезпечення високого рівня конкурентоспроможності та економічної ефективності всіх напрямків діяльності в довгостроковому періоді. Стратегія: використання наявного потенціалу галузі і залучення державної підтримки для досягнення максимального економічного ефекту від маркетингу РКТ на світовому космічному ринку шляхом утворення міжнародних стратегічних альянсів і напрямки залучених коштів на всебічну модернізацію, технологічне оновлення та інноваційний розвиток»

задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробництва, наукових досліджень, торгівлі, інших видів господарської діяльності;

надання державі і світовій спільноті нових зразків техніки для дослідження і освоєння космосу з метою підвищення рівня життя, пізнання Всесвіту і збереження миру на Землі;

використання наявного потенціалу галузі і залучення державної підтримки для досягнення максимального економічного ефекту від маркетингу РКТ на світовому космічному ринку шляхом утворення міжнародних стратегічних альянсів.

Основними напрямками розвитку інноваційної діяльності автори Стратегії вважають наступні:

створення сприятливого нормативно-правового поля для суб'єктів господарювання, що провадять інноваційну діяльність;

розвиток інноваційної інфраструктури, методично-консалтингове забезпечення, розширення зв'язків вітчизняних науковців і винахідників з іноземними підприємствами;

підвищення рівня спроможності, що реалізується як шляхом культурно-просвітницької діяльності, підвищення інноваційної культури, так і через освітню діяльність;

збільшення фінансування наукових досліджень на конкурсній основі з акцентуванням уваги на переході результатів, отриманих у рамках фундаментальних наукових досліджень, у тематиці прикладних наукових досліджень і науково-технічних розробок, до фінансування яких залучається бізнес;

перегляд пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки з метою їх наближення до напрямів, визначених у розвинутих державах світу, на основі сучасних світових технологічних трендів;

створення у межах населених пунктів місць, призначених передусім для розгортання інтелектуальної, творчої діяльності, раціоналізаторського руху, розвитку креативних індустрій;

створення із залученням світових експертів, тренерів, наставників, європейської мережі підприємництва (EEN) шкіл обміну досвідом та національних ресурсів з навчання підприємництву та інноваціям;

покращення якості освіти шляхом наближення її до потреб глобального ринку та потреб у фахівцях, здатних створювати, адаптувати та використовувати технологічні інновації, підтримка запровадження навчальних дисциплін з підприємництва, фінансової грамотності та охорони інтелектуальної власності [54].

Серед перелічених напрямів ми можемо виділити напрями інституційного характеру, які за своєю природою спрямовані на створення умов запровадження інновацій у високотехнологічній сфері на основі діяння організаційних механізмів. До таких заходів слід віднести створення сприятливого нормативно-правового поля для суб'єктів господарювання, що

провадять інноваційну діяльність; розвиток інноваційної інфраструктури, методично-консалтингове забезпечення, розширення зв'язків вітчизняних науковців і винахідників з іноземними підприємствами. До напрямів фінансового характеру, які створюють матеріальні умови розвитку високотехнологічного підприємництва слід віднести збільшення фінансування наукових досліджень на конкурсній основі з акцентуванням уваги на переході результатів, отриманих у рамках фундаментальних наукових досліджень, у тематиці прикладних наукових досліджень і науково-технічних розробок, до фінансування яких залучається бізнес. Найбільш вагомою групою напрямів в цьому переліку є заходи, що мають просвітницький, та науково-освітній характер. До таких напрямів відноситься: підвищення рівня спроможності, що реалізується як шляхом культурно-просвітницької діяльності, підвищення інноваційної культури, так і через освітню діяльність; перегляд пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки з метою їх наближення до напрямів, визначених у розвинутих державах світу, на основі сучасних світових технологічних трендів; створення із залученням світових експертів, тренерів, наставників, європейської мережі підприємництва (EEN) шкіл обміну досвідом та національних ресурсів з навчання підприємству та інноваціям; покращення якості освіти шляхом наближення її до потреб глобального ринку та потреб у фахівцях, здатних створювати, адаптувати та використовувати технологічні інновації, підтримка запровадження навчальних дисциплін з підприємництва, фінансової грамотності та охорони інтелектуальної власності.

Як можна побачити, що ці напрями також різняться за охоптом цільової аудиторії, на яку вони розраховані. Вони охоплюють і фундаментальні наукові дослідження із переходом на прикладні та договірні, і підприємницьку ланку високотехнологічного підприємництва і широкі верстви населення за рахунок підвищення інноваційної культури і поширення методів заохочення до інновацій на регіональному рівні.

Останній напрям зумовлений тим, що на здійснення інновацій, створення стартапу не обов'язково мати видатні наукові заслуги, або вчені ступені та звання. До генерації ідей та створення стартапів залучаються і молоді люди – починаючи зі старших класів і до закінчення університетів.

Крім поданих напрямів Стратегією заплановано напрями розвитку високотехнологічного підприємництва шляхом активізації інновацій як поєднання освіти і системи підготовки кадрів для підприємницького сектору з реальною економічною сферою, можливості розширення підприємств у сфері власних наукових досліджень, поширити можливості національної системи трансферу технологій в контексті можливості в ній поєднання інтересів національних підприємців та іноземних інвесторів та споживачів інновацій.

В поданому дисертаційному дослідженні детально аналізувалися напрямки розвитку такої форми високотехнологічного підприємництва як стартапи. Розроблена Стратегія також відводить стимулювання запровадження стартапів важливу роль. Зокрема, для розвитку стартапів пропонується забезпечити:

- стимулювання діяльності венчурного бізнесу;

- ефективну роботу спрощеної системи оподаткування та звітності для новоутвореного малого інноваційного бізнесу;

- законодавче унормування заходів щодо державної підтримки малого інноваційного бізнесу за умови співфінансування за рахунок інших джерел;

- підвищення рівня знань щодо академічного підприємництва та створення нових форм інноваційної інфраструктури;

- формування у суб'єктів інноваційної діяльності розуміння пріоритетів, налаштування суспільної думки на те, що наукові дослідження, розробка та впровадження ідей потребують фінансової підтримки, а молоді стартапи – відповідної експертизи та інвестицій [54].

Одним з елементів національної стратегії розвитку інновацій, який вже впроваджується в високотехнологічній підприємницькій сфері є конкурси

стартапів. Конкурс стартапів «Vernadsky Challenge», який вже був проаналізований у другому розділі завдяки ефективній системі фінансування, високому рівню інституційної підтримки, ефективному внутрішньому менеджменту на теперішній стає подією, що не є багатопрофільною в науковому сенсі, а за рахунок великої кількості залучених учасників, широкій популярності в наукових колах трансформується у захід вузького профілю. Так у 2019 році на участь у конкурсі приймаються заявки по двом напрямам: космічні технології та активна біоелектроніка. В секторі космічних технологій виокремлюються: ракети, системи для запуску, супутники, космічна інженерія. В секторі активної біоелектроніки виокремлюються: біотехнології в медицині, протези та екзоскелети, медичні прилади, медичне устаткування.

Однак і такі потужні конкурси стартапів як Vernadsky Challenge не можуть на теперішній час повністю реалізувати потенційні можливості науковців України та активізувати потенціал поєднання науки та бізнесу. Тому для розвитку стартапів у відповідності до стратегії, що аналізується необхідно:

- запровадити спрощену процедуру отримання посвідки на тимчасове проживання іноземцями та особами без громадянства, які прибули в Україну для участі в реалізації інноваційних проектів тощо;

- спростити участь у венчурному фонді інвестора – фізичної особи шляхом зменшення суми коштів, необхідних для придбання цінних паперів такого фонду;

- забезпечити зниження податкового навантаження на оплату праці та доходи фізичних осіб;

- сприяти створенню елементів інноваційної інфраструктури, які надаватимуть фінансову допомогу винахідникам та стартапам;

- забезпечити державну підтримку створення та ефективного функціонування на базі закладів вищої освіти та наукових установ безперервного ланцюга стартап-школа – акселератор – бізнес-інкубатор [54].

Серед важливих напрямів розвитку інноваційної діяльності Стратегія визначає також наступні:

загальне покращення середовища для ведення бізнесу, особливо в частині правосуддя, захисту від незаконних дій правоохоронних органів, рейдерства, спрощення і здешевлення ведення бізнесу (зокрема його закриття);

розв'язання правових проблем, пов'язаних із захистом та використанням об'єктів інтелектуальної власності, створених з використанням коштів державного бюджету;

налагодження зв'язків українських інноваторів з партнерами (представниками бізнесу та держави), потенційно заінтересованих у комерціалізації їх інновацій;

створення сприятливих умов для утримання фахівців [54].

Проаналізувавши сучасні наукові підходи до створення ефективної національної системи розвитку високотехнологічного підприємництва, зокрема теоретичні основи інституційного забезпечення лібералізації економіки та підприємницької діяльності, основи державного регулювання та підтримки лібералізації підприємницької діяльності, сутність та трансформація підприємницької діяльності в корпоративну високотехнологічну форму, провівши порівняльний аналіз науково-методичних підходів до розвитку підприємництва та визначення високих технологій у відповідності до поданої Стратегії є доцільним сформулювати основні сильні та слабкі сторони розвитку високотехнологічної сфери в Україні на основі матриці SWOT-аналізу. Розроблена матриця подана в табл. 3.2.

З приведеної нами систематизації сильних та слабких сторін високотехнологічної сфери України можна побачити, що більшість переваг мають своє походження із радянських часів, коли було закладено основи технологій машинобудування. Комп'ютерної грамотності, системи підготовки висококваліфікованих кадрів. В той же час загрози, які існують

для розвитку галузі пов'язані з міжнародними ринками та міжнародною конкуренцією. Нівелювання таких загроз, зменшення їх впливу на високотехнологічні галузі народного господарства пов'язані із створенням ефективної системи регулювання високотехнологічного підприємництва. Ця система повинна спиратися на новітні засоби, що поєднують ринкові механізми із державним регулюванням та визначати пріоритетні напрями розвитку підприємництва з наголосом на високі технології.

Таблиця 3.2

SWOT-аналіз для високотехнологічної сфери України

Внутрішні	Сильні сторони: ▪ Визнаний лідер українського ринку; ▪ Власна технологія виробництва товарів та надання послуг; ▪ Низькі витрати у порівнянні з конкурентами; ▪ Технологічні навички; ▪ Великий досвід роботи на ринку; ▪ Досвід розробки інноваційних продуктів; ▪ Кваліфікований персонал; ▪ Високий науковий потенціал підприємств	Слабкі сторони: ▪ Не має чіткого стратегічного напрямку діяльності; ▪ Застаріле обладнання та технології; ▪ Низька прибутковість; ▪ Відсутність бренду та іміджу; ▪ Погана маркетингова діяльність; ▪ Недостатність фінансування підприємства; ▪ Відсутність оптимальних систем документообліку; ▪ Старша вікова група персоналу; ▪ Відсутність системи стимулювання персоналу.
Зовнішні	Можливості: ▪ Можливість завоювання нових ринків та сегментів ринків; ▪ Розширення асортименту продукції та послуг; ▪ Зростання ринку; ▪ Поява нових технологій; ▪ Велика кількість програм космічної галузі, IT-бізнесу та грантів; ▪ Створення інтеграційних об'єднань галузі	Загрози: ▪ Вихід на ринок нових потенційних конкурентів; ▪ Стабільна успішна діяльність існуючих конкурентів на ринку; ▪ Зміна курсу політики іноземних держав; ▪ Зростання вимог до якості продукції та послуг

Таким чином ми можемо навести матрицю SWOT-аналізу для високотехнологічного підприємництва, що представлена на табл. 3.3.

Таким чином, реалізація Стратегії інноваційного розвитку України безпосереднім чином вплине на формування та розвиток високотехнологічного підприємництва в Україні.

**Матриця SWOT розвитку можливостей та подолання
проблем високотехнологічних корпорацій України**

Зовнішнє Середовище/ Фірма	Можливості	Загрози
Сильні сторони	1. Спираючись на низькі витрати, завойовувати нові сегменти на зростаючих високотехнологічних ринках. 2. Використовувати позицію лідера українського ринку для встановлення зв'язків з новими партнерами. 3. Використовувати технологічні навички та досвід для розробки нових товарів та послуг, з метою задоволення зростаючих потреб ринку. 4. Спираючись на науковий потенціал підприємств та на кваліфікований персонал, впроваджувати нові технології. 5. Можливість брати участь у інтеграційних об'єднаннях міжнародного середовища або/та стати членом спільних підприємств	1. При зростанні вимог до якості продукції та послуг, використовувати сильні сторони для розробки нових технологій та впровадження вищої якості продукції. 2. Проводити рекламні кампанії на міжнародному ринку
Слабкі сторони	1. За допомогою можливостей завоювання нових ринків, підвищити прибутковість підприємства. 2. Використовувати появу нових технологій на ринку для заміни/ ремонту застарілого обладнання. 3. Використовувати появу програм та грантів для формування іміджу та бренду	1. Сформувати стратегію розвитку та за рахунок цього отримати стабільне місце на ринку, подолавши конкурентів

Розроблена та затверджена Стратегія дасть можливість збільшити кількість науковців, які безпосередньо працюватимуть із комерційними структурами в сфері високотехнологічного підприємництва, підвищить відсоток прикладних наукових тематик в університетах та тематик, які розробляються на основі укладання договорів з корпораціями.

Розроблена стратегія створить фінансові умови для розвитку високотехнологічного бізнесу, як на основі використання коштів державного бюджету, так і на основі використання коштів іноземних приватних інвесторів та внутрішніх інвестицій підприємців України.

Стратегією передбачено формування інституційних умов та організаційних механізмів здійснення та розвитку високотехнологічного бізнесу за рахунок імплементації кращих іноземних практик, зокрема

функціонування системи відбору кращих ідей на конкурсах стартапів, діяльності інжинірингових шкіл, бізнес-інкубаторів та регіональних механізмів активізації інноваційної творчості на основі створення ІТ-кластерів та інших інноваційних видів кластерів, формування наукових парків та інших інноваційних структур.

Проведене співставлення основних положень Стратегії та ціле установчих тез найбільш потужних високотехнологічних корпорацій світу доводить тотожність цих положень, однак слід зазначити, що в тезах діяльності провідних корпорацій світу чіткіше проявляються наміри інтеграції наукових досліджень в глобальному вимірі, спрямованості їх діяльності на потреби людства, необхідність запровадження кращого міжнародного досвіду та сукупного світового інтелекту.

3.2. Формування нових підходів до системи управлінняв структурах високотехнологічного бізнесу

Управління сучасною високотехнологічною підприємницькою структурою залежить від динамічного процесу впровадження інновацій, високого рівня конкурентної боротьби на галузевих ринках високотехнологічної продукції, стрімкого морального застарівання продукції (послуги), плинності кадрів та боротьбі корпорацій за кращих спеціалістів.

Якщо розглянути особливості менеджменту в організаційно-правових формах функціонування високотехнологічного бізнесу, то можна зробити висновки, що для різних форм існують свої специфічні засоби менеджменту.

Зазвичай в сучасній науковій літературі функції менеджменту трактують наступним чином:

Планування – головна функція менеджменту, яка передбачає прогнозування, визначення цілей, стратегії, політики і завдань того чи

іншого формування; означає свідомий вибір рішення що роботи, як, кому і коли.

Організація як функція менеджменту направлена на формування управляючих та систем, систем, що управляються, а також зв'язків і відносин між ними, забезпечуючи упорядкованість технічної, економічної, соціально-психологічної і правової сторін діяльності кожного суб'єкта господарювання.

Мотивація – це процес спонукання працівників до високопродуктивної діяльності для задоволення своїх потреб і досягнення цілей організації.

Контроль – це система спостереження і перевірки відповідності функціонування підприємства встановленим стандартам та іншим нормативам, виявлення допущених відхилень від прийнятих рішень і визначення причин їх невиконання.

Координація як функція менеджменту являє собою процес, спрямований на забезпечення пропорційного і гармонічного розвитку різних сторін (виробничої, технічної, фінансової та ін.) об'єкта при оптимальних витратах матеріальних, фінансових і трудових ресурсів.

Регулювання – це вид управлінської праці, ціллю якої є подолання протиріччя між організацією і дезорганізацією, порядком і факторами, які порушують цей порядок [54].

Розглянемо окремі форми функціонування високотехнологічного бізнесу та особливості в управлінні кожної з них, які накладає ця нова форма.

Першою, найбільш популярною серед потенційних інноваторів форм організації високотехнологічного бізнесу є його організація у вигляді співпраці приватних підприємців із представниками корпоративного сектору та суспільством. Технологічний підприємець – визнаний провідний каталізатор в процесі промислового формування та зростання. В практиці високотехнологічного підприємництва на окремих підприємцях – фізичних особах побудовані великі напрями роботи в ІТ-бізнесі, архітектурі, дизайні. З боку великою корпорації діяльність такого підприємця піддається

жорсткому плануванню, його робота координується та регулюється. Більшою мірою підприємець на власний розсуд займається організацією своєї творчої діяльності, організує розпорядок та умови роботи, а також має мотивацію в загальному вигляді при виконанні певного обсягу завдань. Контроль за діяльністю такого підприємця визначається тільки обумовленими термінами угод. Найбільш популярним такий вид високотехнологічного підприємництва є в ІТ-бізнесі і він набирає все більших обсягів в нашій країні. Особливо чітко виражені ці особливості менеджменту в діяльності приватних високотехнологічних підприємців в умов роботи по угодам аутсорсінгу, який зумовлює наявність віддаленого доступу до замовника продукту.

Наступною ланкою високотехнологічного бізнесу є корпорації. Великі корпорації є основою для створення нових венчурних підприємств, spin-off компаній, розвитку підприємництва всередині корпорації, проведення потужних внутрішньо корпоративних дослідних робіт. В корпораціях зазвичай реалізуються всі функції менеджменту в традиційній формі.

Новою цікавою формою організації високотехнологічного підприємництва є кластери. Кластери включають в себе компанії, що займаються схожим бізнесом, власників унікальних знань, які потрібні для посилення конкурентоспроможності кожної компанії окремо і групи в цілому, а також інші організації, які забезпечують бізнес критичною масою знань, технологій та грошовими коштами. В кластер входять різні за своєю природою технологічні структури, наприклад: університети – з метою підготовки кадрів, приватні підприємці, корпорації, державні підприємства, органи місцевого самоврядування які налаштовують діяльність кластеру на користь місцевої громади. У зв'язку з великою кількістю учасників кластерної структури, їх різною формою та цілями діяльності в управлінні кластером найважливішу роль мають такі функції менеджменту як організація, координація, регулювання.

Більш жорсткими поєднанням наукових та бізнесових структур з точки зору менеджменту стали наукові(технологічні) парки. Технологічний парк –

це сучасний спосіб отримання нового технологічного знання і об'єднання інформації на локальному, ситуаційному, організаційному і структурному рівні. Технопарк надає можливість комплексних рішень. В діяльності наукових парків більш повно реалізуються функції планування, організації, координації та контролю.

Невеликі за кількістю учасників високотехнологічні структури – стартапи народжуються в середині великих корпорацій. Створення стартапів в основному має ініціативний творчий характер з метою розробки креативної наукової ідей, яка може бути здійсненна технологічно в короткі терміни. Організаційну та фінансову підтримку стартапам надає велика корпорація. Корпорація відбирає команди нових стартапів для фінансування на конкурсі стартапів. В нашій країні проходить два найбільш потужних конкурси «SikorskyChallenge» та «Vernadsky Challenge». Стартапи є великою мірою самостійні у формах організації своєї роботи. До проведення конкурсу та здійснення конкурсного відбору вони практично вільні від будь якого контролю з боку корпорації. Для такої форми організації високотехнологічного підприємництва особливо актуальними є реалізації в їх діяльності таких функцій менеджменту як організація, мотивація, регулювання.

Spin-of компанії – притаманна для практики високотехнологічного підприємництва за кордоном форма організації невеликих та наукових компаній створених при або в університетах та в подальшому відокремившихся від них. Spin-of – дочірня компанія, виділена з метою виведення продукту на ринок, що не належить до основного для материнської компанії. При виділенні окремої організації відбувається трансферт технологій, науково-технічний трансферт, тобто технологія ініціює створення нового продукту. Цілями створення такої компанії є: підвищення ефективності ведення бізнесу, завоювання конкурентної переваги для подальшого зростання; підвищення маневреності нової спін-офф компанії, пом'якшення громіздкою організаційної структури материнської компанії (корпорації) через скорочення фокусу; розкриття

додаткової вартості компанії за рахунок звільнення материнської компанії від непрофільного бізнесу, який все ж представляє для неї бізнес-інтерес; зниження податкових або нормативних обмежень; розвиток паралельних технологій, на які у материнської компанії немає часу і фінансів; диверсифікація основних напрямків компанії [54]. Для такої форми організації високотехнологічного підприємництва особливо актуальними є реалізації в їх діяльності таких функцій менеджменту як організація, мотивація, регулювання.

Розглянувши основні форми реалізації функцій управління у високотехнологічних структурах, необхідно перейти до аналізу питань запровадження нових функцій менеджменту в структурах високотехнологічного підприємництва, які було отримано шляхом опитування експертів.

В дослідженні приймали дослідження експерти, що навчаються за магістерськими програмами «Державна служба» та «Місьцеве самоврядування» спеціальності «Публічне управління та адміністрування» в Національному університеті водного господарства та природокористування. Всього було опитано 50 осіб – слухачів програми, серед яких осіб, що отримали вищу освіту – 50, що складає 100% експертів. Серед експертів – працівники, що мають великий стаж роботи – понад 5 років. Така категорія складає 46 осіб, або 95% від загальної кількості опитуваних. 4 особи мають стаж роботи менше 5 років, що складає 5%. За кваліфікаційної ознакою 25 осіб працюють в сфері організації управління економічними та управлінськими процесами, що складає 50% від загальної кількості опитуваних, 11 осіб – в сфері організації публічних комунікацій, організації діяльності ЗМІ, соціального управління, що складає 25%, 14 осіб – в сфері юридичного забезпечення господарчих процесів та надання адміністративних послуг, що складає 25% від загальної кількості опитуваних. За напрямом першої освіти, 19 осіб – мають інженерну спеціальність, що складає 38% від загальної кількості опитуваних, 19 осіб – економісти та менеджери, що

складає 38% від загальної кількості опитуваних, 9 осіб – юристи, що складає 17% від загальної кількості опитуваних, 34 особи – філологи що складає 7% від загальної кількості опитуваних.

За віковою структурою, серед опитуваних превалюють досвідчені фахівці. Вікова група 44–60 років складає найбільшу кількість опитуваних – 18 осіб, або 36% від загальної кількості опитуваних. Вікова група 25–43 роки складає 17 осіб, або 34% від загальної кількості опитуваних, а найстарша вікова група – 60 та більше років налічує 15 осіб, що складає 30% від загальної кількості опитуваних.

Переходячи до аналізу відповідей на питання анкети, слід визначити загальну тенденцію, яка проявилася у думках експертів: по-перше, всі експерти надавали високі ранги важливості запропонованим варіантам відповідей: по-друге, у відповідях на всі питання підкреслювалась важливість та пріоритетність розвитку інформаційного бізнесу як складової високотехнологічного підприємництва; по-третє всі експерти визначали важливість застосування оновлених засобів менеджменту в підприємницьких структурах високотехнологічного бізнесу.

У відповідях на перше питання «Визначте, будь ласка, головні чинники, що сприяють ефективній діяльності суб'єктів підприємництва в сфері високих технологій» (рис. 3.1) експерти вирішили, що пріоритетними чинниками, що сприяють розвитку підприємництва в сфері високих технологій є 1.8 – «Розвиток нових форм організації високотехнологічного бізнесу», 1.9 – «Підготовка менеджерів сфери високих технологій», 1.10 – «Повна реалізація всіх функцій менеджменту у нових високотехнологічних підприємницьких структурах», 1.11 – «Запровадження нових форм оплати праці в підприємстві високих технологій». Чинники, які в меншій мірі впливають на розвиток високотехнологічного підприємництва це 1.2 – «Ефективна та доступна для розуміння система інституційного забезпечення процесу», 1.4 – «Створення системи підтримки експортерів високотехнологічної продукції», 1.7 – «Інтеграція підприємців в систему трансферу технологій».

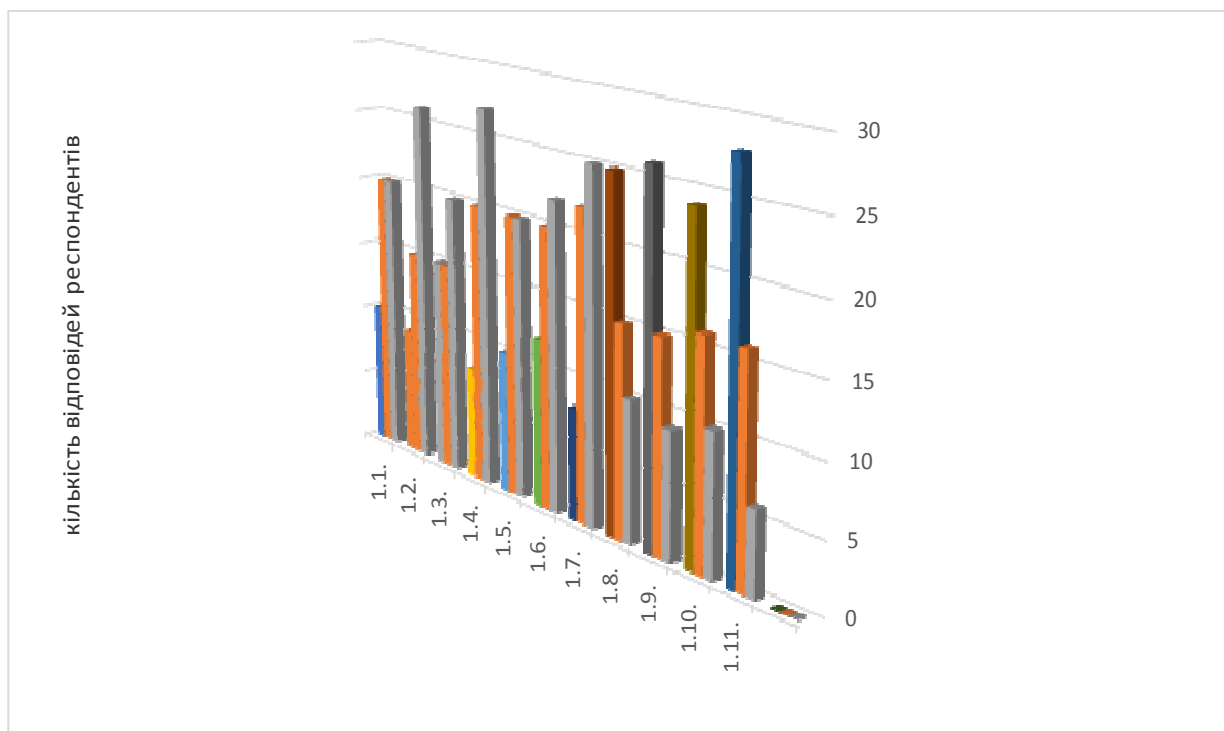

Рис. 3.1. Відповіді респондентів на запитання «Визначте, будь ласка, головні чинники, що сприяють ефективній діяльності суб'єктів підприємництва в сфері високих технологій»

Таким чином, експерти зробили наголос на більш конкретних засобах досягнення мети в підприємницькому середовищі підприємницькими високотехнологічними структурами – створення власної ефективної системи менеджменту з меншою орієнтацією на інституційні заходи держави в цій сфері, зокрема підтримки експортерів та трансферу технологій. Можливо це можна пояснити тим, що підприємницькі високотехнологічні структури, особливо ті, що працюють в сфері інформаційного бізнесу вже довгий час працюють за усталеними схемами експорту своєї продукції шляхом передавання її через електронні мережі і поки що не потребують державної підтримки в цьому питанні. Схеми роботи таких структур та окремих підприємців на умовах аутсорсінгу надають такі можливості.

У відповідях на питання «Визначте, будь ласка, пріоритети в формуванні сучасної підприємницької структури сфери високотехнологічного

бізнесу» (рис. 3.2) експерти визначили як головні пріоритети наступні: 2.7 – «Доступна система реєстрації підприємницької структури», 2.9 – «Ефективна організаційно-правова форма підприємницької структури», 2.10 – «Наявність інвесторів та власного капіталу фірми в достатньому обсязі», 2.12 – «Застосування інформаційних технологій в процесі створення нового продукту», 2.16 – «Створення можливостей для творчої самореалізації кадрів підприємницької структури». Пріоритети, які в меншій мірі впливають на формування сучасної підприємницької структури високотехнологічного бізнесу за думкою експертів наступні: 2.1– «Сумлінність ведення бізнесу», 2.3 – «Формування європейської моделі поведінки співробітників підприємницької структури», 2.5 – «Виконання вимог законодавства», 2.6 – «Протидія корупції та хабарництву».

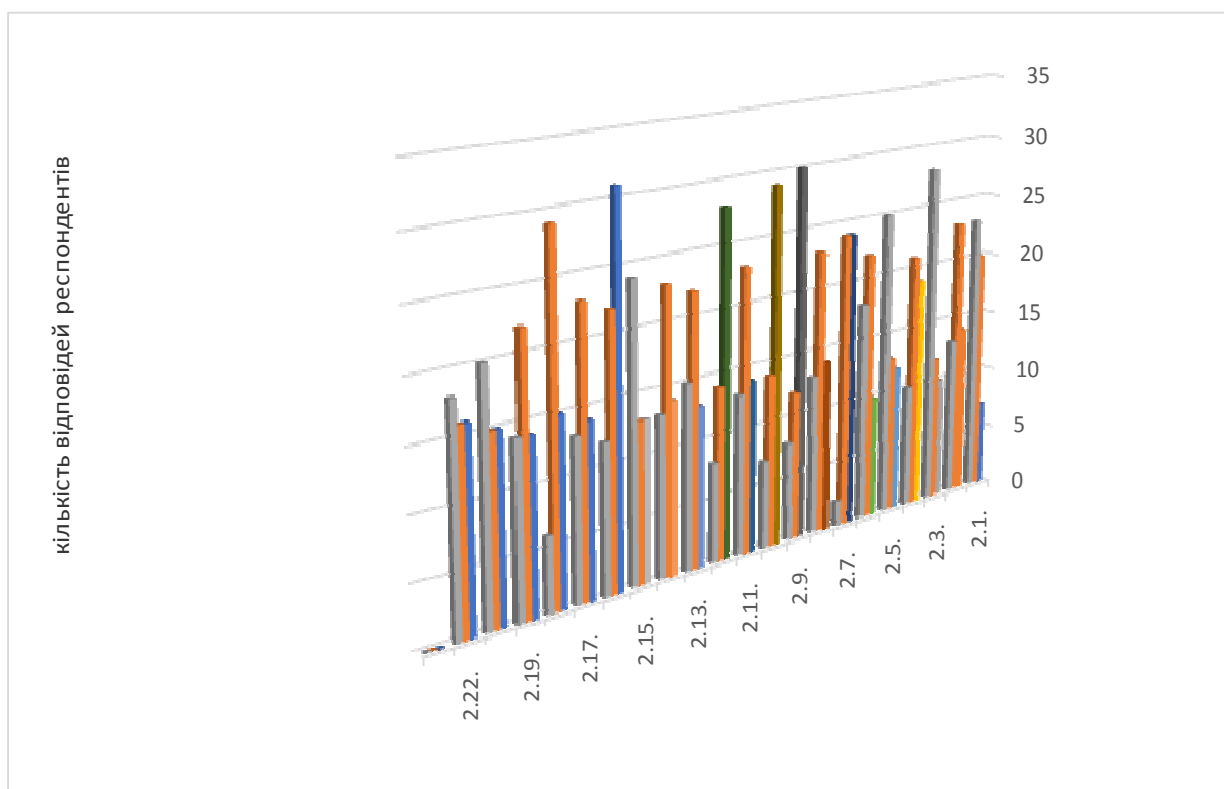

Рис. 3.2. Відповіді респондентів на запитання «Визначте, будь ласка, пріоритети в формуванні сучасної підприємницької структури сфери високотехнологічного бізнесу?»

Необхідно зазначити, що проникнення та взаємозв'язок нових високотехнологічних підприємницьких структур з ринками високих технологій Європи та світу, а також моделі їх діяльності, які запозичені із міжнародного досвіду практично унеможливають несумлінну поведінку на ринку та будь-які порушення законодавства. Вони сприяють розвитку ділових прозорих відносини на взаємовигідній основі.

У відповідях на питання «Визначте найбільш впливові чинники стимулювання творчого потенціалу у високотехнологічному бізнесі» (рис. 3.3) експерти визначили, що творчий потенціал в більшій ступені стимулюється такими чинниками як: 3.1 – «Організація конкурсів стартапів з подальшим фінансуванням», 3.2 – «Пошук науковців в лабораторіях університетів та заохочення їх співпраці з підприємницькими структурами», 3.4 – «Гнучкий графік роботи науковців та іншого персоналу підприємницької структури», 3.5 – «Можливість роботи у віддаленому доступі». В меншій ступені творчий потенціал стимулюється такими чинниками як: 3.3 – «Оплата праці на світовому рівні», 3.7 – «Захист інтелектуальної власності», 3.8. – «Суспільне визнання важливості творчих здобутків».

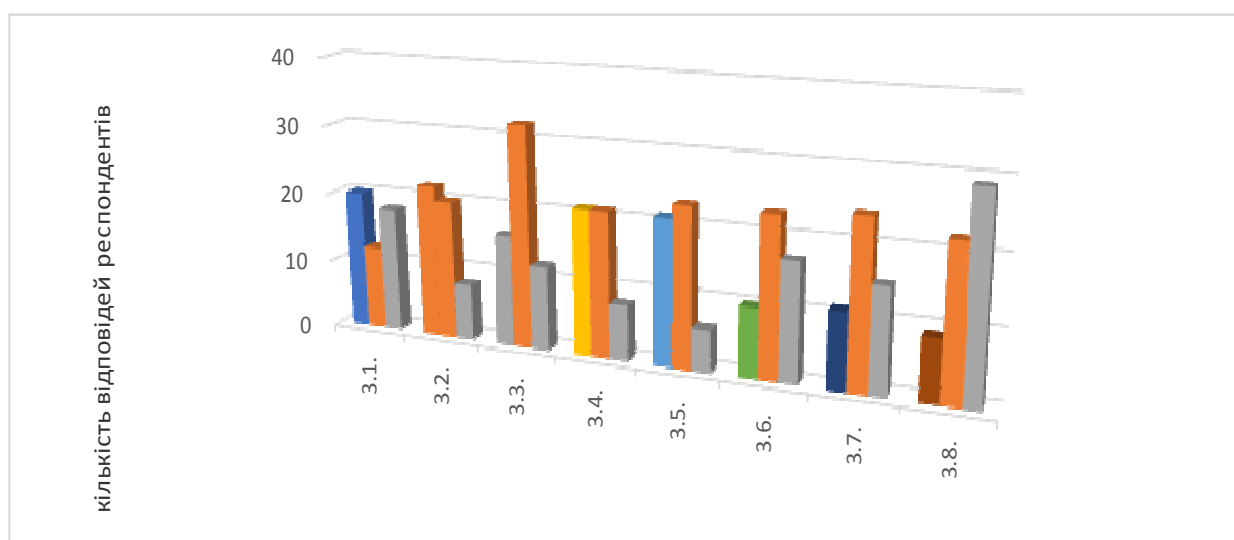

Рис. 3.3. Відповіді респондентів на запитання «Визначте найбільш впливові чинники стимулювання творчого потенціалу у високотехнологічному бізнесі»

Слід визначити, що в питанні стимулювання творчого потенціалу експерти схилиються до більш конкретних внутрішніх чинників, що дозволяють розкрити та реалізувати творчий потенціал науковця, інноватора. Наприклад, організація конкурсу стартапів є нова, запозиченим з іноземної дійсності форма роботи високотехнологічної структури, гнучкий графік роботи науковців та іншого персоналу підприємницької структури та можливість роботи у віддаленому доступі – звичайна вже практика і для організації діяльності персоналу ІТ – корпорацій України. Ці форми організації діяльності спеціаліста надають можливість оплати праці не за відпрацьований в офісі час, а за реальний програмний продукт, або іншу виконану фахівцем роботу.

У відповідях на питання «Які з видів інвестицій найбільше впливають на ефективну діяльність високотехнологічного підприємництва?» (рис. 3.4) експерти визначили, що найбільший вплив мають такі форми інвестування як: 4.2 – «Інвестування в професійний розвиток персоналу», 4.6 – «Інвестиції в оновлення персоналу, в т.ч. і за рахунок іноземних фахівців», 4.7 – «Інвестування в персонал університетів, які створюють спільний бізнес з високотехнологічними структурами», 4.8 – «Інвестиції в наукове обладнання, програмні продукти, тощо», 4.10 «Державні інвестиційні програми(проекти), які спрямовані на розвиток високих технологій». Менше впливають на ефективну діяльність високотехнологічного підприємництва такі види інвестицій як: 4.1 – «Інвестиції в первинну освіту (дошкільна, початкова, середня, професійно-технічна), 4.4. – «Інвестиції у гуманітарні складові людини, що включає вміння підтримувати безконфліктні стосунки, налагоджувати ділові контакти, політичну і соціальну лояльність, відповідальність людини, її корпоративність, моральність, ціннісні орієнтації», 4.5 – «Інвестиції в підвищення якості праці, посилення мотивації працівників до підвищення якості своєї праці».

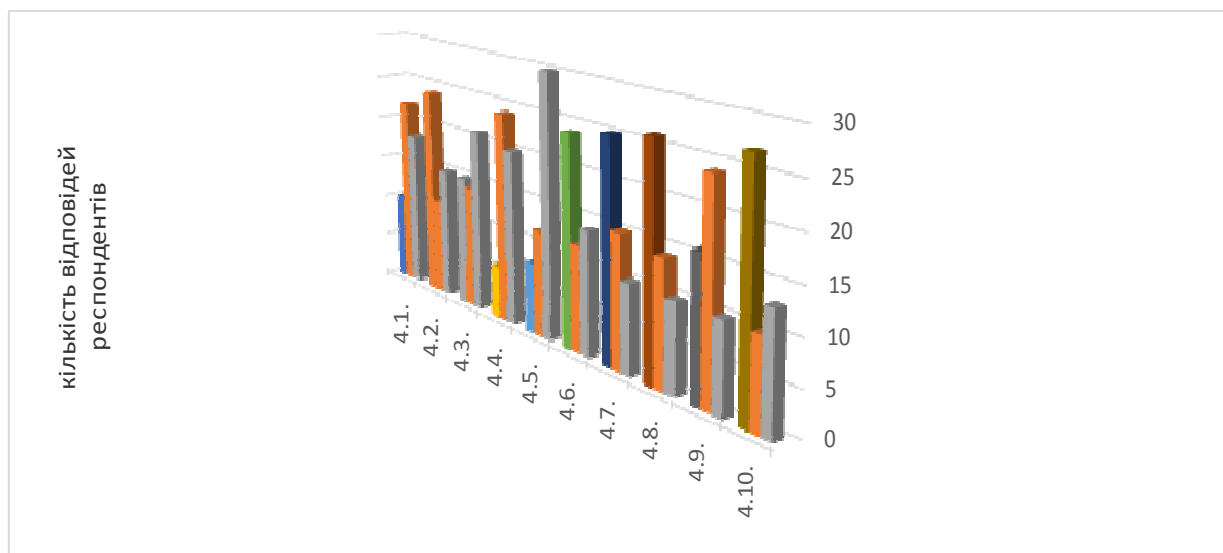

Рис. 3.4. Відповіді респондентів на запитання «Які з видів інвестицій найбільше впливають на ефективну діяльність високотехнологічного підприємництва?»

Думка експертів з питання ефективного інвестування підкреслює важливість інвестування в людський капітал, але шляхом адресного інвестування в персонал компаній та структур, що співпрацюють з високотехнологічними компаніями. Інші види інвестицій, які мають більш соціальний характер експерти оцінюють високо, але надають їм другорядне значення. Це явище можна пояснити пріоритетністю на теперішній час матеріальних чинників над соціальними. До того ж практики діяльності ІТ–корпорацій доводить, що висока заробітна плата в таких структурах дозволяє їх працівника вирішувати всі питання, що пов’язані із соціальним забезпеченням.

У відповідях на питання «Які головні напрями державної підтримки високотехнологічних підприємницьких структур нефінансового характеру?» (рис. 3.5) експерти визначили наступні напрями: 5.2 – «Розповсюдження аналітичної інформації про діяльність структур високотехнологічного бізнесу без порушення комерційної таємниці та інтелектуальної власності», 5.4 – «Створення умов для поліпшення бізнес-комунікацій в Україні», 5.7 –

«Сприяння пошуку партнерів шляхом організації міжнародних виставок, салонів, експозицій продуктів високих технологій, що створені в Україні». Менш дієвими експерти визначили такі заходи державної підтримки високотехнологічних підприємницьких структур нефінансового характеру як: 5.1 – «Поширення статистичних даних щодо розвитку та напрямів розвитку високотехнологічних підприємств в країні», 5.3 – «Оприлюднення інформації про випадки шахрайства на цьому ринку», 5.5 – «Оприлюднення інформації про випадки шахрайства на цьому ринку».

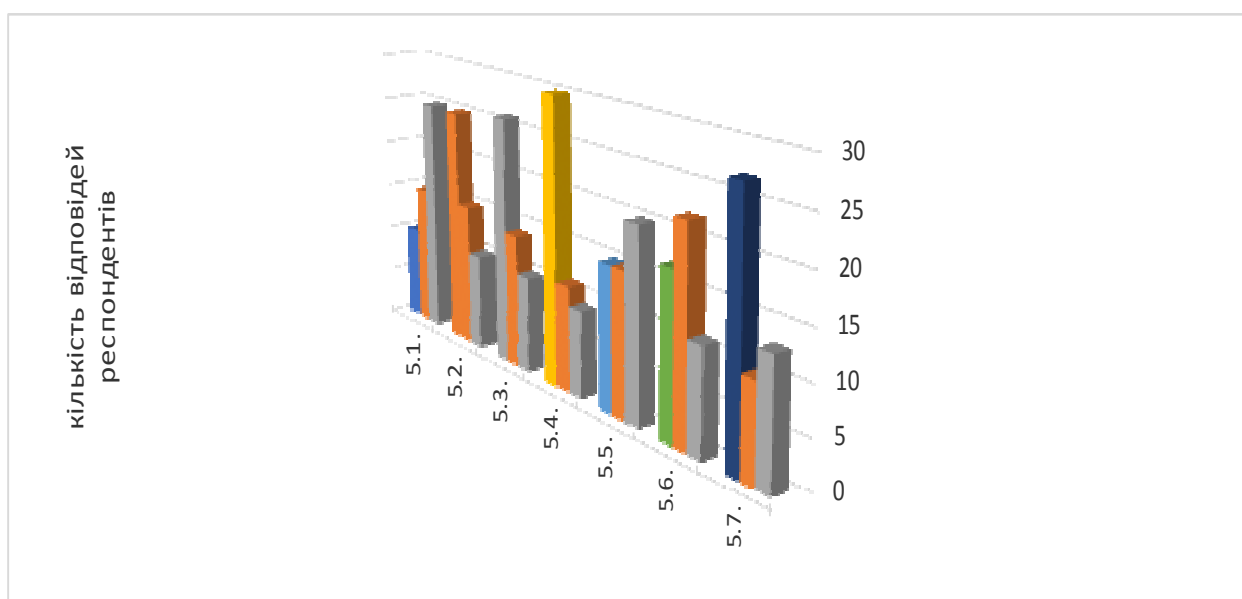

Рис. 3.5. Відповіді респондентів на запитання «Які головні напрями державної підтримки високотехнологічних підприємницьких структур нефінансового характеру»

Найбільш дієві заходи, за думкою експертів, пов'язані із вдосконаленням саме елементів менеджменту корпорації. Наприклад розповсюдження аналітичної інформації про діяльність структур високотехнологічного бізнесу без порушення комерційної таємниці та інтелектуальної власності допомагає більш повно реалізувати таку функцію менеджменту як контроль системи управління корпорацією, створення умов для поліпшення бізнес-комунікацій в Україні – регулювання діяльності

підприємницької структури, сприяння пошуку партнерів шляхом організації міжнародних виставок, салонів, експозицій продуктів високих технологій, що створені в Україні – планування діяльності підприємницької структури. Менш дієві напрями також високо оцінені експертами, але вони спрямовані на отримання загальної інформації та загального стимулювання діяльності підприємницької структури і тому не є такими адресними.

У відповідях на питання «Визначте етапи створення високотехнологічної продукції, які потребують найбільшої підтримки з боку менеджменту підприємницької структури?» (рис. 3.6) експерти визначили як етапи, що потребують найбільшої підтримки наступні: 6.2 – «Генерація альтернативних ідей про способи його створення (формування “портфеля ідей”», 6.3 – «Організація відбору пріоритетних ідей», 6.6– «Виконання досліджень і розробок за обраними напрямками», 6.9 – «Виконання досліджень і розробок за обраними напрямками». Етапи створення високотехнологічної продукції, які потребують підтримки, але в меншому обсязі наступні: 6.1– «Виникнення ідеї – усвідомлення необхідності і можливості створення науково-технічного або іншого виду (організаційного, економічного) нововведення», 6.10 – «Серійне виробництво нововведення і його поширення на ринку», 6.11– «Модернізація виробництва і самого нововведення шляхом локальних інновацій, орієнтованих на поліпшення споживчих властивостей і зменшення собівартості його виробництва (зниження вартості одиниці споживчих властивостей).

З відповідей експертів, можна зробити висновок про найбільшу необхідність підтримки випуску високотехнологічної продукції на початкових етапах її створення, але в умовах науково-творчої групи яка вже склалася. Таким чином високотехнологічні підприємницькі структури і запрошують на конкурси стартапів вже готові групи зі складів кафедр, лабораторій, інжинірингових шкіл де на конкурсних умовах, прозоро вирішують питання про доцільність фінансування. Створення таких ініціативних творчих груп – спільна задача університетів та підприємців.

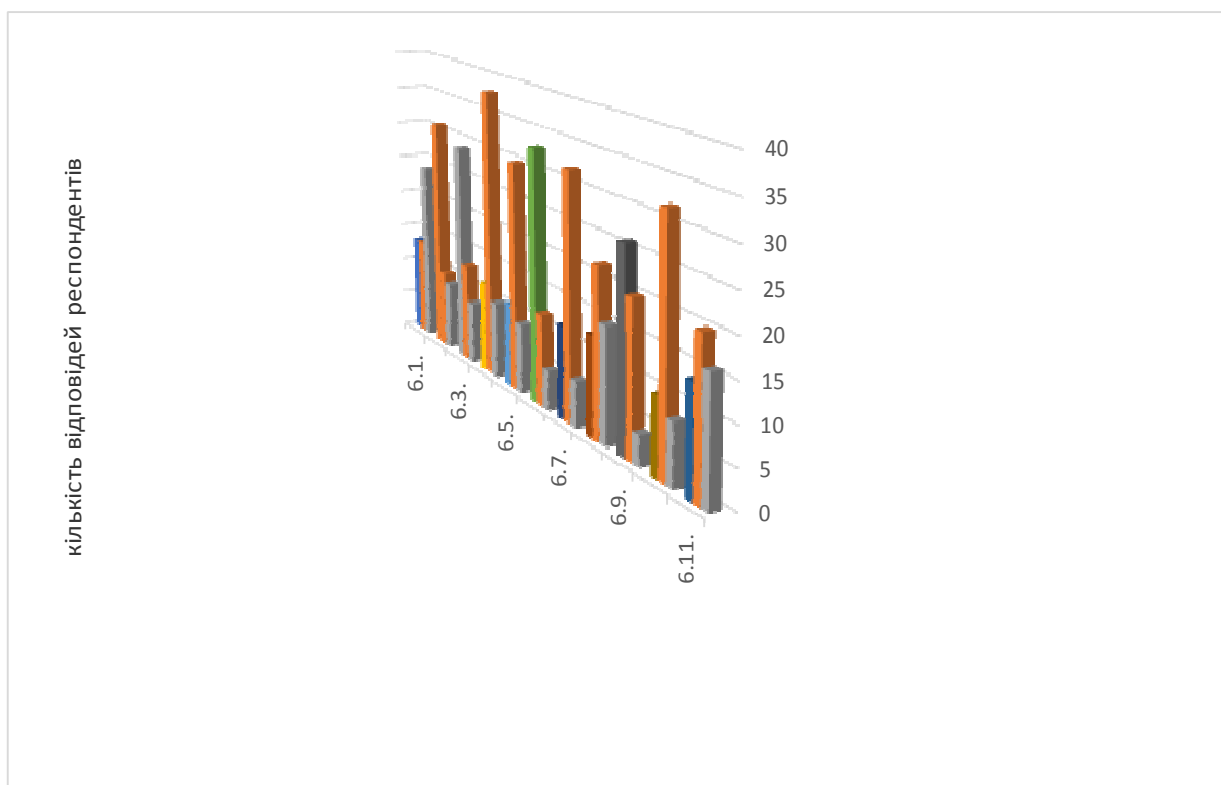

Рис. 3.6. Відповіді респондентів на запитання «Визначте етапи створення високотехнологічної продукції, які потребують найбільшої підтримки з боку менеджменту підприємницької структури»

У відповідях на питання «Боротьба з якими проявами несумлінної конкуренції у високотехнологічному підприємництві є найбільш важливою?» (рис. 3.7) експерти визначили найбільш важливими напрямками наступні: 7.4 – «Випуск на ринок товарів при виготовленні яких використовуються чужі ідеї без відповідних угод права власності та ноу-хау», 7.8 – «Використання адміністративного ресурсу з метою розвитку бізнесу», 7.10 – «Використання неліцензованого програмного забезпечення». Напрямами управлінської діяльності, які є не такими впливовими на розвиток високотехнологічної структури експерти визначили наступні: 7.1 – «Розповсюдження завідомо недостовірної інформації, що шкодить репутації фірми», 7.3 – «Некоректне порівняння якості свого товару з товаром виробників-конкурентів», 7.9 – «Розповсюдження інсайдерської інформації».

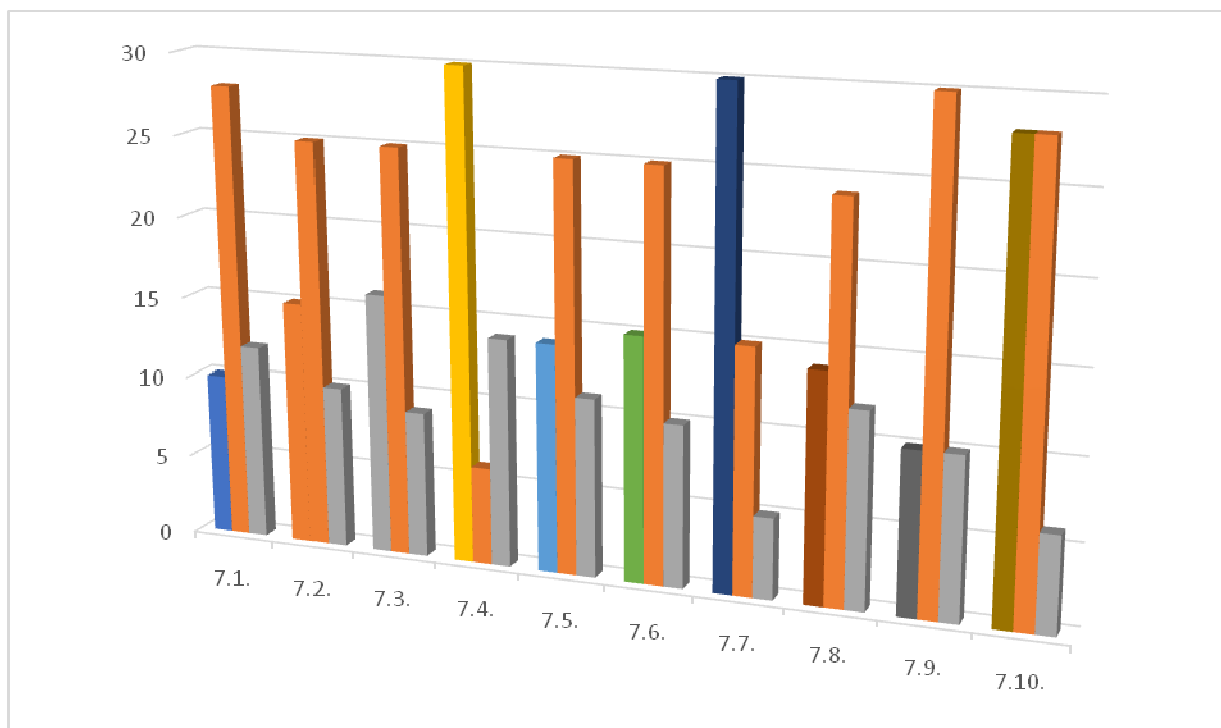

Рис. 3.7. Відповіді респондентів на запитання «Боротьба з якими проявами несумлінної конкуренції у високотехнологічному підприємстві є найбільш важливою»

Як можна побачити з відповідей експертів прояви несумлінної конкуренції, які найбільш негативно впливають на діяльність високотехнологічної підприємницької структури є не збитки ділової репутації фірми, а конкретні дії, що пов'язані із порушенням прав інтелектуальної власності та використання адміністративного ресурсу, що можливе при проведенні конкурсів державних закупівель, тендерів, розподілу грантового фінансування, тощо. Збитки для ділової репутації та прояви промислового шпигунства в наших умовах експерти вважають не такими важливими.

У відповідях на питання «Оцініть, будь ласка, важливість окремих організаційно-економічних напрямів вдосконалення управлінської діяльності саме в сфері високотехнологічного підприємництва?» (рис. 3.8) експерти визначили як найбільш важливі наступні: 8.3 – «Створення нових

структурних підрозділів, перерозподіл функцій у відповідності до нових вимог ринку та оновлення портфелю проектів», 8.4 – «Створення надійної системи відбору наукових кадрів у бізнес», 8.6 – «Знаходження постійних джерел інвестування розвитку бізнесу та ребрендингу проектів, що існують», 8.9 – «Оцінювання маркетингових ситуацій та виявлення перспективних наукових трендів». Серед напрямів, які не є специфічними саме для високотехнологічного бізнесу визначено: 8.5 – «Виявлення та локалізація каналів витоку інсайдерської інформації», 8.7 – «Пошук шляхів кооперації з іноземними партнерами», 8.10 – «Перевірка лояльності клієнтів та постачальників компанії».

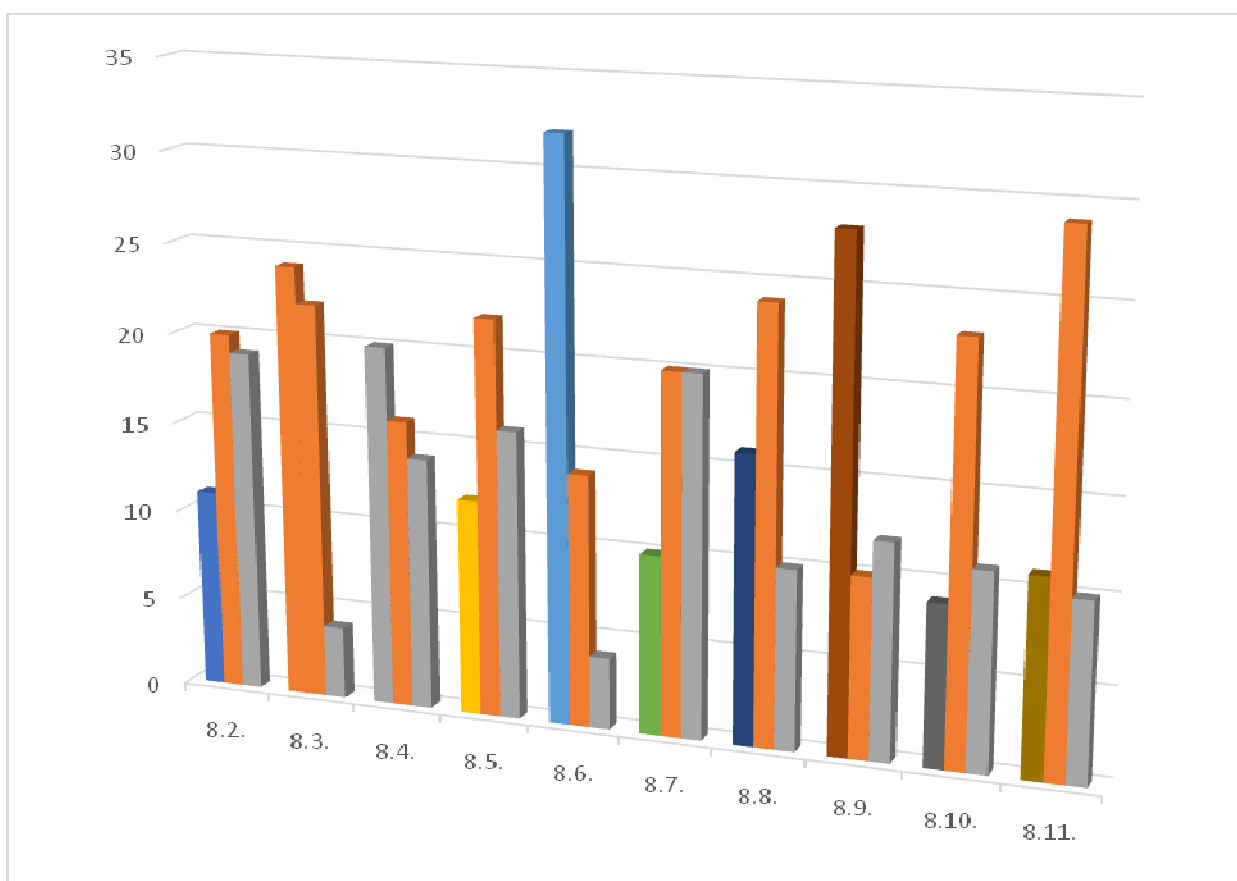

Рис. 3.8. Відповіді респондентів на запитання «Оцініть, будь ласка, важливість окремих організаційно-економічних напрямів вдосконалення управлінської діяльності саме в сфері високотехнологічного підприємництва»

Можна побачити, що виявлені експертами специфічні напрями вдосконалення управлінської діяльності у високотехнологічних структурах спираються на особливості швидкоплинності часу та застарівання технологій у високотехнологічних галузях, пріоритетної ролі науки в розвитку цього бізнесу та постійна плинність та необхідність підприємницьких структур у висококваліфікованих кадрах. Напрями, які експерти не визначили як вкрай актуальні стосуються економічної безпеки, лояльності клієнтів та кооперації з іноземними партнерами. Ці напрями дійсно є однаково важливими як для сфери високих технологій, так і для торгівлі, фінансів, промислового виробництва тощо.

Головними результатами дослідження стандартизованого інтерв'ю з питань запровадження нових функцій менеджменту в структурах високотехнологічного підприємництва можна вважати наступні:

Експерти зробили наголос на більш конкретних засобах досягнення мети в підприємницькому середовищі підприємницькими високотехнологічними структурами – створення власної ефективної системи менеджменту з меншою орієнтацією на інституційні заходи держави в цій сфері, зокрема підтримки експортерів та трансферу технологій. Можливо це можна пояснити тим, що підприємницькі високотехнологічні структури, особливо ті, що працюють в сфері інформаційного бізнесу вже довгий час працюють за усталеними схемами експорту своєї продукції(послуг) шляхом передавання її через електронні мережі і поки що не потребують державної підтримки в цьому питанні.

Проникнення та взаємозв'язок нових високотехнологічних підприємницьких структур з ринками високих технологій Європи та світу, а також моделі їх діяльності, які запозичені із міжнародного досвіду практично унеможливають несумлінну поведінку на ринку та будь-які порушення законодавства. Вони сприяють розвитку ділових прозорих відносин на взаємовигідній основі.

В питанні стимулювання творчого потенціалу експерти схилиються до більш конкретних внутрішніх чинників, що дозволяють розкрити та реалізувати творчий потенціал науковця, інноватора. Наприклад, організація конкурсу стартапів є нова, запозичена з іноземної дійсності форма роботи високотехнологічної структури, гнучкий графік роботи науковців та іншого персоналу підприємницької структури та можливість роботи у віддаленому доступі – звичайна вже практика для організації діяльності персоналу ІТ-корпорацій України. Ці форми організації діяльності спеціаліста надають можливість оплати праці не за відпрацьований в офісі час, а за реальний програмний продукт, або іншу виконану фахівцем роботу.

Думка експертів з питання ефективного інвестування підкреслює важливість інвестування в людський капітал, але шляхом адресного інвестування в персонал компаній та структур, що співпрацюють з високотехнологічними компаніями. Інші види інвестицій, які мають більш соціальний характер експерти оцінюють високо, але надають їм другорядне значення. Це явище можна пояснити пріоритетністю на теперішній час матеріальних чинників над соціальними. До того ж практика діяльності ІТ-корпорацій доводить, що висока заробітна плата в таких структурах дозволяє їх працівникам вирішувати всі питання, що пов'язані із соціальним забезпеченням.

Функції менеджменту є універсальними для підприємницьких структур будь-якого типу та галузі. Їх реалізація вкрай важлива і для високотехнологічних підприємницьких структур. Розповсюдження аналітичної інформації про діяльність структур високотехнологічного бізнесу без порушення комерційної таємниці та інтелектуальної власності допомагає більш повно реалізувати таку функцію менеджменту як контроль системи управління корпорацією. Створення умов для поліпшення бізнес-комунікацій в Україні – функція регулювання діяльності підприємницької структури. Сприяння пошуку партнерів шляхом організації міжнародних виставок,

салонів, експозицій продуктів високих технологій, що створені в Україні – функція планування діяльності підприємницької структури.

З відповідей експертів, можна зробити висновок про найбільшу необхідність підтримки корпорацією випуску високотехнологічної продукції на початкових етапах її створення, але в умовах науково-творчої групи яка вже склалася. Таким чином високотехнологічні підприємницькі структури і запрошують на конкурси стартапів вже готові групи зі складів кафедр, лабораторій, інжинірингових шкіл де на конкурсних умовах, прозоро вирішують питання про доцільність фінансування. Створення таких ініціативних творчих груп – спільна задача університетів та підприємців.

Прояви несумлінної конкуренції, які найбільш негативно впливають на діяльність високотехнологічної підприємницької структури є не тільки збитки ділової репутації фірми, а в більшій мірі конкретні дії, що пов'язані із порушенням прав інтелектуальної власності та використанням адміністративного ресурсу, що можливе при проведенні конкурсів державних закупівель, тендерів, розподілу грантового фінансування, тощо. Збитки для ділової репутації та прояви промислового шпигунства в наших умовах експерти вважають не такими важливими.

Виявлені експертами специфічні напрями вдосконалення управлінської діяльності у високотехнологічних структурах спираються на особливості швидкоплинності часу та застаріння технологій у високотехнологічних галузях, пріоритетної ролі науки в розвитку цього бізнесу та постійної плинності та необхідності підприємницьких структур у висококваліфікованих кадрах. Напрями, які експерти не визначили як вкрай актуальні стосуються економічної безпеки, лояльності клієнтів та кооперації з іноземними партнерами. Ці напрями дійсно є однаково важливими як для сфери високих технологій, так і для торгівлі, фінансів, промислового виробництва тощо.

3.3. Тенденції розвитку високотехнологічних підприємницьких структур сфери ІТ-технологій

Серед підприємницьких структур високотехнологічного бізнесу слід виокремити, як такі, що швидко розвиваються підприємницькі структури, що працюють в сфері ІТ-технологій.

Безпосередньо ми можемо визначити, що суб'єкти ІТ-підприємництва розподіляються за класифікаційною ознакою наступним чином:

Web-студії: найбільш фундаментальні роботи у сфері ІТ, такі як розроблення, створення, розкрутка та супровід веб-проектів (сайти, онлайн магазини, онлайн-сервіси тощо);

Digital-агентства: експертний аналіз та розроблення індивідуальної стратегії підвищення впізнавання бренду або продукту за допомогою популярних інтернет-порталів, соціальних мереж, інформаційних та рекламних ресурсів;

ІТ-компанії: безперебійне забезпечення клієнта інформаційними технологіями, а також максимально можливим збільшенням ефективності інформаційних потоків;

Рекламні агентства в он-лайн сфері: проектування сторінок, інтернет-маркетингу та реклами у всесвітній мережі (SMM, контекстна, тізерна, банерна реклама, включаючи розроблення стратегії та проведення кампаній;

SMM-агентства: просування та популяризація фірм на ринку, що здійснюються за допомогою соціальних мереж;

ІТ-аутсорсинг компанії: вирішення профільних завдань, які не входять до основного спектру діяльності тієї чи іншої організації;

Креативні агентства: створення оригінальних ідей. Їх призначення полягає в акцентуванні уваги на продуктах з підкресленням конкурентоспроможних переваг, ексклюзивності та вигоди для кінцевого споживача;

Студії web-дизайну: професійна допомога щодо розроблення та створення візуального образу фірми-замовника;

Агентства копірайтингу: створення та розміщення унікального текстового контенту, що відповідає вимогам наймача;

Фрілансери: послуги в різноманітних сферах, таких як дизайн, програмування, копірайтинг, реклама, SMM-просування.

Сучасні підприємства всіх напрямів діяльності працюють в інформаційному середовищі. Діяльність кожного підприємства, в тому числі і IT-підприємства залежить від умов, що створені для розвитку IT-середовища. Важливими елементами розвитку IT-підприємництва на нашу думку є:

розвиток інфраструктури комунікацій;

наявність технічних умов ведення IT-бізнесу;

наявність функціонування електронних платіжних систем;

законодавча урегульованість інтеграції інформаційних систем та операцій в господарський простір;

інформаційна культура населення та рівень інформаційної культури всіх співробітників компанії;

можливості доступу до електронних ресурсів;

лібералізація підприємницької діяльності

професійна кваліфікація персоналу підприємства(компанії) в сфері IT-бізнесу.

Крім поданого підходу, можна визначити інші підходи до класифікації інформаційних технологій. Так Сазонець І. Л. пропонує наступні ознаки класифікації:

за характером організації пошуку інформації;

за характером функціональності;

за вартістю використання;

за масштабом реалізації доступу;

за рівнем безпеки;

за функціями [54].

Існують різні класифікації ІТ-технологій. Одна з таких класифікацій представлена в табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Класифікація ІТ-технологій за функціональними ознаками

Класифікація ІТ					
За способом реалізації в ІС					
Традиційні			Нові інформаційні технології		
За ступенем охоплення завдань управління					
Електронна обробка даних	Автоматизація функцій управління	Підтримка прийняття рішень		Електронний офіс	Експертна підтримка
За класом реалізованих технологічних операцій					
Робота з текстовим редактором	Робота з табличним процесором	Робота із СКБД	Робота із графічними об'єктами	Мульти-медійні системи	Гіпер-текстові системи
За типом користувацького інтерфейсу					
Пакетні		Діалогові		Мережні	
За способом побудови мережі					
Локальні	Багаторівневі		Розподілені	Глобальні	
За предметними областями обслуговування (на прикладі фінансової сфери)					
Бухгалтерський облік	Банківська діяльність	Податкова діяльність		Страхова діяльність	Інші

Види інформаційних технологій, які застосовує ІТ-корпорація також впливають на форму його організації. Крім того, велике значення для процесу розвитку підприємницьких високотехнологічних структур мають такі фактори як розповсюдження Інтернету. Без наявності Інтернету неможливо уявити функціонування ІТ-корпорації, або любого виду ІТ бізнесу в даній місцевості. Крім того, сьогодні по всій території України розповсюджується рухомий мобільний зв'язок, який також є важливою умовою розповсюдження Інтернету

В місцевостях де надання рухомого мобільного зв'язку є проблематичним – єдиною можливістю отримання Інтернет-трафіку є супутниковий зв'язок. Не дивлячись на високу вартість супутникового

зв'язку він є надійним та гарантованим способом отримання Інтернету. Особливо поширення супутникового Інтернет-зв'язку має свої переваги в умовах цифрової асиметрії.

Сучасні підприємства всіх напрямів діяльності працюють в інформаційному середовищі. Діяльність кожного підприємства, в тому числі і IT-підприємства залежить від умов, що створені для розвитку IT-середовища. Важливими елементами розвитку IT-підприємництва на нашу думку є:

- розвиток інфраструктури комунікацій;
- наявність технічних умов ведення IT-бізнесу;
- наявність функціонування електронних платіжних систем;
- законодавча урегульованість інтеграції інформаційних систем та операцій в господарський простір;
- інформаційна культура населення та рівень інформаційної культури всіх співробітників компанії;
- можливості доступу до електронних ресурсів;
- лібералізація підприємницької діяльності
- професійна кваліфікація персоналу підприємства(компанії) в сфері IT-бізнесу.

З метою аналізу чинників, які впливають на розвиток високотехнологічного підприємництва та його провідної сфери – інформаційних технологій є доцільним проаналізувати вплив окремих факторів Проаналізуємо, як впливають на розвиток підприємництва у сфері інформаційно-комунікаційних послуг комунікаційні показники, а саме, рухомий (мобільний) зв'язок, супутниковий зв'язок, обсяг наданих Інтернет-послуг. Дослідимо їх динаміку за 2010–2017 роки (табл. 3.5).

Визначимо кореляційну залежність між кількістю суб'єктів господарювання у сфері інформації та телекомунікації і такими змінними, як рухомий (мобільний) зв'язок, супутниковий зв'язок, Інтернет-послуги в Україні. Нам треба визначити коефіцієнти кореляції. Коефіцієнт кореляції Пірсона – в економетриці це показник кореляції, а саме, лінійної залежності

між змінними X і Y може мати значення від -1 до $+1$. Цей показник використовується для того, щоб виміряти ступінь лінійної залежності між двома змінними. Коефіцієнт кореляції – це коваріація двох змінних, тобто сума добутків відхилень, потім поділена на добуток стандартних відхилень цих змінних. Нехай маються дві вибірки. $x^m = (x_1, \dots, x_m)$, $y^m = (y_1, \dots, y_m)$ тоді коефіцієнт кореляції Пірсона розраховується за наступною формулою:

$$r_{xy} = \frac{\sum_{i=1}^m \overline{x_i - (\bar{x})} \overline{y_i - (\bar{y})}}{\sqrt{\sum_{i=1}^m \overline{x_i - (\bar{x})}^2 \sum_{i=1}^m \overline{y_i - (\bar{y})}^2}} = \frac{cov(x, y)}{\sqrt{s_x^2 s_y^2}}, \quad (3.1)$$

де $\bar{x}$, $\bar{y}$ – вибіркові середні x^m і y^m

s_x^2 , s_y^2 – вибіркові дисперсії, $r_{xy} \in [-1, 1]$.

Таблиця 3.5

Тенденції змін у інформаційному просторі України та розвитку підприємництва у сфері інформаційних та телекомунікаційних послуг
[Державна служба статистики України. – <http://www.ukrstat.gov.ua/>]

Роки	Кількість суб'єктів господарювання у сфері інформації та телекомунікації	Рухомий (мобільний) зв'язок (млн грн)	Супутниковий зв'язок (млн грн)	Інтернет-послуги (млн грн)
2010	55977	28837,9	1	3799,9
2011	54239	31027,9	0,3	4260
2012	66568	31553,8	0,2	4673,1
2013	86377	31405,8	1,8	4908,5
2014	114355	31566,3	1,5	5348,9
2015	116136	33205,6	50,2	6130,5
2016	129704	34077,1	80,1	9101,8
2017	146909	35216,6	88,7	10817,9

Коефіцієнт кореляції Пірсона змінюється від -1 до 1 . Якщо він набуває значення 1 , то це означає, що ми маємо між X та Y лінійну залежність. В цій ситуації усі точки функції належать прямій лінії, що відображає одночасне зростання значень Y та X . Якщо він набуває значення -1 , то це означає, що

усі точки функції належать прямій лінії, яка відображає інверсну залежність між значеннями Y та X . Якщо коефіцієнт кореляції Пірсона дорівнює 0, то це означає, що лінійна кореляція між змінними відсутня.

Проведемо парний кореляційно-регресійний аналіз окремо по кожній незалежній змінній щодо залежної. Парна кореляція та регресія між рухомих (мобільних) зв'язком та кількістю суб'єктів господарювання у сфері інформації та телекомунікації представлена на рис. 3.9.

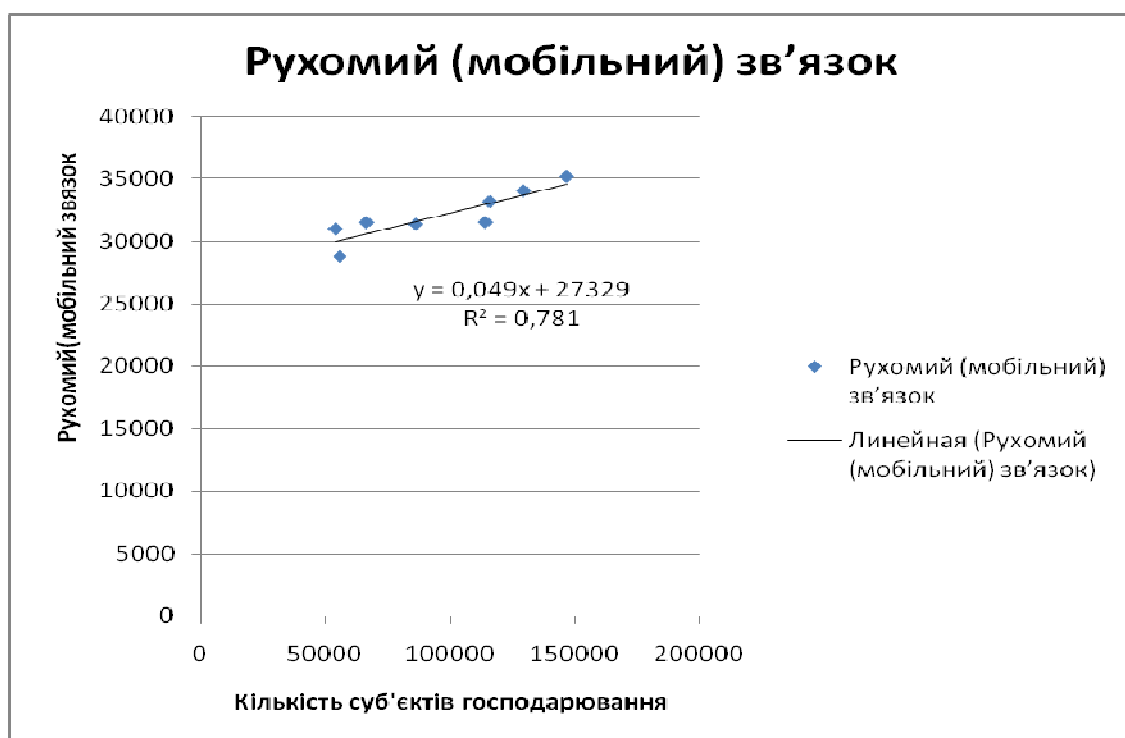

Рис. 3.9. Поле кореляції між рухомих (мобільних) зв'язком та кількістю суб'єктів господарювання у сфері інформації та телекомунікації

Рівняння регресії представлено на рисунку, яке показує висхідну тенденцію. Значення R^2 (вказано на рисунку) вказує на достатню якість моделі.

Парний кореляційно-регресійний аналіз між супутниковим зв'язком та кількістю суб'єктів господарювання у сфері інформації та телекомунікації представлено на рис. 3.10.

Рис. 3.10. Поле кореляції між супутниковим зв'язком та кількістю суб'єктів господарювання у сфері інформації та телекомунікації

Ця модель теж має висхідний характер. Значення R^2 вказує на достатню якість моделі. Таким чином ми можемо побачити тісний зв'язок розвитку супутникового зв'язку та активністю процесу розвитку ІТ-підприємництва. В окремих країнах світу супутниковий зв'язок є єдиною можливістю отримання населенням та установами, організаціями, підприємцями послуг Інтернету. Також це єдиний спосіб отримання Інтернету на кораблях в океані, на військово-морських базах, в малонаселених та важкодоступних територіях

Парний кореляційно-регресійний аналіз між Інтернет-послугами та кількістю суб'єктів господарювання у сфері інформації та телекомунікації представлена на рис. 3.11.

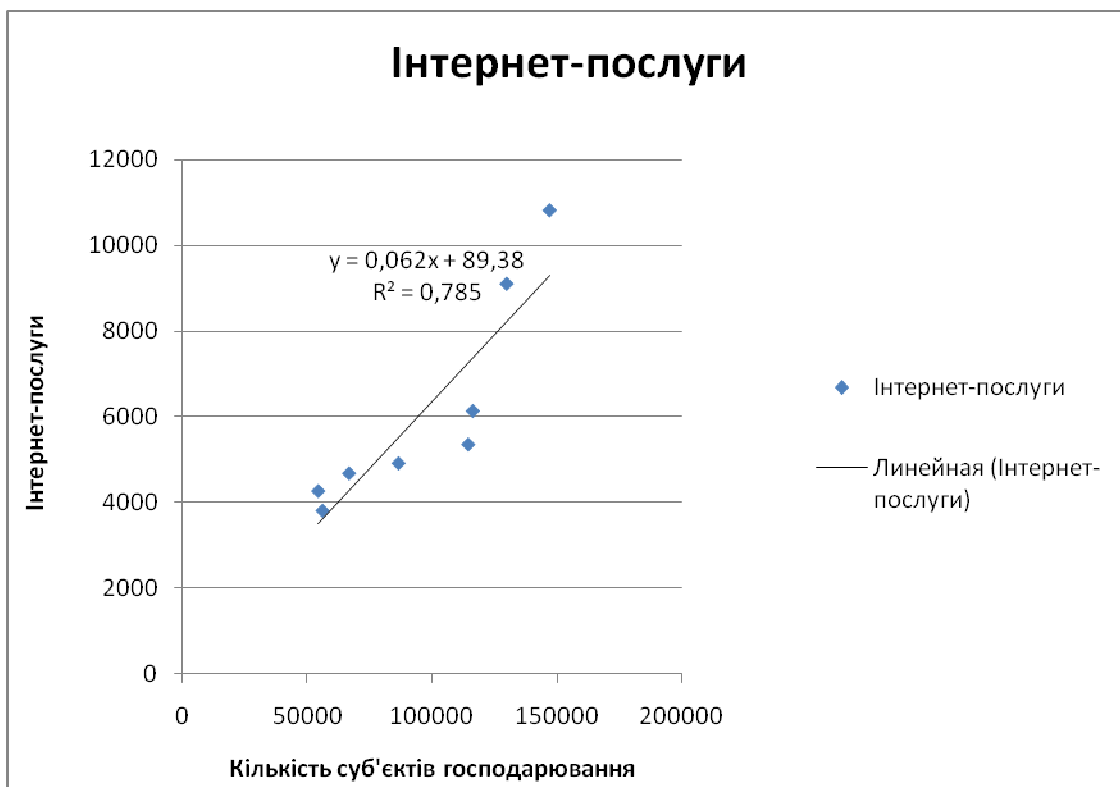

Рис. 3.11. Поле кореляції між Інтернет-послугами та кількістю суб'єктів господарювання у сфері інформації та телекомунікації

Ця модель теж має висхідний характер. Значення R^2 вказує на достатню якість моделі.

Таким чином попарна кореляція показників кількості наданих Інтернет-послуг, розвитку рухомого Інтернету, розвитку супутникового зв'язку показує, що кожен з цих факторів позитивно впливає на активність процесу розвитку підприємницьких ІТ-структур. Це доводить, що державному є рівні є можливість централізовано впливати на розвиток ІТ-підприємництва не тільки шляхом вдосконалення законодавства, прийняття нормативних актів в сфері розвитку ІТ- підприємництва, розгалуження системи фахівців, що працюють в ІТ-корпораціях, але й створювати умови технічного характеру, які надають можливість бізнесу працювати в умовах, які є конкурентоспроможними на світовому ринку ІТ-послуг. Це потребує наявності нових капіталовкладень та державних програм національного значення.

Проведемо множинний кореляційно-регресійний аналіз. Коефіцієнти кореляції в нашому випадку згідно з розрахунками в системі Excel дорівнюють 0,884055361, 0,843426035, 0,886366269 (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Виявлення кореляційної залежності між кількістю підприємств в інформаційному і комунікаційному просторі та наданням послуг у сфері мобільного зв'язку, супутникового зв'язку, Інтернет-послуг

	Кількість суб'єктів господарювання у сфері інформації та телекомунікації	Рухомий (мобільний) зв'язок	Супутниковий зв'язок	Інтернет-послуги
Кількість суб'єктів господарювання у сфері інформації та телекомунікації	1			
Рухомий (мобільний) зв'язок	0,884055361	1		
Супутниковий зв'язок	0,843426035	0,891691568	1	
Інтернет-послуги	0,886366269	0,921428713	0,950547004	1

Джерело: розраховано автором.

З таблиці видно, що коефіцієнти кореляції доволі високі тобто у великому степені наближаються до одиниці і всі позитивні. Згідно шкали Чеддока ці коефіцієнти відповідають високому зв'язку [Шкала Чеддока. – <https://ekonometrik.ru/>].

Проведемо тепер на цій основі регресійний аналіз. Результати розрахунку регресійної статистики наведені в табл. 3.7.

Таблиця 3.7

Регресійна статистика запропонованої моделі

Множинний R	0,988904685
R-квадрат	0,977932476
Нормований R-квадрат	0,769105466
Стандартная похибка	19132,31524
Спостереження	8

Джерело: розраховано автором.

Як ми бачимо з таблиці, R-квадрат має доволі велике значення (0,977932476). Він більше 0,9, що означає високе наближення. Значення цього коефіцієнту говорить про те, що розрахункові параметри моделі на 97,7932476% пояснюють залежність між параметрами, що вивчаються.

Проведемо розрахунки коефіцієнтів при незалежних змінних щодо визначення регресійної залежності. Побудову здійснимо за припущення, що залежна змінна не може бути меншою, ніж нуль, тобто вільний член цього рівняння буде дорівнювати нулю. Отримаємо табл. 3.8.

Таблиця 3.8

Визначення коефіцієнтів регресійної залежності моделі

	Коефіцієнти
Y-перетин	0
Змінна X 1	0,890248101
Змінна X 2	65,02447598
Змінна X 3	10,76786124

Джерело: розраховано автором.

де X1 – рухомий (мобільний) зв'язок;

X2 – супутниковий зв'язок;

X3 – Інтернет-послуги.

З таблиці отримаємо рівняння регресійної залежності:

$$Y = 0,8902 X_1 + 65,0245 X_2 + 10,7679 X_3 \dots \quad (3.2)$$

Ця модель показує, що рухомий (мобільний) зв'язок в межах даної моделі впливає на кількість суб'єктів господарювання у сфері інформації та телекомунікації з вагою 0,8902, супутниковий зв'язок в межах даної моделі впливає на кількість суб'єктів господарювання у сфері інформації та телекомунікації з вагою 65,0245, Інтернет-послуги в межах даної моделі впливають на кількість суб'єктів господарювання у сфері інформації та телекомунікації з вагою 10,7679. Вплив усіх змінних позитивний, оскільки коефіцієнти при них мають знак «+».

Таким чином, аналіз тенденцій розвитку високотехнологічних підприємницьких структур сфери ІТ-технологій із застосуванням математичних методів призвів до необхідності зробити наступні висновки:

Сучасні підприємства всіх напрямів діяльності працюють в інформаційному середовищі. Діяльність кожного підприємства, в тому числі і ІТ-підприємства залежить від умов, що створені для розвитку ІТ-середовища.

Види інформаційних технологій, які застосовує ІТ-корпорація також впливають на форму його організації. Крім того, велике значення для процесу розвитку підприємницьких високотехнологічних структур мають такі фактори як розповсюдження Інтернету. Без наявності Інтернету неможливо уявити функціонування ІТ-корпорації, або любого виду ІТ бізнесу в даній місцевості. Крім того, сьогодні по всій території України розповсюджується рухомий мобільний зв'язок, який також є важливою умовою розповсюдження Інтернету. В місцевостях де надання рухомого мобільного зв'язку є проблематичним – єдиною можливістю отримання Інтернет-трафіку є супутниковий зв'язок. Не дивлячись на високу вартість супутникового зв'язку він є надійним та гарантованим способом отримання Інтернету. Особливо поширення супутникового Інтернет-зв'язку має свої переваги в умовах цифрової асиметрії.

Попарна кореляція показників кількості наданих Інтернет-послуг, розвитку рухомого Інтернету, розвитку супутникового зв'язку показує, що кожен з цих факторів позитивно впливає на активність процесу розвитку підприємницьких ІТ-структур. Це доводить, що державному є рівні є можливість централізовано впливати на розвиток ІТ-підприємництва не тільки шляхом вдосконалення законодавства, прийняття нормативних актів в сфері розвитку ІТ- підприємництва, розгалуження системи фахівців, що працюють в ІТ-корпораціях, але й створювати умови технічного характеру, які надають можливість бізнесу працювати в умовах, які є конкурентоспроможними на світовому ринку ІТ-послуг.

Множинний кореляційно-регресійний аналіз показників кількості наданих Інтернет-послуг, розвитку рухомого Інтернету, розвитку супутникового зв'язку також доводить значний вплив цих факторів на розвиток ІТ-підприємництва в Україні.

Висновки до третього розділу

Реалізація Стратегії інноваційного розвитку України безпосереднім чином вплине на формування та розвиток високотехнологічного підприємництва в Україні.

Розроблена та затверджена Стратегія дасть можливість збільшити кількість науковців, які безпосередньо працюватимуть із комерційними структурами в сфері високотехнологічного підприємництва, підвищить відсоток прикладних наукових тематик в університетах та тематик, які розробляються на основі укладання договорів з корпораціями.

Розроблена стратегія створить фінансові умови для розвитку високотехнологічного бізнесу, як на основі використання коштів державного бюджету, так і на основі використання коштів іноземних приватних інвесторів та внутрішніх інвестицій підприємців України.

Стратегією передбачено формування інституційних умов та організаційних механізмів здійснення та розвитку високотехнологічного бізнесу за рахунок імплементації кращих іноземних практик, зокрема функціонування системи відбору кращих ідей на конкурсах стартапів, діяльності інжинірингових шкіл, бізнес-інкубаторів та регіональних механізмів активізації інноваційної творчості на основі створення ІТ-кластерів та інших інноваційних видів кластерів, формування наукових парків та інших інноваційних структур.

Проведене співставлення основних положень Стратегії та ціле установчих тез найбільш потужних високотехнологічних корпорацій світу доводить тотожність цих положень, однак слід зазначити, що в тезах діяльності провідних корпорацій світу чіткіше проявляються наміри інтеграції наукових досліджень в глобальному вимірі, спрямованості їх діяльності на потреби людства, необхідність запровадження кращого міжнародного досвіду та сукупного світового інтелекту.

З відповідей експертів, можна зробити висновок про найбільшу необхідність підтримки корпорацією випуску високотехнологічної продукції на початкових етапах її створення, але в умовах науково-творчої групи яка вже склалася. Таким чином високотехнологічні підприємницькі структури і запрошують на конкурси стартапів вже готові групи зі складів кафедр, лабораторій, інжинірингових шкіл де на конкурсних умовах, прозоро вирішують питання про доцільність фінансування. Створення таких ініціативних творчих груп – спільна задача університетів та підприємців.

Прояви несумлінної конкуренції, які найбільш негативно впливають на діяльність високотехнологічної підприємницької структури є не тільки збитки ділової репутації фірми, а в більшій мірі конкретні дії, що пов'язані із порушенням прав інтелектуальної власності та використанням адміністративного ресурсу, що можливе при проведенні конкурсів державних закупівель, тендерів, розподілу грантового фінансування, тощо. Збитки для ділової репутації та прояви промислового шпигунства в наших умовах експерти вважають не такими важливими.

Виявлені експертами специфічні напрями вдосконалення управлінської діяльності у високотехнологічних структурах спираються на особливості швидкоплинності часу та застаріння технологій у високотехнологічних галузях, пріоритетної ролі науки в розвитку цього бізнесу та постійної плинності та необхідності підприємницьких структур у висококваліфікованих кадрах. Напрями, які експерти не визначили як вкрай актуальні стосуються економічної безпеки, лояльності клієнтів та кооперації

з іноземними партнерами. Ці напрями дійсно є однаково важливими як для сфери високих технологій, так і для торгівлі, фінансів, промислового виробництва тощо.

Сучасні підприємства всіх напрямів діяльності працюють в інформаційному середовищі. Діяльність кожного підприємства, в тому числі і IT-підприємства залежить від умов, що створені для розвитку IT-середовища.

Види інформаційних технологій, які застосовує IT-корпорація також впливають на форму його організації. Крім того, велике значення для процесу розвитку підприємницьких високотехнологічних структур мають такі фактори як розповсюдження Інтернету. Без наявності Інтернету неможливо уявити функціонування IT-корпорації, або любого виду IT бізнесу в даній місцевості. Крім того, сьогодні по всій території України розповсюджується рухомий мобільний зв'язок, який також є важливою умовою розповсюдження Інтернету. В місцевостях де надання рухомого мобільного зв'язку є проблематичним – єдиною можливістю отримання Інтернет-трафіку є супутниковий зв'язок. Не дивлячись на високу вартість супутникового зв'язку він є надійним та гарантованим способом отримання Інтернету. Особливо поширення супутникового Інтернет-зв'язку має свої переваги в умовах цифрової асиметрії.

Попарна кореляція показників кількості наданих Інтернет-послуг, розвитку рухомого Інтернету, розвитку супутникового зв'язку показує, що кожен з цих факторів позитивно впливає на активність процесу розвитку підприємницьких IT-структур. Це доводить, що державному є рівні є можливість централізовано впливати на розвиток IT-підприємництва не тільки шляхом вдосконалення законодавства, прийняття нормативних актів в сфері розвитку IT-підприємництва, розгалуження системи фахівців, що працюють в IT-корпораціях, але й створювати умови технічного характеру, які надають можливість бізнесу працювати в умовах, які є конкурентоспроможними на світовому ринку IT-послуг.

Множинний кореляційно-регресійний аналіз показників кількості наданих Інтернет-послуг, розвитку рухомого Інтернету, розвитку супутникового зв'язку також доводить значний вплив цих факторів на розвиток ІТ-підприємництва в Україні.

ВИСНОВКИ

У дисертації вирішено актуальне наукове завдання щодо лібералізації підприємницької діяльності у сфері високотехнологічного корпоративного підприємництва. Основні висновки та наукові результати, отримані під час дослідження, полягають у такому.

1. Вивчення теоретичних основи інституційного забезпечення лібералізації економіки та підприємницької діяльності надало змогу сформулювати авторське визначення лібералізації підприємницької діяльності, яке більш повно характеризує цю економічну категорію, а саме: лібералізація підприємницької діяльності – процес розширення свободи економічної діяльності всіх суб'єктів господарювання будь-якої форми власності, зняття або зменшення політичних, юридичних і адміністративних обмежень приватної ініціативи в межах створених державою інституційних умов. Таке визначення має свої переваги перед традиційними, що застосовують у науковій та навчальній літературі. По-перше, воно має широку сферу застосування – для всіх форм власності та всіх суб'єктів господарювання; по-друге, враховує політичні, юридичні, управлінські впливи; по-третє, не базується на сентенціях, які мають на меті обмеження, тиск, надмірне регулювання, надмірне адміністрування; по-четверте, усю законодавчу, адміністративну сферу, вплив зовнішнього середовища, вплив суспільства сконцентровано подано як створення інституційних умов.

2. Визначення основ державного регулювання та підтримки лібералізації підприємницької діяльності надало змогу зробити висновок, що серед органів державного управління, які останнім часом активно працювали над вирішенням питання підтримки малого та середнього бізнесу й ухвалювали відповідні документи, необхідно виділити такі: Міністерство аграрної політики та продовольства України, Державну службу зайнятості

України, Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України, Антимонопольний комітет України.

3. Розкриття сутності та напрямів трансформації підприємницької діяльності в корпоративну високотехнологічну форму надало змогу зробити висновок, що епоха постіндустріального переходу потребує активної діяльності на ринку великих високотехнологічних корпорацій, які мають фінансові можливості для придбання стартапів, міжнародної конкуренції на ринку високих технологій, конкуренції за державні космічні, військові замовлення з іншими корпораціями. Постіндустріальний перехід та економічна система країн – анклавів постіндустріального суспільства надають змогу розвиватися й дрібним підприємцям, що працюють у сферах аутсорсингу як фрилансери й найчастіше з використанням можливостей інформаційних технологій та комунікативних систем. Діяльність таких підприємців тим чи іншим чином пов'язана з великими корпораціями.

4. Порівняльний аналіз науково-методичних підходів до розвитку підприємництва та визначення високих технологій засвідчив, що європейська структура галузей, у яких присутні високі технології, відрізняється від структури галузей країн ОЕСР. Відомо, що в провідних країнах Європи мають пріоритет, на відміну від інших країн ОЕСР, такі сфери, як швидкісний залізничний транспорт, який практично не розвивається в США, Канаді, Мексиці, Австралії, Туреччині; атомна енергетика, проти розвитку якої виступають енергетичні корпорації США. Одним з пріоритетів соціально-економічного розвитку країн Європи є охорона довкілля та спрямування нових технологій на ощадливе природокористування. Ці акценти значно менше розставляють у США. Наприклад, США не підписали Кіотського протоколу та вийшли зі складу підписантів Паризької Угоди. У багатьох напрямках країни ОЕСР (передусім США) і європейські країни є економічними конкурентами. Це стосується аерокосмічної галузі, літакобудування, інформації та комунікацій, що виявляється іноді в значних

торговельних війнах. Саме тому перелік високотехнологічних галузей у Європі відрізняється від переліку ОЕСР.

5. Аналіз організаційно-економічних чинників лібералізації високотехнологічного підприємництва надав змогу поділити чинники лібералізації високотехнологічного підприємництва на категорії за змістом та охопленням економічної сфери. До першої категорії належать традиційні важелі ринкової економіки, теоретично обґрунтовані А. Смітом. До другої – засоби державного регулювання економіки, що стимулювали розвиток високих технологій, перш за все, у військовій сфері, а потім були перенесені в цивільну площину. Найбільш яскравим прикладом такої трансформації є зародження інтернету. До третьої категорії чинників включено інтернаціоналізацію економічного життя, процеси економічної глобалізація, які стають для нашої країни основою таких негативних факторів, як інтелектуальна міграція та «відплив мізків». До четвертої категорії чинників зараховано комерціалізацію науки й освіти. Підприємницькі, корпоративні структури, інституційні установи, що працюють на ринку високих технологій, пропонують на теперішній час великі можливості щодо участі науковців у грантових проєктах, конкурсах стартапів, челенджах, хакатонах та інших формах виявлення творчих здібностей та продажу наукового продукту. До п'ятої категорії чинників лібералізації високотехнологічного підприємництва належать нові організаційно-правові форми співпраці університетів й підприємницьких структур.

6. Результати дослідження головних проблем розвитку високотехнологічного підприємництва та його лібералізації в Україні довели, що перспективи розвитку високотехнологічного бізнесу в Україні пов'язані переважно або з модернізацією системи управління й функціонування старих державних високотехнологічних підприємств, у яких уже досягнуто відповідний рівень концентрації кадрів і технологій, або зі створенням принципово нових високотехнологічних підприємницьких структур, особливо у сфері ІТ-технологій.

7. Визначення напрямів розвитку високотехнологічного підприємництва на основі впровадження Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 р. надало змогу встановити, що Стратегією передбачено формування інституційних умов та організаційних механізмів здійснення та розвитку високотехнологічного бізнесу за рахунок імплементації кращих іноземних практик, зокрема функціонування системи відбору кращих ідей на конкурсах стартапів, діяльності інжинірингових шкіл, бізнес-інкубаторів і регіональних механізмів активізації інноваційної творчості на основі створення ІТ-кластерів та інших інноваційних видів кластерів, формування наукових парків та інших інноваційних структур. Проведене зіставлення основних положень Стратегії та цілеустановчих тез найбільш потужних високотехнологічних корпорацій світу доводить тотожність цих положень, однак у тезах щодо діяльності провідних корпорацій світу чіткіше виявляються наміри щодо інтеграції наукових досліджень у глобальному вимірі, спрямованості їх діяльності на потреби людства, необхідність запровадження кращого міжнародного досвіду й сукупного світового інтелекту.

8. Рекомендації щодо формування нових підходів до менеджменту в управлінських структурах високотехнологічного бізнесу містять такі положення: найбільша необхідність підтримки корпорацією випуску високотехнологічної продукції виникає на початкових етапах її створення, але в умовах науково-творчої групи яка вже сформована. Високотехнологічні підприємницькі структури й запрошують на конкурси стартапів вже готові групи зі складів кафедр, лабораторій, інжинірингових шкіл, де на конкурсних умовах, прозоро вирішують питання про доцільність фінансування. Створення таких ініціативних творчих груп – спільне завдання університетів та підприємців.

9. Виявлення тенденцій розвитку високотехнологічних підприємницьких структур сфери ІТ-технологій на основі вільного доступу в інформаційні мережі довело, що види інформаційних технологій, які

застосовує ІТ-корпорація, впливають на форму її організації. Крім того, велике значення для процесу розвитку підприємницьких високотехнологічних структур має такий фактор, як розповсюдження інтернету. У місцевостях, де надання рухомого мобільного зв'язку є проблематичним, єдиною можливістю отримання інтернет-трафіку є супутниковий зв'язок. Незважаючи на високу вартість супутникового зв'язку, він є надійним та гарантованим способом отримання інтернету. Поширення супутникового інтернет-зв'язку має свої переваги в умовах цифрової асиметрії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Башнянин Г. І., Сельський А. А., Турянський Ю. І., Кундицький О. О. Лібералізація економічних систем у контексті економічної безпеки. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія: Економічна*. 2012. № 2. С. 3–11.
2. Сіпайло Л. Г., Сіпайло Н. А. Організаційно-економічні засади лібералізації інноваційного підприємництва : монографія. Рівне : НУВГП, 2018. 126 с.
3. Ляпін Д. Лібералізація економіки та розвиток малого підприємництва в Україні. *Вісник КНТУ*. 2009. № 5. С. 66–74.
4. Королевська Н. Ю. Напрями розвитку та лібералізації підприємницької діяльності в Україні. *Управління проектами та розвиток виробництва* : зб. наук. пр. Луганськ : Вид-во СХУ ім. В. Даля, 2011. № 3 (39). С. 41–47.
5. Економічна інтеграція. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення: 09.01.2020).
6. П'янова О. В. Розвиток зовнішньоекономічних зв'язків України та Канади у вимірі стратегічного партнерства. *Ефективна економіка*. 2017. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5594> (дата звернення: 09.01.2020).
7. Зона вільної торгівлі. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення: 09.01.2020).
8. Гладченко А. Ю. Інституційне забезпечення діяльності корпорацій в процесі формування глобальної рівноваги. Рівне : Волинські обереги, 2018. 244 с.
9. Єднак В. Ю., Катайцева С. О., Кисельова А. В. Окремі аспекти митно-тарифного регулювання України в умовах асоціації з ЄС. *Ефективна економіка*. 2014. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3634> (дата звернення: 09.01.2020).

10. Наукові основи та імплементація світових практик місцевого самоврядування та об'єднання територіальних громад: колективна монографія / І. Л. Сазонець та ін.; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. І. Л. Сазонця. Рівне: Волинські обереги, 2017. 216 с.
11. Осецький В. Л., Сльозко О. О. Теорії економічних циклів у перехідних економіках. *Економіка та держава*. 2009. № 4. С. 4–7.
12. Про підприємництво: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12> (дата звернення: 09.01.2020).
13. Гайдук В. А. Оцінка сучасного етапу економічного розвитку та проблеми становлення конкурентоспроможності українських підприємств. *Ефективна економіка*. 2010. № 4. URL: <http://www.economy.nauka.com> (дата звернення: 09.01.2020).
14. Лукашук В. Галузеві структурні зрушення розвитку підприємницького сектору України. *Економічні інновації*: зб. наук. пр. Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2015. Вип. 59. С. 202–218.
15. Криштоф Н. Формування та реалізація дієвої державної політики розвитку українського підприємництва. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2009. № 5. С. 26–38.
16. Соціальний концепт суспільних та економічних процесів національного розвитку: колективна монографія / Л. І. Безтелесна, І. Л. Сазонець та ін.; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. І. Безтелесної. Рівне: Волин. обереги, 2015. 184 с.
17. Сазонець І. Л., Куряча Н. В. Напрями лібералізації підприємницької діяльності в Україні в контексті вдосконалення системи пенсійного забезпечення. *Проблеми економіки*. 2015. № 4. С. 164–170.
18. Концепція Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014–2024 рр. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/641-2013-%D1%80> (дата звернення: 09.01.2020).
19. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4618-17/para3#n3> (дата звернення: 09.01.2020).

20. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. URL: http://www.me.gov.ua/Rozvitok_MalogoISerednogoPidprimnitstva (дата звернення: 09.01.2020).
21. Котляревський О. В. Розвиток системи підприємництва в Україні. *Економіка і держава*. 2014. № 12. С. 128–132.
22. Кашуба О. М. Підприємництво в Україні: проблеми і перспективи розвитку. *Економіка і держава*. 2015. № 6. С. 103–106.
23. Соркін Б. В. Державне регулювання підприємницької діяльності в ринкових умовах: методи, засоби та цілі. *Наукові праці МАУП*. 2013. № 1 (36). С. 85–86.
24. Сазонець О. М., Пінчук О. Л., Куницький С. О. Глобальні інформаційні та наукометричні системи науково-технологічного розвитку України. Рівне : Волин. обереги, 2015. 184 с.
25. Валіулліна З. В. Концептуалізація діяльності корпорацій в інформаційно-інституційному середовищі. Рівне : Волин. обереги, 2018. 232 с.
26. Господарський кодекс України № 436-IV, прийнятий 16.01.2003. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 09.01.2020).
27. Сімків Л. Є., Побігун С. А. Тенденції розвитку малого підприємництва в Україні в умовах диспропорційності економічного зростання. *Глобальні та національні проблеми економіки. Електронне наукове фахове видання*. 2015. Вип. 3. С. 560–564.
28. Підприємництво. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Підприємництво> (дата звернення: 09.01.2020).
29. Сазонець І. Л., Гладченко А. Ю., Гессен А. Є. Соціально-економічні детермінанти глобальної рівноваги : монографія. Рівне : Волин. обереги, 2016. 351 с.
30. Лігоненко Л. Світові тенденції розвитку підприємницької активності та українські реалії. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2009. № 5. С. 46–54.

31. Жигірь А. А. Організаційно-правові форми підприємництва. *Ефективна економіка*. 2014. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=950> (дата звернення: 09.01.2020).
32. Івашина С. Ю., Івашина О. Ф. Інститут соціальної відповідальності в процесі розвитку корпоративного підприємництва : тези доповіді. *Академія митної служби України* : сайт. URL: http://www.rusnauka.com/15_NPN_2009/ (дата звернення: 09.01.2020).
33. Солопун Н. М. Корпоративне підприємництво – інноваційні пропозиції та проактивність працівників як підґрунття для досягнення конкурентних позицій на ринку. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2018. № 21. С. 186–195.
34. Цивільний кодекс України. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 09.01.2020).
35. Ромусик Я. В. Розвиток високотехнологічної сфери малого та середнього бізнесу. *Ефективна економіка*. 2014. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4319> (дата звернення: 09.01.2020).
36. Кашуба О. М. Підприємництво в Україні: проблеми і перспективи розвитку. *Економіка і держава*. 2015. № 6. С. 103–106.
37. Гавриш О. А. Бояринова К. О. Диференціація промислових підприємств як інноваційно функціонуючих виробничо-економічних систем. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2015. № 12. С. 417–424.
38. Валіуліна З. В. Концептуалізація діяльності корпорацій в інформаційно-інституційному середовищі. Рівне : Волинські обереги, 2018. 232 с.
39. Продан І. Модель технологічного підприємництва. URL: <http://igup.urfu.ru/docs/Bank%20English> (дата звернення: 09.01.2020).
40. Саліхова О. Б. Високотехнологічні виробництва: від методології оцінки до піднесення в Україні : монографія / НАН України, Ін-т екон. та прогнозів. Київ, 2012. 624 с.

41. ОЕСР. Стаття. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 09.01.2020).
42. Варшавский А. Е. Наукоемкие отрасли и высокие технологии: определение, показатели, техническая политика, удельный вес в структуре экономики России. *Экономическая наука современной России*. 2000. № 2. С. 61–83.
43. Сазонец І. Л. Вплив державної політики високотехнологічного розвитку на національну та військову безпеку України. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. 2016. Вип. 1. С. 120–126.
44. Украина и её регионы на пути к инновационному обществу : монография : в 4 т. / под общ. ред. В. И. Дубницкого и И. П. Булеева ; НАН Украины, Ин-т экономики пром-сти, Донец. экон.-гуманитар. ин-т, Акад. экон. наук Украины. Донецк : Юго-Восток, 2011.
45. Формирование и функционирование механизма корпоративного управления на промышленных предприятиях : монография / В. С. Пономаренко, А. Н. Ястремская, В. М. Луцковский и др. Харьков : ХНЭУ, 2008. 446 с.
46. Галушкіна Т. П., Реутов В. Є., Качаровська Л. М. Стратегічні вектори регіональних трансформаційних зрушень : монографія / за наук. ред. д-ра екон. наук., проф. Т. П. Галушкіної ; НАН України, Ін-т пробл. ринку та екон.-екол. дослідж. та ін. Сімферополь : Фенікс, 2009. 320 с.
47. Колосов А. М. Організаційна поведінка підприємства в умовах мінливого середовища (150 питань теорії і практики організації) : монографія. Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2010. 344 с.
48. Ястремська О. М. Інвестиційна діяльність промислових підприємств: методологічні та методичні засади. Харків : ХДЕУ, 2004. 472 с.
49. Соціальний концепт суспільних та економічних процесів національного розвитку : колективна монографія / Л. І. Безтелесна, І. Л. Сазонець та ін. ; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. І. Безтелесної. Рівне : Волинські обереги, 2015. 184 с.

50. Сазонець О. М. Розвиток світового господарства та глобальні інформаційні системи / Дніпропетр. нац. ун-т ім. О. Гончара. Донецьк : Юго-Восток, 2010. 288 с.
51. Трофимов В. В. Информационные системы и технологии в экономике и управлении. 3-е изд., перераб. и доп. Москва : Юрайт-Издат, 2009. 521 с.
52. Мешко Н. П. Інноваційний розвиток країн світової економіки в умовах глобалізації : монографія. Донецьк : Юго-Восток, 2008. 345 с.
53. Функції менеджменту. URL: https://pidruchniki.com/12590605/menedzhment/funktsiyi_menedzhmentu (дата звернення: 09.01.2020).
54. Сазонець І. Л., Саленко А. С. Детермінанти лібералізації високотехнологічного підприємництва в умовах постіндустріального переходу : монографія. Рівне : Волинські обереги, 2019. 184 с.
55. Сазонець І. Л., Саленко А. С. Постіндустріальний перехід та еволюція корпоративного високотехнологічного підприємництва. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. Рівне, 2018. № 2 (82). С. 212–221.
56. Сазонець І. Л., Саленко А. С. Сутність та трансформація основних форм підприємницької діяльності. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. Рівне, 2018. № 3 (83). С. 197–205.
57. Саленко А. С. Регуляторний вплив держави та інституційне забезпечення лібералізації економіки та підприємницької діяльності. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. пр. Рівне, 2018. № 1–2. С. 41–53.
58. Саленко А. С. Вдосконалення системи державного управління в контексті лібералізації підприємницької діяльності. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. пр. Рівне, 2017. № 1–2. С. 21–25.
59. Саленко А. С. Науково-методичні підходи до визначення виробництв як високотехнологічних країнами світу та міжнародними

організаціями. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. пр. Рівне, 2019. № 1–2. С. 26–31.

60. Саленко А. С. Форми та заходи державної підтримки розвитку підприємництва. Децентралізація влади, проведення реформ в Україні. *Сучасний стан та проблеми підготовки кадрів для об'єднаних територіальних громад* : тези доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Рівне, 14 груд. 2018 р.). Рівне, 2018. С. 173–174.

61. Сазонець І. Л., Саленко А. С. Напрямки наукових досліджень чинників економічної безпеки підприємницької діяльності. *Теорія та практика менеджменту безпеки* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 14 трав. 2019 р.). Луцьк, 2019. С. 80–82.

62. Сазонець І. Л., Саленко А. С. Розвиток інжинірінгових ІТ-шкіл університетів України в умовах економіки постіндустріального переходу. *Інноваційні технології в освіті* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Івано-Франківськ, 9–11 трав. 2019 р.). Івано-Франківськ, 2019. С. 213–214.

63. Сазонець І. Л., Саленко А. С. Основні завдання інжинірінгових шкіл у підготовці кадрів для ІТ-бізнесу. *Університет і школа: перспективи співпраці* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Рівне, 11–12 квіт. 2019 р.). Рівне, 2019. С. 49–51.

64. Сазонець І. Л., Саленко А. С. Інжинірінгові школи у системі професійної освіти фахівців ІТ-бізнесу. *Сучасні тенденції розвитку лінгвістики та лінгводидактики* : матеріали II Міжвуз. наук.-практ. конф. (м. Рівне, 15 трав. 2019 р.). Рівне, 2019. С. 127–130.

65. Кормич Б. А. Організаційно-правові основи політики інформаційної безпеки України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків : НХУ України, 2004. 36 с.

66. Крюков О. І. Інформаційна безпека держави в умовах глобалізації. *Державне будівництво*. 2007. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2007_2_12 (дата звернення: 09.01.2020).

67. Литвиненко О. Інформація і безпека. *Нова політика*. 1998. № 1. С. 47–49.
68. Ліпкан В. А. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції. URL: http://pidruchniki.ws/12800528/politologiya/ponyattya_zagroz_informatsiyniy_bezpetsi (дата звернення: 09.01.2020).
69. Лук'яненко Д. Г., Кальченко Т. В. Стратегії глобального управління. *Міжнародна економічна політика*. 2009. № 8–9. С. 5–43.
70. Маслов А. Теорія інформаційного суспільства як методологічна основа теорії інформаційної економіки. URL: http://papers.univ.kiev.ua/ekonomika/articles/Information_society_theory_as_a_methodological_basis_of_the_information_economy_theory_13978.pdf (дата звернення: 09.01.2020).
71. Нашинець-Наумова А. Ю. Правове регулювання інформаційної безпеки корпорацій. *Правова інформатика*. 2014. № 4 (44). С. 95–99.
72. Парахонський Б. О., Яворська Г. М., Резнікова О. А. Міжнародне безпекове середовище: виклики і загрози національній безпеці України : аналітична доповідь / за ред. К. А. Кононенка. Київ : НІСД, 2013. 64 с.
73. Популярное сетевое оборудование и статистика уязвимостей – SecurityLab.ru. URL: <http://www.securitylab.ru/analytics/423523.php> (дата звернення: 09.01.2020).
74. Сазонець О. М. Інноваційний розвиток інформаційної сфери. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Менеджмент інновацій*. 2012. Т. 20. Вип. 1. С. 30–38. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vdumi_2012_20_1_7.pdf (дата звернення: 09.01.2020).
75. Сазонець О. М. Інформатизація світогосподарського розвитку в умовах глобалізації : дис. ... д-ра екон. наук. Донецьк, 2009. 500 с.
76. Сазонець О. М. Методологічні засади формування інформаційної системи ТНК. *Актуальні проблеми економіки*. 2011. № 12 (126). С. 43–49.
77. Сашук Г. Інформаційна безпека в системі забезпечення національної безпеки. URL: http://journ.univ.kiev.ua/trk/publikacii/satshuk_publ.php (дата звернення: 09.01.2020).

78. Сидоренко Е. В. Методы математической обработки в психологии. Санкт-Петербург : Речь, 2006. 350 с.
79. Сороківська О. А., Гевко В. Л. Інформаційна безпека підприємства: нові загрози та перспективи. *Економічні науки: Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 2. Т. 2. С. 32–35.
80. Степко О. М. Аналіз головних складових інформаційної безпеки держави. *Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. Серія: Економіка, право, політологія, туризм*. Київ, 2011. Вип. 1 (3). С. 90–99.
81. Танцюра М. Ю. Забезпечення ефективності системи інформаційного забезпечення підприємства (на прикладі туристичних підприємств АР Крим) : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Сімферополь, 2012. 21 с.
82. Уязвимость в Comodo позволяла удаленно захватить комп'ютер. URL: <http://prostotech.com/internet/95-uyazvimost-v-comodo-pozvolyla-udalennozahvatit-kompyuter.html> (дата звернення: 09.01.2020).
83. Уязвимость в Linux поставила под удар десятки миллионов комп'ютерів. URL: <https://lenta.ru/news/2016/01/20/linuxfail/> (дата звернення: 09.01.2020).
84. Халафян А. А. Statistica 6 Статистический анализ данных. 2-е изд., перераб. и доп. Москва : ООО «Бином-Пресс», 2010. 528 с.
85. Цимбалюк В. Інформаційна безпека підприємницької діяльності, визначення сутності та змісту поняття за умов входження України до інформаційного суспільства (глобальної кіберцивілізації). *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 3. С. 88–91.
86. Шкарлет С. М. Інформаційна економіка як основа соціально-економічної регенерації України. *Економіка України* 2014. № 11 (636). С. 51–60.
87. Щербаков А. Ю. Современная компьютерная безопасность. Теоретические основы. Практические аспекты. Москва : Книжный мир, 2009. 352 с.
88. Glen Ellyn Applied Information Economy. URL: <http://www.howtomeasureanything.com/wp-content/uploads/2014/02/IT-White-Paper-2014.pdf> (last accessed: 22.04.2020).

89. Greg Maciag, President, ACORD – the standards organization for the insurance industry. URL: <https://www.businessinsurance.com/article/20141203/NEWS04/141209915/1244> (last accessed: 22.04.2020).
90. Hansen F., Oleshchuk V. A. Conformance Checking of RBAC Policy and its Implementation. *The First Information Security Practice and Experience Conference*. 2005. P. 144–155.
91. A New Method for Quantifying IT Value. Hubbard Decision Research, Inc. 2004. URL: <https://www.slideshare.net/jkeyser/aie-a-new-method-for-quantifying-it-value> (last accessed: 22.04.2020).
92. Douglas W., Hubbard D. How to Measure Anything: Finding the Value of ‘Intangibles’ in Business. 3rd ed. Wiley, Canada, 2014. 410 p.
93. E-commerce revenues in Eropian Union. 2014. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat> (last accessed: 22.04.2020).
94. Estimates of D2C in the world. URL: <https://www.emarketer.com> (last accessed: 22.04.2020).
95. Hubbard D., Millar M. Modeling resilience with applied information economics (AIE). URL: <http://www.technicalconsortium.org/wp-content/uploads/2014/11/Report-no-8-Modeling-resilience-with-applied-information-economics.pdf> (last accessed: 22.04.2020).
96. Information Economy Report 2015. URL: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/ier2015_en.pdf (last accessed: 22.04.2020).
97. Interactive advertising bureau of South Africa. URL: <http://sacreativenetwork.co.za/tag/the-interactive-advertising-bureau-of-south-africa-iab/> (last accessed: 22.04.2020).
98. Jaap Bloem, Menno van Doorn, Piyush Mittal. Making IT Governance Work in a Sarbanes-Oxley World. John Wiley & Sons, 2006. 288 p.
99. Nourizadeh Z., Nourizadeh A., Mahdavi M. Implementing information technology governance using val IT; Case study: Isfahan municipality. *Artificial Intelligence, Management Science and Electronic Commerce (AIMSEC)* : 2nd International Conferenceon. 2011. P. 4644–4647.

100. Oliver M., Johnson L., Thoreson J. Commerce, ECommerce and Systems Integration Made Simple. URL: <http://www.edges.net/LJMO-Systems-Integration-Value.pdf> (last accessed: 22.04.2020).
101. Poorebrahimi A., Razavi F. Presenting VALIT Frameworks and Comparing between Them and Other Enterprise Architecture Framework. *Int. J. Advanced Networking and Applications* 2805–2809. 2016. URL: <http://www.ijana.in/papers/V7I4-3.pdf> (last accessed: 22.04.2020).
102. Ross J., Thoreson J. Prejudice and Bias Technology: An Information Technology Perspective. URL: <http://www.edges.net/On-Prejudice.pdf> (last accessed: 22.04.2020).
103. Sazonets O., Valiullina Z. Evaluation of information security of corporative economics / LAP LAMBERT Academic Publishing, 2016. 60 p.
104. The Federal CIO Council – in a report assessing the use of AIE in federal IT decisions. URL: https://energy.gov/sites/prod/files/Elements%20of%20a%20Federal%20Privacy%20Program%20v1.0_June2010%20Final.pdf (last accessed: 22.04.2020).
105. The Value of IT Frameworks. 2011. URL: [https://www.isaca.org/Groups/Professional-English/governance-of-enterprise-it/GroupDocuments/ReportFramework_web%20\(1\).pdf](https://www.isaca.org/Groups/Professional-English/governance-of-enterprise-it/GroupDocuments/ReportFramework_web%20(1).pdf) (last accessed: 22.04.2020).
106. Rogers E. M. Diffusion of innovations/everett m. Rogers. New York : Simon and Schuster, 2003. 576 p.
107. Selznick P. Leadership in administration: A sociological interpretation. Quid Pro Books, 2011. 234 p.
108. Schultz T. W. Investment in human capital. *The American economic review*. 1961. T. 51. № 1. C. 1–17.
109. Smith A. The health of nations. Reprint edition. New York : Bantam Classics, 1776. 342 p.
110. Fisher I. Senses of «Capital». *The Economic Journal*. 1897. Vol. 7. № 26. P. 199–213.

111. Caire G. Becker (Gary S.)-Human capital, A theoretical and empirical analysis with special reference to education. *Revue économique*. 1967. Vol. 18. № 1. P. 132–133.
112. Schultz T. W. Investment in human capital. *The American economic review*. 1961. Vol. 51. № 1. P. 1–17.
113. Oxford English Dictionary definition of human capital. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/human-capital> (last accessed: 22.04.2020).
114. Solow R. M. A contribution to the theory of economic growth. *The quarterly journal of economics*. 1956. Vol. 70. № 1. P. 65–94.
115. Lagerlöf N. P. The Galor-Weil model revisited: A quantitative exercise. *Review of Economic dynamics*. 2006. Vol. 9. № 1. P. 116–142.
116. Si-Tou W. K. The Galor-Weil Model Revisited: Population Control and the Long-run Development of China. Chinese University of Hong Kong, 2011.
117. Blaug M. The empirical status of human capital theory: A slightly jaundiced survey. *Journal of economic literature*. 1976. Vol. 14. № 3. P. 827–855.
118. Bowles S., Gintis H. The problem with human capital theory – a Marxian critique. *The American Economic Review*. 1975. P. 74–82.
119. Welch F. Human capital theory: Education, discrimination, and life cycles. *The American Economic Review*. 1975. P. 63–73.
120. Acemoglu D., Johnson S. H., Robinson J. A. November 2002. «The Rise of Europe: Atlantic Trade, Institutional Change, and Economic Growth». *Social Science Research Network Electronic Paper Collection*. 2015. 324 p.
121. Velasco G. Settlement, Markets and Institutions: The Production of Space in Western Canada, 1850–1900. *Historical Studies*. 1981. Vol. 19. № 76. P. 412.
122. Lebergott S. Manpower in economic growth: The American record since 1800. New York : McGraw-Hill, 1964. P. 125.
123. Frumkin M. Early history of patents for invention. *Transactions of the Newcomen Society*. 1947. Vol. 26. № 1. P. 47–56.

124. Mossoff A. Rethinking the development of patents: An intellectual history, 1550–1800. *Hastings Lj.* 2000. Vol. 52. P. 1255.
125. Robinson E. James Watt and the law of patents. *Technology and culture.* 1972. Vol. 13. № 2. P. 115–139.
126. Appleby J. O. Locke, liberalism and the natural law of money. *Past & Present.* 1976. № 71. P. 43–69.
127. Bowles S., Gintis H. The problem with human capital theory – a Marxian critique. *The American Economic Review.* 1975. P. 74–82.
128. Zukin S., DiMaggio P. (ed.). Structures of capital: The social organization of the economy. CUP Archive, 1990. 342 p.
129. Huston T. L. A perspective on interpersonal attraction. *Foundations of interpersonal attraction.* 1974. P. 3–28.
130. Clark B. R. The higher education system: Academic organization in cross-national perspective. Univ of California Press, 1986. 342 p.
131. Teichler U. Changing Patterns of the Higher Education System. The Experience of Three Decades. Higher Education Policy Series, 5. Taylor and Francis Group, 1900 Frost Rd., Suite 101, Bristol, PA 19007, 1988. 432 p.
132. Krishnaveni R., Meenakumari J. Usage of ICT for Information Administration in Higher education Institutions – A study. *International Journal of environmental science and development.* 2010. Vol. 1. № 3. P. 282–286.
133. Methodology for a World Bank Human Capital Index. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/30466/WPS8593.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (last accessed: 22.04.2020).
134. World Bank. Organization. URL: <https://www.worldbank.org/en/about/leadership> (last accessed: 22.04.2020).
135. United Nations Development Programme URL: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi> (last accessed: 22.04.2020).
136. PISA 2018 Portal User's Guide – OECD. URL: <https://www.oecd.org/pisa/> (last accessed: 22.04.2020).

137. World Health Organization URL: <https://www.who.int/data> (last accessed: 22.04.2020).
138. The World Economic Forum URL: <https://www.weforum.org/about/world-economic-forum> (last accessed: 22.04.2020).
139. Vittadini G., Lovaglio P. G. Evaluation of the Dagum–Slottje method to estimate household human capital. *Structural Change and Economic Dynamics*. 2007. T. 18. № 2. C. 270–278.
140. Engel E. Der Werth des Menschen: Theil 1, der Kostenwerth des Menschen. Leonhard Simion, 1883. 432 p.
141. Vittadini G., Lovaglio P. G. Evaluation of the Dagum–Slottje method to estimate household human capital. *Structural Change and Economic Dynamics*. 2007. T. 18. № 2. C. 270–278.
142. Kendrick J. W. Total capital and economic growth. *Atlantic Economic Journal*. 1994. Vol. 22. № 1. P. 1–18.
143. Frank A. G. Human capital and economic growth. *Economic Development and Cultural Change*. 1960. Vol. 8. № 2. P. 170–173.
144. Kalaitzidakis P. et al. Measures of human capital and nonlinearities in economic growth. *Journal of Economic Growth*. 2001. Vol. 6. № 3. P. 229–254.
145. Miller H. P. Lifetime income and economic growth. *The American Economic Review*. 1965. Vol. 55. № 4. P. 834–844.
146. Ben-Porath Y. Lifetime Income and Economic Growth: Comment. *The American Economic Review*. 1966. Vol. 56. № 4. P. 869–872.
147. Dahan M., Tsiddon D. Demographic transition, income distribution, and economic growth. *Journal of Economic growth*. 1998. Vol. 3. № 1. P. 29–52.
148. Jorgenson D. W., Fraumeni B. M. Investment in education and US economic growth. *The Scandinavian Journal of Economics*. 1992. P. S51–S70.
149. Folloni G., Vittadini G. Human capital measurement: a survey. *Journal of economic surveys*. 2010. Vol. 24. № 2. P. 248–279.
150. Shih K. H. et al. The indicators of human capital for financial institutions. *Expert Systems with Applications*. 2010. Vol. 37. № 2. P. 1503–1509.

151. Nhuan M. T. et al. An indicator-based approach to quantifying the adaptive capacity of urban households: the case of Da Nang city, Central Vietnam. *Urban Climate*. 2016. Vol. 15. P. 60–69.
152. Білецький О. В. Індикативна моніторингова оцінка якості формування та використання людського капіталу в Україні. *Економіка і організація управління*. 2016. № 2 (22). С. 239–246.
153. Бевз В. П., Бугаєнко Є. О. Підвищення ефективності використання людського капіталу як визначений чинник економічного та соціального розвитку. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2012. № 5. С. 133–139.
154. Guide on Measuring Human Capital. URL: https://www.unecce.org/fileadmin/DAM/stats/documents/ece/ces/bur/2016/February/15-Add1-Human_Capital_Guide_after.pdf (last accessed: 22.04.2020).
155. Inside WIPO. URL: <https://www.wipo.int/about-wipo/en/> (last accessed: 22.04.2020).
156. Organisation for Economic Co-operation and Development. URL: <https://www.oecd.org/about> (last accessed: 22.04.2020).
157. World Trade Organization. URL: <https://www.wto.org/> (last accessed: 22.04.2020).
158. Nauenberg E., Basu K., Chand H. Hirschman-Herfindahl index determination under incomplete information. *Applied Economics Letters*. 1997. Vol. 4. № 10. P. 639–642.
159. Schmidt A., Walter S. G., Walter A. Radicalness of technological inventions and young venture performance – The role of technological competition and product diversity. *IEEE Transactions on Engineering Management*. 2013. Vol. 60. № 4. С. 728–738.
160. Measuring the technological and economic value of patents. URL: <https://www.oecd.org/sti/ieconomy/Chapter2-KBC2-IP.pdf> (last accessed: 22.04.2020).
161. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. URL: <https://www.un.org/youthenvoy/2013/08/unesco-united-nations-educational-scientific-and-cultural-organization/> (last accessed: 22.04.2020).

ДОДАТКИ

Додаток А

**Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Кафедра державного управління, документознавства та
інформаційної діяльності**

**АНКЕТА
СТАНДАРТИЗОВАНОГО ІНТЕРВ'Ю
З ПРОБЛЕМ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ РОЗВИТКУ
ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА**

ШАНОВНИЙ РЕСПОНДЕНТЕ!

Кафедрою державного управління, документознавства та інформаційної діяльності проводиться соціологічне дослідження, метою якого є вивчення питань запровадження світових підходів до розвитку системи управління високотехнологічним підприємництвом в Україні та визначення ставлення представників бізнес-середовища до виявлення головних напрямів формування системи управління високотехнологічним підприємництвом.

Основні завдання дослідження розроблені у відповідності до завдань, та пріоритетів Асоціації Україна – ЄС у сфері розвитку бізнесу та економічного співробітництва. Вони полягають у з'ясуванні проблем, що перешкоджають розвитку системи високотехнологічного підприємництва в Україні, а також у визначенні пріоритетних видів підтримки, яких потребують підприємці та корпоративні структури з метою здійснення відповідальної місії в Україні – розвитку високотехнологічного підприємництва. Просимо Вас відповісти на питання запропонованої анкети. Напроти кожного пункту анкети може стояти тільки одна позначка, наприклад «важливо». Заздалегідь вдячні Вам за співпрацю!

1. Визначте, будь ласка, пріоритети в формуванні системи державної підтримки підприємництва:

Пріоритети системи державної підтримки підприємництва	Неважливо	Помірно важливо	Важливо	Дуже важливо	Найважливіше
1.1. Акцентування уваги на активності людей як суб'єктів процесу розвитку економіки та держави					
1.2. Увага не лише до реальних або потенційних працівників, а до всіх людей загалом, включаючи непрацевдатних					
1.3. Постійний моніторинг і аналіз реалізації можливостей розвитку підприємництва					
1.4. Підхід до розвитку підприємництва, як до процесу, що має самостійну цінність, як до важливої складової загальної економічної культури					
1.5. Визнання високої значущості виробничої активності жінок у економіці та в суспільному житті					
1.6. Надання пріоритетності тим секторам економіки, які сприяють підвищенню рівня використання сучасних технологій					
1.7. Підтримка підприємців та корпоративних структур з боку економічних та фінансових інститутів					
1.8. Підтримка підприємців та корпоративних структур з боку міжнародних організацій					
1.9. Розвиток системи корпоративної соціальної відповідальності					
1.10. Поліпшення матеріального стану населення за рахунок розвитку підприємницької ініціативи					
1.11. Розвиток підприємництва та корпоративного сектору за рахунок іноземних інвестицій					
1.12. Інше (вказати)					

2. Які з наведених нижче інституцій найбільше впливають на систему управління розвитком підприємництва?

Види інституцій, що впливають на систему розвитку підприємництва	Неважливо	Помірно важливо	Важливо	Дуже важливо	Найважливіше
2.1. Президент					
2.2. Верховна Рада					
2.3. Прем'єр- міністр					
2.4. Уряд					
2.5. Засоби масової інформації					
2.6. Представники місцевого самоврядування					
2.7. Профспілки					
2.8. Менеджмент корпорацій					
2.9. Судова система					
2.10. Правоохоронні органи					
2.11. Законодавство					
2.12. Система захисту інтелектуальної власності					
2.13. Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО)					
2.14. Міжнародна організація праці					
2.15. Всесвітня організація інтелектуальної власності					
2.16. Global Compact					
2.17. UNIDO					
2.18. Міжнародні економічні організації					
2.19. ПРООН					
2.20. Інші (вказати)					
2.21. Ніхто з них не впливає					
2.22. Не можу визначити					

3. Визначте, будь ласка, ступінь важливості вирішення проблем, що перешкоджають розвитку підприємництва

Проблеми розвитку підприємництва в Україні	Неважливо	Помірно важливо	Важливо	Дуже важливо	Найважливіше
3.1. Недостатність розвитку фінансової інфраструктури на ринку фінансових послуг, що ускладнює розвиток недержавних комерційних форм підприємництва					
3.2. Необхідність суттєвого удосконалення нормативного правового забезпечення розвитку системи підприємництва					
3.3. Зростання рівня фінансового навантаження на працездатне населення України по утриманню непрацездатних, пов'язане із погіршенням демографічної ситуації					
3.4. Недостатність пропозиції державного фінансування програм стимулювання розвитку підприємництва					
3.5. Складність отримання доступу до ринків збуту та сировини					
3.6. Інше					

4. Які труднощі, на Вашу думку, найбільше перешкоджають розвитку підприємництва в Україні?

Труднощі, що перешкоджають розвитку підприємництва	Неважливо	Помірно важливо	Важливо	Дуже важливо	Найважливіше
4.1. Проблеми законодавчого характеру					
4.2. Обмеженість економічних стимулів для підприємців					
4.3. Недостатній рівень підтримки з боку центральної влади					
4.4. Недостатній рівень підтримки з боку місцевої влади					
4.5. Перешкоди з боку громадськості на окремі види діяльності					
4.6. Обмежені матеріальні ресурси населення					
4.7. Відсутність кваліфікованих кадрів у підприємницькому секторі					
4.8. Недостатній рівень запровадження міжнародного досвіду					
4.9. Обмеженість програм державної підтримки					
4.10. Інше (що саме?)					

5. Оцініть, будь ласка, проблеми розвитку підприємництвом в сфері високих технологій

Проблеми розвитку та управління підприємництвом у сфері високих технологій	Неважливо	Помірно важливо	Важливо	Дуже важливо	Найважливіше
5.1. Здобуття конкурентоспроможної освіти в сфері високих технологій					
5.2. Обмежені можливості працевлаштування за обраною спеціальністю					
5.3. Недостатній рівень оплати праці в сфері високих технологій					
5.4. Необхідність значних обсягів інвестицій у високотехнологічний бізнес					
5.5. Недостатні можливості для реалізації творчого потенціалу					
5.6. Інше (що саме)					

6. Оцініть, будь ласка, важливість окремих критеріїв формування кадрів для високотехнологічного підприємництва

Критерії формування кадрів для високотехнологічного підприємництва	Неважливо	Помірно важливо	Важливо	Дуже важливо	Найважливіше
6.1. Збереження і зміцнення наукових кадрів відповідних спеціальностей ЗВО					
6.2. Поліпшення демографічної ситуації в країні					
6.3. Ефективна охорона інтелектуальної власності					
6.4. Підвищення рівня економічних знань у студентів інших спеціальностей					
6.5. Формування позитивного іміджу у спеціальностей, що пов'язані з високими технологіями					
6.6. Виявлення нових форм комерціалізації освіти					
6.7. Надання більшої самостійності ЗВО у формуванні навчальних планів					
6.8. Удосконалення механізмів фінансування закладів вищої освіти					
6.9. Правове забезпечення реформування і діяльності високотехнологічного підприємництва в університетах					
6.10. Вдосконалення системи підготовки з іноземних мов					
6.11. Інше (що саме?)					

7. Визначте, будь ласка, пріоритетність корпоративних та підприємницьких форм організації високотехнологічного бізнесу в Україні

Пріоритетність корпоративних та підприємницьких форм розвитку високотехнологічного бізнесу	Неважливо	Помірно важливо	Важливо	Дуже важливо	Найважливіше
7.1. Діяльність великих іноземних корпорацій на території України					
7.2. Ефективне функціонування та розвиток державних підприємств в сфері високих технологій					
7.3. Створення нових корпоративних структур, що працюють в сфері високих технологій					
7.4. Формування холдингів на основі поєднання активів державних підприємств та приватних корпорацій					
7.5. Формування та підтримка стартапів в сфері високих технологій					
7.6. Створення наукових парків в університетах та наукових установах на основі законодавства України					
7.7. Формування асоціацій, ІТ-кластерів, інноваційних кластерів на основі об'єднання високотехнологічних структур					
7.8. Створення в університетах інжинірингових шкіл, бізнес-інкубаторів, spin-off-компаній					
7.9. Діяльність фахівців в сфері ІТ-бізнесу(та інших видах бізнесу) як приватних підприємців					
7.10. Розвиток аутсорсінгу в країні та його державна підтримка					

8. Визначте, будь ласка, основні відмінності високотехнологічного підприємництва від інших видів підприємництва

Основні відмінності високотехнологічного підприємництва від інших видів підприємництва	Неважливо	Помірно важливо	Важливо	Дуже важливо	Найважливіше
8.1. Високий рівень освіти фундаторів та працівників підприємницької структури					
8.2. Обов'язкова співпраця з університетами та науковими установами					
8.3. Наявність у структурі виробництва великої частки високотехнологічної продукції, конкурентоспроможної на міжнародному ринку;					
8.4. Висока додана вартість та висока продуктивність праці;					
8.5. Випуск нових видів продукції та/чи нових виробничих процесів;					
8.6. Використання у значній мірі проміжної високотехнологічної продукції для виробництва кінцевої продукції (мають високу частку закупок високотехнологічних товарів для потреб власного виробництва);					
8.7. Застосування високотехнологічних методів виробництва та високотехнологічних процесів;					
8.8. Наявність у штаті значної частки працівників технологоорієнтованих професій;					
8.9. Здійснення значних капіталовкладень у внутрішні та зовнішні дослідження і розробки;					
8.10. Здійснення значних обсягів інвестицій на техніко-технологічне переозброєння.					
8.11. Співпраця з провідними високотехнологічними корпораціями світу					

ВІДОМОСТІ ПРО СОЦІАЛЬНИЙ СТАТУС РЕСПОНДЕНТА**1. Вид діяльності підприємства(організації) де Ви працюєте**

1. Виробництво.
2. Підприємництво.
3. Високотехнологічне підприємництво.
4. Фінансова діяльність.
5. Освітня діяльність.
6. Благодійництво та спонсорство, громадські організації.
7. Органи державного управління та місцевого самоврядування.
8. Студент (школяр).
9. Пенсіонер.
10. Працівник бюджетної сфери.
11. Інше (вказіть)_____.

2. Який трудовий стаж Ви маєте? _____**3. Організаційна форма Вашого підприємства**

1. Приватне підприємство.
2. Товариство з обмеженою відповідальністю.
3. ПАТ.
4. ПрАТ.
5. Спільне підприємство.
6. Іноземна компанія.
7. Державна установа.
8. Неурядова міжнародна організація.
9. Не працюю(пенсіонер).

4. Чи маєте ви особисто чи ваше підприємство досвід участі у програмах високотехнологічного підприємництва:

1. Регіональних.
2. Національних.
3. Міжнародних.

5. Рівень Вашої освіти:

1. Отримав вищу освіту.
2. Отримали диплом з відзнакою.
3. Вчився(лась) на «добре».
4. встигав(ла) без академзаборгованості.
5. Мав(ла) академзаборгованості.
6. Середня освіта.
7. Коледж.

6. За спеціальністю Ви є:

1. Економіст, менеджер.
2. ІТ-спеціаліст.
3. Юрист.
4. Соціолог.
5. Політолог.
6. Інженер.
7. Філолог.
8. Педагог.
9. Біолог, лікар.
10. Інше (вказіть) _____.

7. Вкажіть, будь ласка, Ваш вік:

1. 16–25 р.
2. 25–44 р.
3. 44–60 р.
4. 60 та більше.

8. Чи маєте Ви свій власний бізнес?

1. так
2. ні

9. Ваша стать

1. Ч.
2. Ж.

ДЯКУЄМО ЗА СПІВПРАЦЮ!

**Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства
та природокористування**

**АНКЕТА
СТАНДАРТИЗОВАНОГО ІНТЕРВ'Ю
З ПИТАНЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ФУНКЦІЙ МЕНЕДЖМЕНТУ
В СТРУКТУРАХ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОГО
ПІДПРИЄМНИЦТВА**

**м. Рівне
2019 р.**

ШАНОВНИЙ РЕСПОНДЕНТЕ!

Національним університетом водного господарства та природокористування проводиться соціологічне дослідження, метою якого є вивчення питань запровадження нових форм організації менеджменту в підприємницьких структурах нового типу.

Основні завдання дослідження розроблені у відповідності до завдань, що поставлені в Стратегії розвитку високотехнологічних галузей до 2025 року. Вони полягають у з'ясуванні проблем, що перешкоджають розвитку підприємницьких структур діяльності яких знаходиться у площині високотехнологічного бізнесу України, а також у визначенні пріоритетних видів підтримки, яких потребують такі підприємницькі структури. Необхідність дослідження таких питань зумовлено необхідністю вдосконалення законодавчої бази та практичної організації діяльності суб'єктів високотехнологічного бізнесу. Просимо Вас відповісти на питання запропонованої анкети. Заздалегідь вдячні Вам за співпрацю!

1. Визначте, будь ласка, головні чинники, що сприяють ефективній діяльності суб'єктів підприємництва в сфері високих технологій:

Чинники, що сприяють ефективній діяльності суб'єктів підприємництва в сфері високих технологій	Неважливо	Помірноважливо	Важливо	Дуже важливо	Найважливіше
1.1. Формування висококваліфікованих кадрів, які спроможні працювати в сфері високих технологій					
1.2. Ефективна та доступна для розуміння система інституційного забезпечення процесу					
1.3. Підвищення доступності фінансових ресурсів					
1.4. Створення системи підтримки експортерів високотехнологічної продукції					
1.5. Розвиток інформаційних технологій та сучасної інфраструктури діяльності суб'єктів високотехнологічного підприємництва					
1.6. Створення дієвої ефективної системи охорони та захисту об'єктів інтелектуальної власності					
1.7. Інтеграція підприємців в систему трансферу технологій					
1.8. Розвиток нових форм організації високотехнологічного бізнесу					
1.9. Підготовка менеджерів сфери високих технологій					
1.10. Повна реалізація всіх функцій менеджменту у нових високотехнологічних підприємницьких структурах					
1.11. Запровадження нових форм оплати праці в підприємстві високих технологій					

2. Визначте, будь ласка, пріоритети в формуванні сучасної підприємницької структури сфери високотехнологічного бізнесу:

Пріоритети в формуванні сучасної підприємницької структури сфери високотехнологічного бізнесу	Неважливо	Помірно важливо	Важливо	Дуже важливо	Найважливіше
2.1. Сумлінність ведення бізнесу					
2.2. Відсутність зловживання авторськими правами					
2.3. Формування європейської моделі поведінки співробітників підприємницької структури					
2.4. Сумлінне ведення бізнесу та сумлінна конкуренція					
2.5. Виконання вимог законодавства					
2.6. Протидія корупції та хабарництва					
2.7. Доступна система реєстрації підприємницької структури					
2.8. Наявність висококваліфікованих кадрів					
2.9. Ефективна організаційно-правова форма підприємницької структури					
2.10. Наявність інвесторів та власного капіталу фірми в достатньому обсязі					
2.11. Наявність іноземних партнерів в сфері високотехнологічного бізнесу					
2.12. Застосування інформаційних технологій в процесі створення нового продукту					
2.13. Участь підприємницьких структур у відповідних асоціаціях та інші форми об'єднання інноваційного потенціалу					
2.14. Ефективна система оплати праці					
2.15. Створення можливостей для кар'єрного зростання працівників підприємницької структури					
2.16. Створення можливостей для творчої самореалізації кадрів підприємницької структури					
2.17. Наявність технологічної матеріальної бази відповідного профілю					
2.18. Відповідна кваліфікація та освіта менеджерів підприємницької структури					
2.19. Розташування підприємницької структури у великому індустріальному та технологічно розвинуту місті					
2.20. Застосування форм оплати праці, що відповідають світовому рівню					

3. Визначте найбільш впливові чинники стимулювання творчого потенціалу у високотехнологічному бізнесі

Найбільш впливові чинники стимулювання творчого потенціалу у високотехнологічному бізнесі	Неважливо	Помірно важливо	Важливо	Дуже важливо	Найважливіше
3.1. Організація конкурсів стартапів з подальшим фінансуванням					
3.2. Пошук науковців в лабораторіях університетів та заохочення їх співпраці з підприємницькими структурами					
3.3. Оплата праці на світовому рівні					
3.4. Гнучкий графік роботи науковців та іншого персоналу підприємницької структури					
3.5. Можливість роботи у віддаленому доступі					
3.6. Введення практики home-office					
3.7. Захист інтелектуальної власності					
3.8. Суспільне визнання важливості творчих здобутків					

4. Які з видів інвестицій найбільше впливають на ефективну діяльність високотехнологічного підприємництва?

Види інвестицій які найбільше впливають на ефективну діяльність високотехнологічного підприємництва	Неважливо	Помірно важливо	Важливо	Дуже важливо	Найважливіше
1	2	3	4	5	6
4.1. Інвестиції в первинну освіту (дошкільна, початкова, середня, професійно-технічна)					
4.2. Інвестування в професійний розвиток персоналу					
4.3. Освіта дорослих, що включає навчання та підвищення кваліфікації на виробництві, самовдосконалення, додаткову освіту тощо					
4.4. Інвестиції у гуманітарні складові людини, що включає вміння підтримувати безконфліктні стосунки, налагоджувати ділові контакти, політичну і соціальну лояльність, відповідальність людини, її корпоративність, моральність, ціннісні орієнтації					

1	2	3	4	5	6
4.5. Інвестиції в підвищення якості праці, посилення мотивації працівників до підвищення якості своєї праці					
4.6. Інвестиції в оновлення персоналу, в т. ч. і за рахунок іноземних фахівців					
4.7. Інвестування в персонал університетів, які створюють спільний бізнес з високотехнологічними структурами					
4.8. Інвестиції в наукове обладнання, програмні продукти, тощо					
4.9. Інвестиції шляхом спільного інвестування проектів з іноземними партнерами					
4.10. Державні інвестиційні програми(проекти), які спрямовані на розвиток високих технологій					

5. Які головні напрями державної підтримки високотехнологічних підприємницьких структур нефінансового характеру?

Головні напрями державної підтримки високотехнологічних підприємницьких структур нефінансового характеру	Неважливо	Помірно важливо	Важливо	Дуже важливо	Найважливіше
5.1. Поширення статистичних даних щодо розвитку та напрямів розвитку високотехнологічних підприємств в країні					
5.2. Розповсюдження аналітичної інформації про діяльність структур високотехнологічного бізнесу без порушення комерційної таємниці та інтелектуальної власності					
5.3. Оприлюднення інформації про випадки шахрайства на цьому ринку					
5.4. Створення умов для поліпшення бізнес-комунікацій в Україні					
5.5. Створення державної системи підготовки фахівців високотехнологічного бізнесу					
5.6. Суспільне визнання позитивної діяльності підприємницьких структур високотехнологічної сфери					
5.7. Сприяння пошуку партнерів шляхом організації міжнародних виставок, салонів, експозицій продуктів високих технологій, що створені в Україні					

6. Визначте етапи створення високотехнологічної продукції, які потребують найбільшої підтримки з боку менеджменту підприємницької структури

Етапи створення високотехнологічної продукції, які потребують найбільшої підтримки з боку менеджменту підприємницької структури	Неважливо	Помірно важливо	Важливо	Дуже важливо	Найважливіше
6.1. Виникнення ідеї – усвідомлення необхідності і можливості створення науково-технічного або іншого виду (організаційного, економічного) нововведення					
6.2. Генерація альтернативних ідей про способи його створення (формування «портфеля ідей»)					
6.3. Організація відбору пріоритетних ідей					
6.4. Проведення наукових досліджень і розробок, спрямованих на апробацію (випробування) ідей					
6.5. Формування «портфеля» досліджень та розробок, проведення робіт з відбору і розподілу ресурсів між напрямками					
6.6. Виконання досліджень і розробок за обраними напрямками					
6.7. Формування «портфеля» дослідно-конструкторських робіт і проведення робіт з відбору і розподілу ресурсів між проектами нововведень					
6.8. Відбір проектів нововведень для його освоєння у виробництві					
6.9. Створення промислового зразка нововведення і його освоєння у виробництві					
6.10. Серійне виробництво нововведення і його поширення на ринку					
6.11. Модернізація виробництва і самого нововведення шляхом локальних інновацій, орієнтованих на поліпшення споживчих властивостей і зменшення собівартості його виробництва (зниження вартості одиниці споживчих властивостей)					

7. Боротьба з якими проявами несумлінної конкуренції у високотехнологічному підприємстві є найбільш важливою?

Форми несумлінної конкуренції у високотехнологічному бізнесі	Неважливо	Помірно важливо	Важливо	Дуже важливо	Найважливіше
7.1. Розповсюдження завідомо недостовірної інформації, що шкодить репутації фірми					
7.2. Введення споживачів в оману відносно характеристик продукції					
7.3. Некоректне порівняння якості свого товару з товаром виробників-конкурентів					
7.4. Випуск на ринок товарів при виготовленні яких використовуються чужі ідеї без відповідних угод права власності та ноу-хау					
7.5. Використання інформації конкурентів, що є комерційною таємницею					
7.6. Використання монопольного становища з метою одержання додаткових прибутків та конкурентної боротьби					
7.7. Створення таємних картелей та встановлення демпінгових цін з метою захвату ринка					
7.8. Використання адміністративного ресурсу з метою розвитку бізнесу					
7.9. Розповсюдження інсайдерської інформації					
7.10. Використання неліцензованого програмного забезпечення					

8. Оцініть, будь ласка, важливість окремих організаційно-економічних напрямів вдосконалення управлінської діяльності саме в сфері високотехнологічного підприємництва

Організаційно-економічні напрями вдосконалення управлінської діяльності саме в сфері високотехнологічного підприємництва	Неважливо	Помірно важливо	Важливо	Дуже важливо	Найважливіше
8.1. Забезпечення надійної охорони виробничо-господарської діяльності підприємства					
8.2. Організація роботи з правового та інженерно-технічного захисту комерційної таємниці та інтересів бізнесу					
8.3. Створення нових структурних підрозділів, перерозподіл функцій у відповідності до нових вимог ринку та оновлення портфелю проектів					
8.4. Створення надійної системи відбору наукових кадрів у бізнес					
8.5. Виявлення та локалізація каналів витоку інсайдерської інформації					
8.6. Знаходження постійних джерел інвестування розвитку бізнесу та ребрендингу проектів, що існують					
8.7. Пошук шляхів кооперації з іноземними партнерами					
8.8. Організація особистої безпеки керівництва та провідних спеціалістів					
8.9. Оцінювання маркетингових ситуацій та виявлення перспективних наукових трендів					
8.10. Перевірка лояльності клієнтів та постачальників компанії					
8.11. Формування стабільності трудового колективу					

ВІДОМОСТІ ПРО СОЦІАЛЬНИЙ СТАТУС РЕСПОНДЕНТА

1. Вид діяльності підприємства(організації) де Ви працюєте:

1. Виробництво.
2. Підприємництво.
3. Високотехнологічне підприємництво.
4. Фінансова діяльність.
5. Освітня діяльність.
6. Благодійництво та спонсорство, громадські організації.
7. Органи державного управління та місцевого самоврядування.
8. Студент (школяр).
9. Пенсіонер.
10. Працівник бюджетної сфери.
11. Інше (вказіть)_____.

5. Який трудовий стаж Ви маєте? _____

6. Організаційна форма Вашого підприємства

1. Приватне підприємство.
2. Товариство з обмеженою відповідальністю.
3. ПАТ.
4. ПрАТ.
5. Спільне підприємство.
6. Іноземна компанія.
7. Державна установа.
8. Неурядова міжнародна організація.
9. Не працюю(пенсіонер).

7. Чи маєте ви особисто чи ваше підприємство досвід участі у програмах високотехнологічного підприємництва:

1. Регіональних.
2. Національних.
3. Міжнародних.

5. Рівень Вашої освіти:

1. Отримав вищу освіту.
2. Отримали диплом з відзнакою.
3. Вчився(лась) на «добре».
4. Встигав(ла) без академзаборгованості.
5. Мав(ла) академзаборгованості.
6. Середня освіта.
7. Коледж.

6. За спеціальністю Ви є:

1. Економіст, менеджер.

2. IT-спеціаліст.
3. Юрист.
4. Соціолог.
5. Політолог.
6. Інженер.
7. Філолог.
8. Педагог.
9. Біолог, лікар.
10. Інше (вказіть)_____.

7. Вкажіть, будь ласка, Ваш вік:

1. 16–25 р.
2. 25–44 р.
3. 44–60 р.
4. 60 та більше

1) Чи маєте Ви свій власний бізнес?

1. Так.
2. Ні.

2) Ваша стать

1. Ч.
2. Ж.

ДЯКУЄМО ЗА СПІВПРАЦЮ!

Список праць здобувача

Монографія

1. Сазонець І. Л., Саленко А. С. Детермінанти лібералізації високотехнологічного підприємництва в умовах постіндустріального переходу: монографія. Рівне: Волинські обереги, 2019. 184 с. *Внесок здобувача: обґрунтовано теоретичні основи лібералізації високотехнологічного підприємництва та проведено аналіз результатів опитування експертів. (10,23 д. а.)*

Статті в наукових фахових виданнях України

2. Сазонець І. Л., Саленко А. С. Постіндустріальний перехід та еволюція корпоративного високотехнологічного підприємництва. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. Рівне, 2018. № 2(82). С. 212–221. *Внесок здобувача: розроблено нові підходи до класифікації традиційного, корпоративного та високотехнологічного підприємництва. (0,8 д. а.)*

3. Сазонець І. Л., Саленко А. С. Сутність та трансформація основних форм підприємницької діяльності. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. Рівне, 2018. № 3 (83). С. 197–205. *Внесок здобувача: розроблено теоретичні підходи до виявлення чинників процесу лібералізації підприємницької діяльності. (0,8 д. а.)*

4. Сазонець І. Л., Саленко А. С. Інституційні основи державної підтримки лібералізації підприємницької діяльності. *Економіка та держава*. 2019. № 1. С. 23–26. *Внесок здобувача: розроблено нові підходи до створення інституційних основ державної підтримки лібералізації підприємницької. (0,8 д. а.)*

5. Саленко А. С. Напрями розвитку високотехнологічного корпоративного підприємництва в Україні. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. Рівне, 2019. № 2(86). С. 127–140. *(0,7 д. а.)*

6. Саленко А. С. Організаційно-економічні чинники лібералізації високотехнологічного корпоративного підприємництва. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. Рівне, 2019. № 3(87). С. 199–206. *(0,7 д. а.)*

Стаття в іноземному виданні

7. Саленко А. С. Аналіз організаційно-економічних чинників лібералізації високотехнологічного корпоративного підприємництва. *Nauka i studia*. 2020. № 1 (203). С. 4–22. *(0,7 д. а.)*

Статті в інших виданнях

8. Саленко А. С. Регуляторний вплив держави та інституційне забезпечення лібералізації економіки та підприємницької діяльності.

Стратегія і тактика державного управління. Рівне, 2018. № 1–2. С. 41–53. (0,7 д. а.)

9. Саленко А. С. Вдосконалення системи державного управління в контексті лібералізації підприємницької діяльності. *Стратегія і тактика державного управління*. Рівне, 2017. № 1–2. С. 21–25. (0,7 д. а.)

10. Саленко А. С. Науково-методичні підходи до визначення виробництв як високотехнологічних країнами світу та міжнародними організаціями. *Стратегія і тактика державного управління*. Рівне, 2019. № 1–2. С. 26–31. (0,7 д. а.)

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

11. Саленко А. С. Форми та заходи державної підтримки розвитку підприємництва. *Децентралізація влади, проведення реформ в Україні. Сучасний стан та проблеми підготовки кадрів для об'єднаних територіальних громад* : тези доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Рівне, 14 груд. 2018 р.). Рівне, 2018. С. 173–174. (0,3 д. а.)

12. Сазонець І. Л., Саленко А. С. Напрямки наукових досліджень чинників економічної безпеки підприємницької діяльності. *Теорія та практика менеджменту безпеки* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 14 трав. 2019 р.). Луцьк, 2019. С. 80–82. *Внесок здобувача: запропоновано інтеграційні підходи у процесі забезпечення економічної безпеки*. (0,4 д. а.)

13. Сазонець І. Л., Саленко А. С. Розвиток інжинірингових ІТ-шкіл університетів України в умовах економіки постіндустріального переходу. *Інноваційні технології в освіті* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Івано-Франківськ, 9–11 трав. 2019 р.). Івано-Франківськ, 2019. С. 213–214. *Внесок здобувача: визначено роль інжинірингових шкіл на інноваційні технології в освіті*. (0,4 д. а.)

14. Сазонець І. Л., Саленко А. С. Основні завдання інжинірингових шкіл у підготовці кадрів для ІТ-бізнесу. *Університет і школа: перспективи співпраці* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Рівне, 11–12 квіт. 2019 р.). Рівне, 2019. С. 49–51. *Внесок здобувача: визначено функції та завдання інжинірингових шкіл у підготовці ІТ-фахівців*. (0,4 д. а.)

15. Сазонець І. Л., Саленко А. С. Система та проблеми розвитку підприємництва в Україні. *Економіка і менеджмент 2019: перспективи інтеграції та інноваційного розвитку* : зб. наук. пр. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 18–19 квітня 2019 р.). Дніпро, 2019. Т. 2. С. 81–83. *Внесок здобувача: розкрито сутність підприємницької діяльності*. (0,4 д. а.)

16. Сазонець І. Л., Саленко А. С. Інжинірингові школи у системі професійної освіти фахівців ІТ-бізнесу. *Сучасні тенденції розвитку лінгвістики та лінгводидактики* : матеріали II Міжвуз. наук.-практ. конф. (м. Рівне, 15 трав. 2019 р.). Рівне, 2019. С. 127–130. *Внесок здобувача: розкрито сутність інтеграції інжинірингових шкіл у систему професійної освіти*. (0,4 д. а.)

Довідки про впровадження

ДЕРЖАВНА ПОДАТКОВА СЛУЖБА УКРАЇНИ
ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ДПС у м. Києві

вул. Шолуденка, 33/19 м. Київ, 04116, тел.: (044) 454-70-87 факс (044) 520-62-72
 E-mail: kyiv.official@tax.gov.ua, www.kyiv.tax.gov.ua, код згідно з ЄДРПОУ 43141267

від _____ 20__ р. № _____ На № _____ від _____ 20__ р.

ДОВІДКА

про впровадження основних результатів дисертації
 аспіранта кафедри державного управління, документознавства та інформаційної
 діяльності Національного університету водного господарства та природокористування,
 Саленка Андрія Сергійовича поданої на здобуття наукового ступеня кандидата
 економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
 (за видами економічної діяльності) у практичну діяльність
 Головного управління Державної податкової служби у м. Києві

Дана довідка підтверджує використання Головним управлінням ДПС у м. Києві
 наукових результатів дисертаційної роботи Саленка Андрія Сергійовича. Наукові
 результати досліджень здобувача використовуються під час прийняття стратегічних
 рішень фінансового та економічного спрямування.

Розділи дисертаційного дослідження, що розкривають теоретичні основи
 лібералізації підприємницької діяльності та її вплив на формування системи
 високотехнологічного підприємництва, теоретичні основи інституційного забезпечення
 лібералізації економіки та підприємницької діяльності, основи державного регулювання
 та підтримки лібералізації підприємницької діяльності, сутність та трансформацію
 підприємницької діяльності в корпоративну високотехнологічну форму
 використовуються в процесі формування політики Головного управління ДПС у м. Києві
 щодо питань адміністрування податків і зборів від ведення підприємницької діяльності.

Напрацювання дисертанта, які стосуються напрямів удосконалення системи
 управління у високотехнологічних корпоративних структурах, трансформації системи
 управління високотехнологічними корпораціями на основі впровадження Стратегії
 розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, формування нових
 підходів до управління структурами високотехнологічного бізнесу, розвитку
 високотехнологічних підприємницьких структур сфери ІТ-технологій на основі вільного
 доступу в інформаційні мережі застосовано під час розробки середньострокового плану
 діяльності Головного управління ДПС у м. Києві.

Заступник начальника ДПП –
 начальник відділу надання адміністративних
 та інших послуг

К ДПП у Печерському районі ГУ ДПС у м. Києві
 11338/9/26-15-42-01-26 від 06.12.2019

Денис СУХАЧОВ

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «НОВА СТАЛЬ»

код ЄДРПОУ 36367823, адреса: 49000, м. Дніпро, вул. Михайла Грушевського, буд. 4-Д, офіс 5

227-09-12/6
в. 09.12.2019

ДОВІДКА

про впровадження основних результатів дисертації
аспіранта кафедри державного управління, документознавства та інформаційної
діяльності Національного університету водного господарства та природокористування,
Саленка Андрія Сергійовича поданої на здобуття наукового ступеня кандидата
економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності) у практичну діяльність товариства з обмеженою
відповідальністю «Нова Сталь»

Товариство з обмеженою відповідальністю «Нова Сталь» засвідчує, що науково-практичні розробки та практичні рекомендації дисертації Саленка Андрія Сергійовича, поданої на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук використовуються в практичній діяльності компанії при прийнятті рішень щодо використання нових підходів у формуванні стратегії розвитку.

Матеріали, які було зібрано, проаналізовано та рекомендовано дисертантом щодо порівняльного аналізу науково-методичних підходів до розвитку підприємництва та визначення високих технологій, аналізу організаційно-економічних чинників лібералізації високотехнологічного підприємництва, визначення проблем розвитку високотехнологічного підприємництва та його лібералізації в Україні застосовуються управлінськими підрозділами компанії в процесі визначення пріоритетів розвитку, стратегії просування високотехнологічної продукції на ринках, запровадженні інвестиційних програм.

Пропозиції дисертанта, що стосуються трансформації системи управління високотехнологічними корпораціями на основі впровадження Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, формування нових підходів до системи в управлінських структурах високотехнологічного бізнесу, розвитку високотехнологічних підприємницьких структур сфери ІТ-технологій на основі вільного доступу в інформаційні мережі використовуються менеджментом компанії в процесі визначення пріоритетів нових форм співробітництва з міжнародними партнерами та співпраці в програмах державно-приватного партнерства.

Старина Валерій Олександрович

З новим рівнем сервісу - у нову якість життя!

+38 056 719 91 63
office@euromix.in.ua
euromix.in.ua

№2537/Б/0912
Від 09.12.2013

ДОВІДКА

про впровадження основних результатів дисертації
аспіранта кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності Національного університету водного господарства та природокористування,

Саленка Андрія Сергійовича поданої на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) у практичну діяльність УА ТОВ «Євромікс» П.

УА ТОВ «Євромікс» П засвідчує, що науково-практичні розробки та практичні рекомендації дисертації Саленка Андрія Сергійовича, поданої на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук використовуються в практичній діяльності компанії при прийнятті рішень щодо використання нових підходів у формуванні стратегії розвитку.

Матеріали, які було зібрано, проаналізовано та рекомендовано дисертантом щодо порівняльного аналізу науково-методичних підходів до розвитку підприємництва та визначення високих технологій, аналізу організаційно-економічних чинників лібералізації високотехнологічного підприємництва, визначення проблем розвитку високотехнологічного підприємництва та його лібералізації в Україні застосовуються управлінськими підрозділами компанії в процесі визначення пріоритетів розвитку, стратегії просування високотехнологічної продукції на ринках, запровадженні інвестиційних програм.

Пропозиції дисертанта, що стосуються трансформації системи управління високотехнологічними корпораціями на основі впровадження Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, формування нових підходів до системи в управлінських структурах високотехнологічного бізнесу, розвитку високотехнологічних підприємницьких структур сфери ІТ-технологій на основі вільного доступу в інформаційні мережі використовуються менеджментом компанії в процесі визначення пріоритетів нових форм співробітництва з міжнародними партнерами та співпраці в програмах державно-приватного партнерства.

Генеральний директор

Р.А. Рудовол

УА ТОВ «ЄВРОМІКС» П
01001, м. Київ, провулок Музейний, буд. 8
витяг з Реєстру платників ПДВ 1928104500072

ЄДРПОУ 24998380
ІПН: 249983804636
IBAN: UA053006140000026005000006160

Громадська організація
«АСОЦІАЦІЯ НООСФЕРА»
49050, м. Дніпро, пр. Гагаріна, 103-А
Код ЄДРПОУ 40565261

Вих. № 1116/1 від 11.08.2019р.

ДОВІДКА

про впровадження основних результатів дисертації
аспіранта кафедри державного управління, документознавства та інформаційної
діяльності Національного університету водного господарства та природокористування,
Саленка Андрія Сергійовича поданої на здобуття наукового ступеня кандидата
економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за
видами економічної діяльності) у практичну діяльність ГО «АСОЦІАЦІЯ НООСФЕРА»

ГО «АСОЦІАЦІЯ НООСФЕРА» засвідчує, що науково-практичні розробки та рекомендації
дисертаційної роботи Саленка Андрія Сергійовича, поданої на здобуття наукового ступеня кандидата
економічних наук використовуються у практичній діяльності та застосовуються при обґрунтуванні
положень стратегії розвитку ГО «АСОЦІАЦІЯ НООСФЕРА» та її партнерів щодо використання
новітніх форм співпраці науки та бізнесу в сфері високотехнологічного підприємництва.

В процесі творчого співробітництва дисертанта та представників наукових підрозділів асоціації
було виявлено напрями формування системи лібералізації високотехнологічного корпоративного
підприємництва в країні та запропоновано шляхи імплементації цих положень в діяльність
підприємницьких структур.

Було впроваджено положення дисертації щодо вдосконалення діяльності підрозділу
інжинірингової школи «Noosphere Engineering School» в умовах лібералізації економіки та системи
високотехнологічного підприємництва, з метою прискорення процесів взаємної адаптації сучасних
технологій до соціально-економічних реалій, забезпечення поєднання в рамках одного інноваційного
циклу філософської та гуманітарної рефлексії, фундаментальних і прикладних наукових досліджень,
дослідно-конструкторських і технологічних розробок.

Сучасні проблеми вирішення питань впровадження наукових розробок в практику діяльності
великих корпоративних структур було обговорено в процесі організації спільних семінарів та
конференцій з питань інноваційного науково-інвестиційного розвитку корпоративних структур.
Саленко А.С. приймав безпосередню участь в організації таких заходів.

**З повагою,
Голова правління
Громадської організації
«АСОЦІАЦІЯ НООСФЕРА»**

М.В. Рябоконт

